



**MATEMATICKO-FYZIKÁLNÍ  
FAKULTA**  
Univerzita Karlova

## **DIPLOMOVÁ PRÁCE**

Bc. Jiří Helus

# **Finanční gramotnost na základní škole**

Katedra didaktiky matematiky

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jana Hromadová, Ph.D.

Studijní program: Matematika

Studijní obor: Učitelství matematiky - Učitelství  
deskriptivní geometrie

Praha 2021

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Beru na vědomí, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona v platném znění, zejména skutečnost, že Univerzita Karlova má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle §60 odst. 1 autorského zákona.

V ..... dne .....

Podpis autora

Mé největší poděkování patří RNDr. Janě Hromadové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, četné kontroly a připomínky, které mi pomohly tuto práci dokončit. Děkuji také doc. RNDr. Oldřichu Odvárkovi, DrSc. za cenné rady při tvorbě testu finanční gramotnosti. Dále bych rád poděkoval Bc. Elišce Špačkové za čas věnovaný připomínkování práce. Díky patří i všem učitelům, kteří vyplnili dotazník týkající se výuky finanční gramotnosti. V neposlední řadě bych rád poděkoval všem žákům i absolventům základní školy, kteří vyplnili test finanční gramotnosti.

Název práce: Finanční gramotnost na základní škole

Autor: Bc. Jiří Helus

Katedra: Katedra didaktiky matematiky

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jana Hromadová, Ph.D., Katedra didaktiky matematiky

Abstrakt: V roce 2020 bylo v České republice zhruba 6,7 % obyvatel v exekuci. Nejpravděpodobnější příčinou je nízká finanční gramotnost populace, jejíž základy získáváme na základní škole. Položili jsme si otázku, zdali se finanční gramotnost na základní škole žáci skutečně naučí. Podklady pro plán výuky finanční gramotnosti jsme hledali v rámcovém vzdělávacím programu. Pomocí dotazníku pro učitele jsme mimo jiné zjistili, že počet hodin věnovaných finanční gramotnosti je velice nízký. Naplnění rámcového vzdělávacího programu jsme ověřili testem pro žáky základní školy. Test vyplnilo 113 žáků. Z testu jsme usoudili, že žáci mají nízké znalosti z finanční gramotnosti. Situaci po základní škole jsme vyhodnotili na základě výsledků totožného testu, který vyplnilo 157 absolventů základní školy. Výsledky dopadly lépe než v případě žáků. Navrhli jsme kroky pro zvýšení finanční gramotnosti, mezi které patří například navýšení hodinové dotace její výuky.

Klíčová slova: finanční gramotnost základní škola

Title: Financial literacy at primary school

Author: Bc. Jiří Helus

Department: Department of Mathematics Education

Supervisor: RNDr. Jana Hromadová, Ph.D., Department of Mathematics Education

Abstract: There were about 6.7 % of inhabitants in foreclosure in the Czech Republic in 2020. The most likely cause is population's low financial literacy whose bases we get at primary school. So we asked whether pupils really learn financial literacy at primary school. We found data for teaching plan in the framework educational programme. We realised, using a questionnaire for teachers, among other things that the number of lessons dedicated to financial literacy is really low. We verified fulfilment of framework educational programme by a test for primary school pupils which was completed by 113 pupils. It showed that they have very low knowledge of financial literacy. Then, we evaluated the situation after primary school through the same test which was filled in by 157 people who completed primary school. The results were better than in case of pupils. Finally, we suggested steps for increasing financial literacy, for instance raising the number of lessons.

Keywords: financial literacy primary school

# Obsah

Úvod	4
<b>1 Finanční gramotnost a klíčové dokumenty</b>	<b>6</b>
1.1 Národní strategie finančního vzdělávání . . . . .	6
1.1.1 Pracovní skupina pro finanční vzdělávání . . . . .	6
1.1.2 Měření úrovně FG . . . . .	7
1.2 Standard finanční gramotnosti . . . . .	8
1.3 Význam RVP . . . . .	8
1.4 Vznik RVP . . . . .	8
1.4.1 Vznik RVP ZV . . . . .	9
1.5 Finanční gramotnost v RVP ZV . . . . .	9
1.5.1 S čím žáci přicházejí z prvního stupně . . . . .	9
1.5.2 Průřezová témata . . . . .	12
1.5.3 Co se mají žáci naučit na druhém stupni . . . . .	13
<b>2 Jak se FG skutečně učí</b>	<b>20</b>
2.1 Kdo dotazník vyplnil . . . . .	20
2.2 Ve kterých ročnících se FG učí . . . . .	20
2.3 Co se v jednotlivých ročnících učí . . . . .	21
2.3.1 6. ročník ZŠ . . . . .	21
2.3.2 7. ročník ZŠ . . . . .	23
2.3.3 8. ročník ZŠ . . . . .	24
2.3.4 9. ročník ZŠ . . . . .	25
2.4 Kolik hodin ročně se FG věnuje . . . . .	26
2.4.1 6. ročník ZŠ . . . . .	26
2.4.2 7. ročník ZŠ . . . . .	27
2.4.3 8. ročník ZŠ . . . . .	28
2.4.4 9. ročník ZŠ . . . . .	28
2.4.5 Někteří konkrétní respondenti . . . . .	29
2.4.6 Celkový počet hodin a shrnutí . . . . .	30
2.5 Ve kterém předmětu se FG nejčastěji učí . . . . .	31
2.6 Formy výuky a materiály . . . . .	33
2.6.1 Formy výuky . . . . .	33
2.6.2 Materiály . . . . .	34
2.7 Co by si učitelé přáli? . . . . .	37
2.7.1 Množství času . . . . .	37
2.7.2 Co by učitelům pomohlo? . . . . .	38
2.8 Další poznámky učitelů . . . . .	40
<b>3 Co dokáží žáci</b>	<b>41</b>
3.1 Mezinárodní šetření PISA . . . . .	41
3.2 Výsledky testu u žáků ZŠ . . . . .	41
3.2.1 Jací žáci se testu účastnili . . . . .	42
3.2.2 Měna a peníze . . . . .	44
3.2.3 Cena a trh . . . . .	45

3.2.4	Finanční instituce . . . . .	47
3.2.5	Rozpočet . . . . .	49
3.2.6	Bankomaty a platební karty . . . . .	51
3.2.7	Dluh a exekuce . . . . .	53
3.2.8	Spoření . . . . .	57
3.2.9	Zdravotní pojištění, sociální pojištění, daně z příjmu, podnikání . . . . .	60
<b>4</b>	<b>Situace po škole</b>	<b>65</b>
4.1	Výsledky testu u absolventů ZŠ . . . . .	65
4.1.1	Jací absolventi se testu účastnili . . . . .	65
4.1.2	Měna a peníze . . . . .	66
4.1.3	Cena a trh . . . . .	68
4.1.4	Finanční instituce . . . . .	69
4.1.5	Bankomaty a platební karty . . . . .	71
4.1.6	Dluh a exekuce . . . . .	72
4.1.7	Spoření . . . . .	73
4.1.8	Zdravotní pojištění, sociální pojištění, daně z příjmu, podnikání . . . . .	75
4.2	Zadlužení a exekuce . . . . .	78
<b>5</b>	<b>Návrhy na zlepšení a materiály</b>	<b>81</b>
5.1	Rodina . . . . .	81
5.1.1	Doplňte svoje znalosti z oblasti FG . . . . .	81
5.1.2	Plánujte s myšlenkou na konec . . . . .	81
5.1.3	Buďte vzorem, mějte integritu . . . . .	81
5.1.4	Buďte doma ekonomičtí . . . . .	82
5.1.5	Diskutujte o financích . . . . .	82
5.1.6	Demonstrujte hodnotu výrobků . . . . .	83
5.1.7	Naučte dítě s penězi zacházet . . . . .	83
5.1.8	Naučte dítě plánovat, mít cíl . . . . .	83
5.1.9	Předávejte dítěti zodpovědnost – kapesné . . . . .	84
5.1.10	Zřídte dítěti bankovní účet . . . . .	84
5.1.11	Hrajte si na banku . . . . .	84
5.1.12	Hrajte s dítětem hry . . . . .	85
5.1.13	Nerozmazlujte své dítě . . . . .	85
5.1.14	Vytvářejte prostor pro přivýdělek . . . . .	85
5.1.15	Rozvíjejte mysl podnikatele . . . . .	85
5.2	Učitelské obory . . . . .	86
5.3	Škola a učitelé . . . . .	86
5.3.1	Navýšení hodin výuky FG . . . . .	86
5.3.2	Školení pro učitele . . . . .	86
5.3.3	Zajímavé materiály . . . . .	87
	<b>Závěr</b>	<b>97</b>
	<b>Seznam použité literatury</b>	<b>99</b>
	<b>Seznam obrázků</b>	<b>105</b>

<b>Seznam tabulek</b>	<b>107</b>
<b>Seznam použitých zkratk</b>	<b>108</b>
<b>A Přílohy</b>	<b>109</b>
A.1 První příloha – dotazník pro učitele . . . . .	109
A.2 Druhá příloha – test FG pro žáky a absolventy ZŠ . . . . .	109

# Úvod

Žijeme ve světě, ve kterém finance hrají důležitou roli. To, jak s nimi umíme zacházet, jestli je dokážeme získat a udržet si je, znatelně ovlivňuje kvalitu našeho života.

*Finanční gramotnost (dále jen FG) je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování. [1, str. 5]*

Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace. [2]

V roce 2020 bylo v České republice (dále jen ČR) zhruba 720 tisíc osob v celkem 4,33 milionech exekučních řízení<sup>1</sup> [3]. To znamená, že přibližně 6,7 % obyvatel je v exekuci<sup>2</sup>. Nejpravděpodobnější příčinou je nízká FG populace. Občané si například nejsou schopni spočítat, zdali se jim půjčka vyplatí a jestli jsou schopni ji splácet. Pokud nedodržují splátkový kalendář, časem se dostanou do exekuce, ze které je náročné se dostat.

*Finanční vzdělávání je proces směřující ke zvyšování úrovně finanční gramotnosti. Jeho cílem je posílení osobní odpovědnosti jedince za hospodaření se svými financemi, resp. změna chování směřující k odpovědnějšímu rozhodování v oblasti financí, a tím k zajištění finanční prosperity daného jedince i jeho rodiny. [1, str. 5]*

Místem, které nás má k FG, základním znalostem a dovednostem nejen s penězi, vést, je základní škola (dále jen ZŠ). Položili jsme si proto otázku, zdali se FG na ZŠ žáci skutečně naučí. FG byla námětem již mnoha prací např. [5]. Žáci jsou vyučováni na základě tematických plánů (dále jen TP) svých učitelů. Ti si každý rok tvoří své TP na základě školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP), který tvoří sama škola. Ta se řídí rámcovým vzdělávacím programem (dále jen RVP), garantovaným státem. Podklady pro plán výuky FG jsme tedy hledali právě v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV).

Skutečnou podobu výuky FG jsme zjišťovali pomocí dotazníku pro učitele. Ptali jsme se na to, kolik vyučovacích hodin FG věnují, v jakém předmětu, jaké využívají metody, materiály a jestli jim současný stav vyhovuje nebo, jestli by něco změnili. Z dotazníku vyplynulo, že počet hodin věnovaných FG je velice nízký. Třetina učitelů uvedla, že by si přála pro výuku FG více prostoru. Zhruba polovina by uvítala nové materiály k výuce. Nezanedbatelný počet učitelů přiznává, že by využili konzultace s odborníkem nebo kolegou, který FG také učí.

Naplnění RVP jsme ověřili testem pro žáky zejména posledních ročníků ZŠ. Test vyplnilo 113 žáků, z toho se jednalo v 56,6 % o dívky. Z dotazníku vyplývá, že žáci mají nízké znalosti z FG. Vysoká míra chybovosti nastala u početních

---

<sup>1</sup>Aktuální k 11. 11. 2020

<sup>2</sup>Uvažujeme počet obyvatel ČR 10,7 milionu [4]



příkladů. Z toho můžeme usuzovat, že finanční matematika, jako součást FG, nabízí prostor pro zlepšení u mnohých žáků. Po ZŠ zamíří většina žáků na střední školy (dále jen SŠ), kde je FG věnováno ještě méně času. Pokud si tedy žáci neodnesou znalosti ze ZŠ, musí si je obstarat v běžném životě.

Situaci po ZŠ jsme vyhodnotili na základě výsledků totožného testu, který vyplnilo 157 absolventů ZŠ. Výsledky dopadly lépe než v případě žáků ZŠ. Mnozí patrně nabyli zkušeností v průběhu života po ZŠ. V početních úlohách však taktéž chybovali.

Po shrnutí výsledků jsme navrhli kroky, jak zlepšit situaci s cílem zvýšit FG populace. Mezi ně patří například zvýšit hodinovou dotaci na výuku FG nebo zařadit více předmětů zaměřených na FG na vysokých školách připravujících budoucí učitele. Taktéž jsme zmínili mnoho materiálů pro výuku FG, mezi kterými lze najít seznam učebnic, webových stránek, videí, ale také her.

První kapitola nás obecně seznámí s RVP. Bude zmíněna i jejich historie. Podíváme se, jaké kompetence mají žáci splňovat při absolvování základní školní docházky a podle čeho tvoří školy své ŠVP. S některými znalostmi přicházejí žáci na druhý stupeň již z prvního stupně. Kompetence, které se toho týkají, jsou popsány taktéž v této kapitole.

Ve druhé kapitole se dozvíme o výsledcích dotazníku pro učitele, ve kterém odpovídají na otázky, jak se FG na školách skutečně učí, kolik hodin jí v jakém ročníku věnují a jaká témata probírají. Zjišťujeme, jaké formy výuky v hodinách FG používají. Pomocí dotazníku také ověříme, jestli jsou učitelé spokojeni s množstvím materiálů a zdrojů vhodných k výuce.

O tom, co dokážou žáci, se dozvídáme v kapitole třetí. V té uvidíme, jak odpovídalo 113 žáků a žákyň druhého stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií na otázky v testu FG. V některých oblastech žáci problémy nemají, dokážou například snadno určit, která položka v rozpočtu je výdaj a která příjem. Větší problémy mají s úlohami z finanční matematiky, jako je například spočtení výše úroku.

Situaci po absolvování ZŠ prověřuje totožný test a s jeho výsledky nás seznamuje kapitola čtvrtá. Dotazník vyplnilo 157 respondentů, ze 57,3 % ženy. Většina respondentů se nachází mezi 15 a 25 lety (53,6 %). Výsledky jsou již příznivější než v případě žáků ZŠ, stále jsou zde však otázky, ve kterých respondenti chybovali. Test vyplňovali především absolventi vysoké školy (dále jen VŠ), a tak se dá předpokládat, že by výsledky dopadly jinak, pokud by vzorek respondentů byl širší, co se vzdělání týče.

Možné kroky k řešení problému jsou navrženy v kapitole páté. Výuka FG je značně podceňována. Je potřeba rozšířit objem učiva a věnovat mu větší množství času. Jelikož je však FG často součástí jiných předmětů, odsouvá se na později, případně se z časových důvodů obsah redukuje na nezbytné minimum. V kapitole najdeme i početní příklady z oblasti finanční matematiky.

Pro jednoduchost budeme v celé práci vždy zmiňovat pouze 6., 7., 8. a 9. ročník ZŠ a vynechávat dodatek „a odpovídající ročník víceletého gymnázia“.

# 1. Finanční gramotnost a klíčové dokumenty

## 1.1 Národní strategie finančního vzdělávání

Národní strategie finančního vzdělávání (dále jen NSFV) je uceleným systematickým přístupem k posílení FG občanů ČR. Cílem NSFV je vytvoření systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně FG v ČR. NSFV definuje zásadní problémy a navazující prioritní úkoly v této oblasti. Určuje konkrétní úlohy a role subjektů veřejné správy (ministerstva, úřady). Finanční vzdělávání je nástrojem ke zvýšení úrovně FG, umožňující občanům ČR jako spotřebitelům<sup>1</sup> odpovídajícím způsobem pracovat s informacemi na finančním trhu k zajištění potřeb svých a své rodiny. To vše s ohledem na měnící se životní situace. [6, str. 2]

V roce 2005, po tom, co vláda schválila úkol připravit systém budování FG na ZŠ a SŠ, se v ČR začalo hovořit o finančním vzdělávání. Ministerstvo financí České republiky (dále jen MF) vydalo v roce 2007 *Strategii finančního vzdělávání*. V důsledku tohoto dokumentu byla zavedena povinná výuka FG na školách. Na SŠ se začalo v roce 2009 a na ZŠ v roce 2013. [1, str. 4]

V roce 2010 vláda schválila *Národní strategii finančního vzdělávání*. Ta vymezovala dlouhodobé cíle, ke kterým by aktivity v oblasti finančního vzdělávání měly směřovat. Také principy, které by finančně vzdělávací projekty měly splňovat. Jednalo se o první ucelený a koncepční materiál tohoto směru. NSFV určila prioritní střednědobé úkoly a klíčové aktéry v procesu finančního vzdělávání. A to v rámci veřejné správy i soukromého sektoru. [1, str. 4]

Z předchozí strategie vyplýval závazek provést její revizi zohledňující dosavadní vývoj a zkušenosti z finančního vzdělávání. Ta měla též reagovat na výsledky některých měření úrovně FG (více v kapitole 1.1.2). Mezi ně patřila měření dospělé populace, mezinárodního šetření FG 15letých žáků PISA (Programme for International Student Assessment) a šetření České školní inspekce (dále jen ČŠI). [1, str. 4]

### 1.1.1 Pracovní skupina pro finanční vzdělávání

NSFV svěřila agendu finančního vzdělávání MF, které mj. zřídilo a vede Pracovní skupinu pro finanční vzdělávání (dále jen PSFV). Ta spojuje veřejný a soukromý sektor. Jednání se účastní relevantní ministerstva a jejich podřízené orgány, Česká národní banka, Kancelář finančního arbitra, zástupci škol a dalších vzdělávacích institucí, profesní a spotřebitelská sdružení a neziskové organizace. [7, str. 4]

Součástí aktivit PSFV je hledání řešení dlouhodobých i aktuálních otázek týkajících se finančního vzdělávání. Členové PSFV např. v roce 2017 aktualizovali definici FG (viz úvod, str. 4) a *Standard finanční gramotnosti* (viz 1.2), který stanovuje cílovou úroveň FG pro žáky ZŠ a SŠ. Výsledkem revize je dokument *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. [1, str. 4]

---

<sup>1</sup>Spotřebitelem se obecně rozumí osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

## 1.1.2 Měření úrovně FG

### Mezinárodní měření úrovně FG dospělých v letech 2015–2016

MF provedlo na podzim roku 2015 měření úrovně FG dospělé populace ČR (dotazovaným bylo 18 – 79 let). Toto šetření se stalo součástí světového měření v letech 2015 – 2016, kterého se zúčastnilo 30 zemí, z nich 17 je členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). [8] [9]

Dotazník byl rozdělen na tři části – finanční znalosti (7 otázek), chování (9 otázek) a postoje k finančním záležitostem (5 otázek). Celkem tedy 21 otázek, maximální počet bodů byl 21. Průměrně dotazovaní dosáhli 13,2 bodů (v zemích patřících do OECD 13,7), což ukazuje na relativně nízkou úroveň FG a velký prostor pro zlepšení. Mezi výsledky zúčastněných států jsou rozdíly. V některých zemích je důvodem celkové nízké úrovně FG nedostatek znalostí, jinde nezodpovědné chování. ČR se umístila na 19. – 20. místě společně s Jordánskem, dotazovaní získali průměrně 12,6 bodů. Nejvyšší průměrný počet bodů získala Francie - 14,9, na posledním místě bylo Polsko s 11,6 body.<sup>23</sup> [9]

Zmíníme zde jeden ze závěrů analýzy OECD k mezinárodnímu srovnání úrovně FG, který je pro naši práci zásadní: (pro zlepšení FG je důležité) S finančním vzděláváním začít v raném věku, aby si děti od počátku vytvořily dobré návyky pro budoucí život, uměly se vyrovnat s nenadálými situacemi, vyjít s omezenými příjmy a získat další nezbytné dovednosti; děti je nutné vybavit dostatečnými matematickými dovednostmi nutnými pro běžný život a naučit je nespoléhat se pouze na technické možnosti dnešní doby; současně je nutné adresně u konkrétní skupiny ohroženého obyvatelstva prohlubovat znalosti dospělých. [9]

### Národní měření úrovně FG dospělých v roce 2020

Další měření FG provedlo MF v lednu roku 2020. To se opět týkalo dospělé populace v ČR. Měření navazovalo na předchozí výzkumy z let 2010 a 2015 a vycházelo z NSFV 2.0 schválené vládou. [11]

Výsledky měření ukazují na mírně rostoucí finanční gramotnost v ČR, v mezinárodním srovnání (země OECD a některé další) se ČR pohybuje v průměru. Výsledky měření využije MF (a další instituce) při zacílení budoucích finančně vzdělávacích aktivit. Došlo ke zlepšení tzv. ekonomické zodpovědnosti, která vyjadřuje obecné postoje občanů k financím, zachycuje jejich nákupní chování a také rozhodování na finančním trhu, naopak finanční znalosti stagnují. Lépe a uvážlivěji hospodaříme v domácnosti s financemi, jsme obezřetnější při sjednávání smluv a máme lepší povědomí o svých právech. Naopak mezery máme v základních početních dovednostech a znalosti důležitých pojmů z oblasti úvěrů a půjček (úročení, RPSN, p.a). [11]

Detailní výsledky měření nalezneme v [12].

Část získaných dat bude opět využita pro mezinárodní účely. Konkrétně je zpracuje Mezinárodní síť finančního vzdělávání (International Network on Financial Education) při OECD pro mezinárodní srovnání úrovně FG dospělých. [13]

<sup>2</sup>Podrobné výsledky za ČR v [10].

<sup>3</sup>Zprávu OECD lze stáhnout na stránkách: <http://www.oecd.org/finance/oecd-info-survey-adult-financial-literacy-competencies.htm>

## 1.2 Standard finanční gramotnosti

Před více jak deseti lety byly v ČR zrušeny osnovy. Výhodiskem pro finanční vzdělávání se stal *Standard finanční gramotnosti* (dále jen SFG). Jedná se o dokument stanovující cílovou úroveň FG pro žáky ZŠ a SŠ. Ze standardu vychází Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT) při revizi RVP. [7, str. 12] [14]

První SFG byl připraven v roce 2007 jako součást dokumentu *Systém budování finanční gramotnosti v základních a středních školách*. [15] Stupeň finanční gramotnosti stanovený ve SFG pro poslední ročník SŠ se zároveň považuje za stupeň FG dospělého spotřebitele. [16]

Od podzimu roku 2016 pracovala pracovní podskupina pro kompetence vytvořená ze zainteresovaných členů PSFV a přizvaných odborníků na výuku FG na ZŠ a SŠ na revizi SFG z roku 2007. Výhodisky revize byly:

- stávající SFG
- dokumenty celosvětové sítě pro finanční vzdělávání INFE (International Network on Financial Education) při OECD o klíčových kompetencích FG 15 – 18letých a dospělých
- slovenský standard
- nové skutečnosti, které nastaly na finančním trhu za posledních deset let
- vyšší vyspělost žáků
- větší zkušenosti s výukou této problematiky [14]

Oproti standardům finanční gramotnosti z roku 2007 došlo k posílení těchto témat: bezhotovostní placení, ochrana osobních údajů, kritické posouzení nabídky služeb a zboží, sestavení rozpočtu a porovnání majetku a závazků, úročení, porovnání finančních produktů, krátkodobé a dlouhodobé plánování a rizika dosažení cílů, zabezpečení na stáří, vznik a rizika půjček, důsledky nesplácení a řešení zadlužení a předlužení. [14]

Důležitým rozcestníkem pro strategické dokumenty související s FG, je stejnojmenná webová stránka MF [17], která je průběžně aktualizována.

## 1.3 Význam RVP

RVP tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu ŠVP škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání [18]. Společně s *Národním programem pro rozvoj vzdělávání* (tzv. *Bílá Kniha*) definují úroveň vzdělávání v ČR [19].

Na základě RVP pak každá škola tvoří svůj vlastní ŠVP, ze kterého vychází učitelé při tvorbě svých TP.

## 1.4 Vznik RVP

V letech 1999 až 2001 vznikaly dokumenty, které předurčily a ovlivnily podobu RVP. V dokumentu MŠMT *Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice* z roku 1999 jsou vymezovány RVP a zaváděn statut klíčových

kompetencí. Taktéž se zde předjímal vznik ŠVP. V dokumentu *České vzdělání a Evropa: Strategie rozvoje lidských zdrojů v České republice při vstupu do Evropské unie*. se blíže popsalo vícestupňové kurikulum v té myšlence, ve které ho známe nyní. Tedy ve dvouúrovňové podobě, kde první úroveň, tzv. národní, popisuje závazné rámcové dokumenty, ze kterých se tvoří druhá tzv. školní úroveň, kterou si vypracovává každá škola sama. Podrobně byla kurikulární problematika definována v již zmiňovaném dokumentu *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – „Bílé Knize“ českého vzdělávání roku 2001*. [20]

### 1.4.1 Vznik RVP ZV

Inspirace pro tvorbu RVP ZV byla nalezena v kurikulárních dokumentech Švédska, Anglie, Maďarska, Skotska, Dánska, Norska a dalších zemí. První verze vznikla roku 2001 a byla posouzena školami a organizacemi ve školství jako například SKAV, APZŠ, JČMF, ASUD, SCIO, Kalibro, aj.

Podle druhé verze, která vyšla v roce 2002, školy zpracovávaly své ŠVP. Na dopracování dokumentu se podílelo 57 pilotních ZŠ, asi 1500 učitelů. Z jejich poznatků se roku 2005 vytvořil *Manuál pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání*, který hodnotilo 41 expertů.

Třetí verze se již moc nelišila od předchozí verze, vyšla roku 2003. Přesto zde chyběly důležité prvky, jako například kritéria dosažených výstupů nebo koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Finální verze byla schválena v roce 2005. Školy dostaly 2 roky na tvorbu svých ŠVP, a tedy od roku 2007 začaly podle těchto materiálů vyučovat 1. a 6. ročníky. [20]

RVP procházejí revizemi a vznikají nové verze. Poslední verze RVP ZV platila od roku 2017 do roku 2021, od letošního roku platí nová.

## 1.5 Finanční gramotnost v RVP ZV

Tato práce se zabývá výukou FG na druhém stupni ZŠ, a tak se blíže podíváme na kompetence, které by měli žáci, v rámci FG, splňovat, jakmile opouštějí první stupeň ZŠ a ZŠ jako takovou.

Pro přehlednost budou pojmy související s FG v obrázcích zvýrazněny zeleně.

### 1.5.1 S čím žáci přicházejí z prvního stupně

#### Matematika a její aplikace

První vzdělávací oblast, ve které nalezneme kompetence, které se týkají FG je *Matematika a její aplikace*. Většina z nás by tuto skutečnost patrně očekávala, matematika zahrnuje mnoho „počítání“ a i s financemi jsou výpočty v mnohém spojené. I přesto, že neexistuje jednotná definice finanční matematiky, můžeme tím nazývat veškeré matematické výpočty v oblasti financí. Finanční matematika je tedy v tomto pojetí průnik matematiky a FG. FG však obsahuje i znalosti, které do matematiky nepatří, a tedy nemůžeme čekat, že veškeré kompetence nalezneme právě v této vzdělávací oblasti.

V rámci tematického okruhu *Závislosti, vztahy a práce s daty*, narazíme na minimální doporučenou úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření, ve které si můžeme všimnout odrážky *uplatňuje matematické znalosti při manipulaci s drobnými mincemi* (viz obrázek 1.1).

<b>ZÁVISLOSTI, VZTAHY A PRÁCE S DATY</b>	
<b>Očekávané výstupy – 1. období</b>	
žák	
<i>M-3-2-01</i>	<i>orientuje se v čase, provádí jednoduché převody jednotek času</i>
<i>M-3-2-02</i>	<i>popisuje jednoduché závislosti z praktického života</i>
<i>M-3-2-03</i>	<i>doplňuje tabulky, schémata, posloupnosti čísel</i>
<b>Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:</b>	
žák	
<i>M-3-2-02p</i>	<i>modeluje jednoduché situace podle pokynů a s využitím pomůcek</i>
<i>M-3-2-03p</i>	<i>doplňuje jednoduché tabulky, schémata a posloupnosti čísel v oboru do 20</i>
-	<i>zvládá orientaci v prostoru a používá výrazy vpravo, vlevo, pod, nad, před, za, nahore, dole, vpředu, vzadu</i>
-	<i>uplatňuje matematické znalosti při manipulaci s drobnými mincemi</i>

Obrázek 1.1: Očekávané výstupy tematického okruhu *Závislosti, vztahy a práce s daty* pro 1. období ([21, str. 32])

1. období označuje na prvním stupni ZŠ 1. – 3. ročník. 2. období pak 4. a 5. ročník.

Na obrázku 1.2 vidíme znázorněnou podobnou odrážku pod minimální doporučenou úrovní pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření. Tato kompetence, *uplatňuje matematické znalosti při manipulaci s penězi* se liší pouze v předmětu. Nejedná se tentokrát o drobné mince, ale o peníze celkově. Tedy, v rámci 2. období přibyly bankovky.

<b>Očekávané výstupy – 2. období</b>	
žák	
<i>M-5-2-01</i>	<i>vyhledává, sbírá a třídí data</i>
<i>M-5-2-02</i>	<i>čte a sestavuje jednoduché tabulky a diagramy</i>
<b>Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:</b>	
žák	
<i>M-5-2-01p</i>	<i>vyhledá a roztřídí jednoduchá data (údaje, pojmy apod.) podle návodu</i>
<i>M-5-2-02p</i>	<i>orientuje se a čte v jednoduché tabulce</i>
-	<i>určí čas s přesností na čtvrt hodiny, převádí jednotky času v běžných situacích</i>
-	<i>provádí jednoduché převody jednotek délky, hmotnosti a času</i>
-	<i>uplatňuje matematické znalosti při manipulaci s penězi</i>

Obrázek 1.2: Očekávané výstupy tematického okruhu *Závislosti, vztahy a práce s daty* pro 2. období ([21, str. 33])

## Člověk a jeho svět

Další vzdělávací oblastí, ve které narazíme na FG je *Člověk a jeho svět*. Stejně jako vzdělávací oblast *Matematika a její aplikace*, i zde je pouze jeden, stejno-

jmenný vzdělávací obor. Tato vzdělávací oblast je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání, tedy v ní nenalezneme kompetence pro žáky na 2. stupni ZŠ.

Vzdělávací oblast (a tedy vzdělávací obor) je rozdělena do pěti tematických okruhů. V popisu tematického okruhu *Lidé kolem nás* si můžeme povšimnout věty: *Seznamují se (žáci) se základními právy a povinnostmi, se světem financí, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společností nebo i svět (globální problémy).*[21, str. 47] V této větě nacházíme informaci, že se v okruhu budeme dotýkat FG.

V odstavci *Cílové zaměření vzdělávací oblasti* najdeme odrážku, která společně s první větou vypadá následovně: *Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního rozpočtu.*[21, str. 48] I tato informace nám napovídá, že jedním z cílů vzdělávací oblasti je rozvoj FG.

Samotné kompetence nalezneme v tematickém okruhu *Lidé kolem nás* a to až ve 2. období. Objevuje se zde kompetence s označením *ČJS-5-2-03* (viz obrázek 1.3).

<b>LIDÉ KOLEM NÁS</b>	
<b>Očekávané výstupy – 2. období</b>	
žák	
<b>ČJS-5-2-01</b>	<i>vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě)</i>
<del>ČJS-5-2-02</del>	<del><i>rozlišuje základní rozdíly mezi lidmi, obhájí a odůvodní své názory, připustí svůj omyl a dohodne se na společném postupu řešení</i></del>
<b>ČJS-5-2-02</b>	<i>rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už nemohou tolerovat a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy</i>
<b>ČJS-5-2-03</b>	<i>orientuje se v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze, na příkladu ukáže nemožnost realizace všech chtěných výdajů, vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy</i>
<del>ČJS-5-2-05</del>	<del><i>poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce (města)</i></del>

Obrázek 1.3: Očekávané výstupy tematického okruhu *Lidé kolem nás* ve 2. období ([21, str. 50])

Následuje opět minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření. Zde se rozděluje kompetence *ČJS-5-2-03* na 3 části s označením *ČJS-5-2-03p* (viz obrázek 1.4).

Konkrétní učivo nalezneme níže pod kompetencemi. Látka týkající se FG je zvýrazněna na obrázku 1.5. Můžeme zde nalézt hesla jako *zaměstnání, vlastnictví, majetek, rozpočet, příjmy a výdaje, banka* a jiné. Přeskrtnutý text patří mezi redukované učivo, které se s revizí RVP ZV mezi lety 2017 a 2021 vyňalo. Oproti předchozí verzi zde ubylo téma *obchod, firmy* pod pojmem *soužití lidí*, a také *nárok občana na reklamaci* pod pojmem *právo a spravedlnost*. Heslo reklamace se

<p><b>Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:</b>  <b>žák</b>  <i>ČJS-5-2-01p, ČJS-5-2-02p</i> <i>do</i>držuje pravidla pro soužití ve škole, v rodině, v obci (městě)  <i>ČJS-5-2-02p</i> rozpozná nevhodné jednání a chování vrstevníků a dospělých  <i>ČJS-5-2-02p</i> uvede základní práva dítěte, práva a povinnosti žáka školy  <i>ČJS-5-2-03p</i> používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu jednoduchého nákupu a vrácené peníze  <i>ČJS-5-2-03p</i> porovná svá přání a potřeby se svými finančními možnostmi, uvede příklady rizik půjčování peněz  <i>ČJS-5-2-03p</i> sestaví jednoduchý osobní/rodinný rozpočet, uvede příklady základních příjmů a výdajů</p>
--

Obrázek 1.4: Minimální doporučená úroveň tematického okruhu *Lidé kolem nás* ve 2. období ([21, str. 51])

objevuje ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, konkrétně v tematickém okruhu *Člověk, stát a hospodářství* vzdělávacího oboru *Výchova k občanství*, která se týká 2. stupně ZŠ. Více v paragrafu 1.5.3.

#### Učivo

- **rodina** – postavení jedince v rodině, role členů rodiny, příbuzenské a mezigenerační vztahy, život a funkce rodiny, fyzická a duševní práce, **zaměstnání**
- **soužití lidí** – mezilidské vztahy, komunikace, principy demokracie; **obchod, firmy, zájmové spolky, politické strany, církve, pomoc nemocným, sociálně slabým, společný „evropský dům“**
- **chování lidí** – vlastnosti lidí, pravidla slušného chování – ohleduplnost, etické zásady, zvládnutí vlastní emocionality; rizikové situace; rizikové chování, předcházení konfliktům
- **právo a spravedlnost** – základní lidská práva a práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy; protiprávní jednání a korupce, právní ochrana občanů a majetku včetně **nároku na reklamaci, soukromého vlastnictví, duševních hodnot**
- **vlastnictví** – soukromé, veřejné, osobní, společné; hmotný a nehmotný majetek; **rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti; hotovostní a bezhotovostní forma peněz, způsoby placení; banka jako správce peněz, úspory, půjčky**
- **kultura** – podoby a projevy kultury, kulturní instituce, masová kultura a subkultura
- **základní globální problémy** – významné sociální problémy, problémy konzumní společnosti, nesnášenlivost mezi lidmi, globální problémy přírodního prostředí

Obrázek 1.5: Učivo tematického okruhu *Lidé kolem nás* ([21, str. 51])

## 1.5.2 Průřezová témata

Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.[21, str. 132]

### Mediální výchova

Mezi dovednosti FG patří i rozpoznání nevhodné nabídky reklamy, kritické zkoumání příležitostí a zvažování možností, které nám trh nabízí. To vše spadá



pod mediální gramotnost, které se věnuje *Mediální výchova*, jako jedno z průřezových témat.

Na obrázku 1.6 vidíme popis tematického okruhu *Kritického čtení a vnímání mediálních sdělení*. Objevuje se zde reklama v souvislosti s kritickým přístupem. Pokud žáky naučíme nad reklamními sděleními přemýšlet, zvýšíme tím pravděpodobnost, že jejich rozhodnutí ve prospěch vyhovění či nevyhovění nabídky bude založeno na rozumné úvaze a přinese jim užitek.

#### Tematické okruhy receptivních činností

- **Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení** – pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a **reklamě**; rozlišování zábavních („bulvárních“) prvků ve sdělení od informativních a společensky významných; hodnotící prvky ve sdělení (výběr slov a záběrů); hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a **reklamním sdělením**; chápání podstaty mediálního sdělení, objasňování jeho cílů a pravidel; identifikování základních orientačních prvků v textu

Obrázek 1.6: Tematické okruhy receptivních činností – *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* ([21, str. 146])

### 1.5.3 Co se mají žáci naučit na druhém stupni

Nyní se dostáváme ke kompetencím souvisejícím s FG, které by žáci měli mít, když opouštějí ZŠ. Co se objemu kompetencí týče, druhý stupeň znatelně převyšuje první stupeň.

#### Matematika a její aplikace

První zmínku o FG nacházíme opět ve vzdělávací oblasti a stejnojmenném vzdělávacím oboru *Matematika a její aplikace*.

Učivo tematického okruhu *Číslo a proměnná* obsahuje *jednoduché úrokování* jako pojem kapitoly o procentech.

V minimální doporučené úrovni pro úpravu očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření tematického okruhu *Závislosti, vztahy a práce s daty* najdeme odrážku *zvládá početní úkony s penězi*. Kompetence je příliš obecně formulovaná, a tak těžko říci, co se za ní skrývá.

Tím výčet kompetencí v rámci vzdělávací oblasti *Matematika a její aplikace* končí a více souvislostí s FG zde nenajdeme.

#### Člověk a společnost

Vzdělávací oblast *Člověk a společnost* je stěžejním zdrojem kompetencí souvisejících s FG na ZŠ. Již v charakteristice vzdělávací oblasti najdeme větu: *Tato vzdělávací oblast přispívá také k rozvoji FG...*[21, str. 56]. Vzdělávací obsah oblasti přímo navazuje na vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*, která byla v této práci zmíněna v souvislosti s výukou na prvním stupni (viz kapitola 1.5.1).

Tato vzdělávací oblast se dále dělí na dva vzdělávací obory: *Dějepis* a *Výchova k občanství*. Zaměříme se na druhý zmiňovaný obor, jelikož první neobsahuje pro naši práci důležité informace.

V odstavci charakterizujícím vzdělávací obor *Výchova k občanství* si lze povšimnout věty: *Seznamuje žáky ... s hospodářským životem a rozvíjí jejich orientaci ve světě financí* [21, str. 56]. Ta přímo poukazuje na FG, jak se dozvídáme i

z cílového zaměření vzdělávací oblasti, kde je formulován bod: *Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního (rodinného) rozpočtu s ohledem na měnící se životní situaci* [21, str. 57].

**Výchova k občanství** Na obrázku 1.7 vidíme seznam očekávaných výstupů tematického okruhu *Člověk, stát a hospodářství*. Jak z výraznění napovídá, téměř celý okruh se týká FG. Je to tedy zásadní zdroj výstupu, který určuje, jaké kompetence v rámci FG by měl žák opouštějící ZŠ mít. Seznam zahrnuje pojmy jako vlastnictví, rozpočet, druhy platebních karet, banky, DPH, inflace, apod.

<b>ČLOVĚK, STÁT A HOSPODÁŘSTVÍ</b>	
<b>Očekávané výstupy</b>	
žák	
<b>VO-9-3-01</b>	<i>rozdlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady</i>
<b>VO-9-3-02</b>	<i>sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi</i>
<b>VO-9-3-03</b>	<i>na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení</i>
<b>VO-9-3-04</b>	<i>vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby <del>občanům</del> nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít</i>
<b>VO-9-3-05</b>	<i>uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu</i>
<b>VO-9-3-06</b>	<i>na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz</i>
<b>VO-9-3-07</b>	<i>rozdlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané</i>
<b>VO-9-3-08</b>	<i>rozdlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti</i>
<b>Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:</b>	
žák	
<b>VO-9-3-02p</b>	<i>stručně popíše sociální, právní a ekonomické otázky rodinného života a rozlišuje postavení a role rodinných příslušníků</i>
<b>VO-9-3-02p</b>	<i>sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi</i>
<b>VO-9-3-03p</b>	<i>ukáže na příkladech vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, vysvětlí, k čemu slouží bankovní účet</i>
<b>VO-9-3-04p</b>	<i>uvede příklady služeb, které banky nabízejí <del>občanům</del></i>
<b>VO-9-3-07p</b>	<i>uvědomuje si význam sociální péče o potřebné občany</i>

Obrázek 1.7: Očekávané výstupy tematického okruhu *Člověk, stát a hospodářství* ([21, str. 64])

Nová verze RVP ZV se dočkala lehkých úprav, spíše stylistických než významových. Za zmínku však stojí vyřazení věty: ..., *dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi*. V některých momentech může podstoupení rizika při hospodaření s penězi přinést výnos, což může být důvod, proč byla tato formulace odstraněna.

Další změnou je vyjmutí celé jedné kompetence s označením VO-9-3-08: *žák rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti*.

Seznam učiva tematického okruhu *Člověk, stát a hospodářství* vidíme na obrázku 1.8.

#### Učivo

- **majetek, vlastnictví** – formy vlastnictví: hmotné a duševní vlastnictví, jejich ochrana; hospodaření s penězi, majetkem a různými formami vlastnictví
- **peníze** – funkce a podoby peněz, formy placení
- **hospodaření** – rozpočet domácnosti, úspory, investice, úvěry, splátkový prodej, leasing; rozpočet státu, typy rozpočtu a jejich odlišnosti; význam daní
- **banky a jejich služby** – aktivní a pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků
- **výroba, obchod, služby** – jejich funkce a návaznost
- **principy tržního hospodářství** – nabídka, poptávka, trh; tvorba ceny, inflace; podstata fungování trhu; nejčastější právní formy podnikání

Obrázek 1.8: Učivo tematického okruhu *Člověk, stát a hospodářství* ([21, str. 64, 65])

Jak už název napovídá, zatímco tematický okruh *Člověk, stát a hospodářství* se zaměřoval spíše na nakládání s financemi, tematický okruh *Člověk, stát a právo* se zabývá právní stránkou věci.

V očekávaných výstupech se objevují pojmy zahrnující práva spotřebitele<sup>4</sup>, právní úpravu vztahů jako vlastnictví a pracovní poměr<sup>5</sup> nebo koupě či pronájem věci<sup>6</sup>.

V minimální doporučené úrovni pro úpravu očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření nacházíme reklamaci výrobku nebo služby, obranu v případě porušení práv spotřebitele<sup>7</sup> nebo ekonomické otázky rodinného života<sup>8</sup>.

Základní práva spotřebitele jsou součástí učiva tematického okruhu *Člověk, stát a právo*. [21, str. 66]

## Člověk a příroda

Vzdělávací oblast *Člověk a příroda* navazuje na vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*, která na elementární úrovni přibližuje přírodovědné poznávání žákům 1. stupně základního vzdělávání, a kooperuje především se vzdělávacími oblastmi *Matematika a její aplikace*, *Člověk a společnost*, *Člověk a zdraví* a *Člověk a svět práce* a přirozeně i s dalšími vzdělávacími oblastmi. [21, str. 67]

<sup>4</sup>Označení VO-9-4-05 v [21, str. 65].

<sup>5</sup>Označení VO-9-4-06 v [21, str. 65].

<sup>6</sup>Označení VO-9-4-07 v [21, str. 65].

<sup>7</sup>Označení VO-9-4-05p v [21, str. 65].

<sup>8</sup>Označení VO-9-4-09p v [21, str. 65].

Pojmy spojené s FG jsme nacházeli ve výše zmíněných vzdělávacích oblastech a tak se dá očekávat, že nějaké najdeme i v oblasti *Člověk a příroda*.

**Zeměpis (Geografie)** První souvislost s FG, byť vzdálenější, nacházíme v očekávaných výstupech tematického okruhu *Regiony světa*. Zde se pod kódem Z-9-3-02 objevuje kompetence: *Žák porovnává a přiměřeně hodnotí ... hospodářské poměry ... vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států* [21, str. 83].

Taktéž v druhé složce učiva (modelové regiony světa) totožného tematického okruhu se objevuje téma: *vybrané modelové ... hospodářské ... problémy, možnosti jejich řešení* [21, str. 83]).

Dalším tematickým okruhem je *Společenské a hospodářské prostředí*, který se ve svých očekávaných výstupech dotýká financí a to v kompetenci: *žák zhodnotí ... složky a funkce světového hospodářství...*<sup>9</sup> a kompetenci: *žák porovná předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit*<sup>10</sup>.

Obsah učiva vidíme na obrázku 1.9.

#### Učivo

- **obyvatelstvo světa** – základní kvantitativní a kvalitativní geografické, demografické, hospodářské a kulturní charakteristiky
- **globalizační společenské, politické a hospodářské procesy** – aktuální společenské, sídelní, politické a hospodářské poměry současného světa, sídelní systémy, urbanizace, suburbanizace
- **světové hospodářství** – sektorová a odvětvová struktura, územní dělba práce, ukazatele hospodářského rozvoje a životní úrovně
- **regionální společenské, politické a hospodářské útvary** – porovnávací kritéria: národní a mnohonárodnostní státy, části států, správní oblasti, kraje, města, aglomerace; hlavní a periferní hospodářské oblasti světa; politická, bezpečnostní a hospodářská seskupení (integrace) států; geopolitické procesy, hlavní světová konfliktní ohniska

Obrázek 1.9: Učivo tematického okruhu *Společenské a hospodářské prostředí* ([21, str. 84])

Občan ČR by měl hrubě znát hospodářské poměry své země a na to se zaměřuje tematický okruh s nepřekvapivým názvem *Česká republika*. Očekávané výstupy lze vyčíst z obrázku 1.10. Týkají se například hospodářských poměrů regionů nebo potenciálu ČR v zahraničním kontextu.

V učivu nalezneme základní socioekonomické charakteristiky místního regionu, hospodářské charakteristiky České republiky, sektorové a odvětvové struktury hospodářství nebo postavení České republiky v Evropě, samozřejmě z hlediska hospodářství (viz obrázek 1.11).

Je otázkou, nakolik jsou hospodářská témata zahrnutá v Zeměpisu součástí FG. Jistě jsou jí vzdálenější než pojmy ze vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* (1.5.3). Na druhou stranu, FG umožňuje člověku nahlížet na své rozhodování z větší perspektivy, ke které potřebuje i kontext národní či dokonce mezinárodní.

<sup>9</sup>Označení Z-9-4-03 v [21, str. 83].

<sup>10</sup>Označení Z-9-4-04 v [21, str. 83].

ČESKÁ REPUBLIKA	
Očekávané výstupy	
žák	
Z-9-6-01	vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy
Z-9-6-02	hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, <b>hospodářské a kulturní poměry místního regionu</b> , možnosti dalšího rozvoje, <b>přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům</b>
Z-9-6-03	hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a <b>hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu</b>
Z-9-6-04	lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska osídlení a <b>hospodářských aktivit</b>
Z-9-6-05	uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států
Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:	
žák	
Z-9-6-01p	vymezí a lokalizuje území místní krajiny a oblasti (regionu) podle bydliště nebo školy
Z-9-6-02p	<b>charakterizuje přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu</b>
Z-9-6-03p	určí zeměpisnou polohu a rozlohu České republiky a její sousední státy
Z-9-6-03p	rozlišuje přírodní podmínky ČR, popíše povrch a jeho členitost
Z-9-6-03p	uveďte hlavní údaje o rozmístění obyvatelstva
Z-9-6-04p	vyhledá na mapách jednotlivé kraje České republiky a <b>charakterizuje hospodářské poměry, přírodní zvláštnosti a kulturní zajímavosti</b>

Obrázek 1.10: Očekávané výstupy tematického okruhu *České republiky* ([21, str. 85])

#### Učivo

- **místní region** – zeměpisná poloha, kritéria pro vymezení místního regionu, vztahy k okolním regionům, **základní přírodní a socioekonomické charakteristiky** s důrazem na specifika regionu důležitá pro jeho další rozvoj (potenciál × bariéry)
- **Česká republika** – zeměpisná poloha, rozloha, členitost, přírodní poměry a zdroje; obyvatelstvo: základní geografické, demografické a **hospodářské charakteristiky**, sídelní poměry; **rozmístění hospodářských aktivit, sektorová a odvětvová struktura hospodářství**; transformační společenské, politické a **hospodářské procesy** a jejich územní projevy a dopady; **hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě, zapojení do mezinárodní dělby práce a obchodu**
- **regiony České republiky** – územní jednotky státní správy a samosprávy, krajské členění, kraj místního regionu, přeshraniční spolupráce se sousedními státy v euroregionech

Obrázek 1.11: Učivo tematického okruhu *Česká republika* ([21, str. 85])

## Člověk a zdraví

Méně očekávaný výskyt témat spojených s FG se týká vzdělávací oblasti *Člověk a zdraví*. V charakteristice však narazíme na pojmy jako *duševní pohoda* nebo *rizika ohrožující zdraví*. Tato témata zahrnují například vliv reklamy, kterému se více věnuje vzdělávací obor *Výchova ke zdraví*.

**Výchova ke zdraví** Jak již bylo naznačeno v úvodu této vzdělávací oblasti, vzdělávací obor *Výchova ke zdraví* obsahuje i učivo související s riziky reklamního

vlivu. Dozvíme se to v odstavci *Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence*. Zde je zmíněno učivo: *manipulativní reklama a informace - reklamní vlivy...* [21, str. 101].

Reklama nás přirozeně obklopuje a nemáme téměř šanci se jí vyhnout. Působí na naše vědomí, ale mnohem častěji na naše podvědomí. Přemýšlením nad tím, co se nám reklama snaží říci, rozebíráním různých typů reklam, vytváření vlastních reklam s cílem nalákat fiktivní zákazníky na náš fiktivní produkt a podobné aktivity zvyšují pravděpodobnost, že reklamě nepodlehne a pokud ano, tak zcela vědomě a přinese nám benefit. Práce s reklamou a jejími vlivy je průnikem mediální a finanční gramotnosti.

## Člověk a svět práce

První očekávaný výstup, který v této kapitole zmíníme spadá do tematického okruhu *Provoz a údržba domácnosti*. Zní následovně: *žák provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví*<sup>11</sup>. Jeho modifikaci pro minimální doporučenou úroveň očekávaných výstupů nalezneme níže v podobě: *žák provádí jednoduché operace platebního styku*<sup>12</sup>. Lze si povšimnout, že v druhé formulaci bylo vynecháno domácí účetnictví.

V učivu tohoto tematického okruhu nacházíme kapitolku *finance*, pod kterou se skrývají pojmy: *rozpočet, příjmy, výdaje, platby, úspory, hotovostní a bezhotovostní platební styk a ekonomika domácnosti* (viz obrázek 1.12). Jsou to pojmy pro FG zcela zásadní.

### Učivo

- **finance, provoz a údržba domácnosti** – rozpočet, příjmy, výdaje, platby, úspory, hotovostní a bezhotovostní platební styk, ekonomika domácnosti; údržba oděvů a textilií, úklid domácnosti, postupy, prostředky a jejich dopad na životní prostředí, odpad a jeho ekologická likvidace; spotřebiče v domácnosti
- **elektrotechnika v domácnosti** – elektrická instalace, elektrické spotřebiče, elektronika, sdělovací technika, funkce, ovládání a užití, ochrana, údržba, bezpečnost a ekonomika provozu, nebezpečí úrazu elektrickým proudem

Obrázek 1.12: Učivo tematického okruhu *Provoz a údržba domácnosti* ([21, str. 115])

S financemi budeme pracovat i v praktických případech přípravy pokrmů, o kterých pojednává stejnojmenný tematický okruh. Zde pouze poukážeme na slovíčko *nákup* v kapitole *potravin*, která je součástí učiva.

Posledním tematickým okruhem, který zmíníme je *Svět práce*. Ten je závazný pro 8. a 9. ročník s možností realizace od 7. ročníku [21, str. 117].

V minimální doporučené úrovni pro úpravu očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření nalezneme větu<sup>13</sup>: *žák byl seznámen s právy a povinnostmi zaměstnanců a zaměstnavatelů* [21, str. 117].

V učivu pak nalezneme kapitolu *zaměstnání* a s ní pojmy: *problémy nezaměstnanosti, úřady práce, práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů* [21, str. 118].

<sup>11</sup>Označení ČSP-9-4-01 v [21, str. 114].

<sup>12</sup>Označení ČSP-9-4-01p v [21, str. 115].

<sup>13</sup>V tomto případě není označení kompetence na místě, neboť věta nehovoří o tom, co žák zná, umí nebo dokáže, ale o tom, jaké informace mu byly sděleny.

Překvapivé je, že pouze zde nacházíme zmínku (kapitolu učiva) o *podnikání* s tématy: *druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání* [21, str. 118].

Ke dni 31. 12. 2020 je v ČR 1 051 179 osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ) [22]. K témuž datu měla ČR odhadem 10 701 777 obyvatel [23]. To znamená, že přibližně 9,82 % obyvatel jsou OSVČ. Ty musí dodržovat mnoho zákonů, které se jich týkají. Například podávání daňového přiznání na finanční úřad a přehledů na svoji zdravotní pojišťovnu a správu sociálního zabezpečení. Školy dle RVP ZV nejsou zavázané tyto žáky učit, a tak se to mnozí žáci musí naučit sami, pokud chtějí začít podnikat. Vzhledem k tomu, že počet obyvatel ČR se dlouhodobě pohybuje kolem 10 mil., počet OSVČ se posledních 10 let pohybuje kolem 1 mil. a poslední roky roste, můžeme i do budoucna předpokládat, že zhruba každý desátý obyvatel ČR bude podnikat. Měli bychom tomu uzpůsobit výuku a žáky na tuto variantu výděleku připravit. Nemluvě o tom, že i osoba, která není OSVČ, může podávat<sup>14</sup> daňové přiznání, například v situaci, kdy má více zaměstnavatelů.

---

<sup>14</sup>Ve skutečnosti každý, kdo sáhne určitého příjmu musí podávat daňové přiznání. Za zaměstnance to většinou dělá zaměstnavatel. Pokud má ale zaměstnanec více zaměstnavatelů, příjmy z pronájmu, příjmy ze zahraničí nebo je současně OSVČ, musí přiznání podat sám.

## 2. Jak se FG skutečně učí

Každá ZŠ má povinnost tvořit své ŠVP podle RVP ZV. Tedy, na každé ZŠ by se měla FG vyučovat do té míry, ve které je obsažena v RVP ZV. Skutečnost však může být jiná, na některé učivo nemusí zbýt čas, některý učitel se nemusí cítit v tématu silný a v důsledku toho může téma upozadit nebo se téma probere příliš okrajově. Z toho důvodu jsme sestavili dotazník pro učitele druhého stupně ZŠ a nižšího stupně gymnázia. Naleznete ho v příloze práce. Tato kapitola referuje o výsledcích dotazníku. Připomínáme, že s jednotlivými ročníky ZŠ vždy uvažujeme i odpovídající ročníky víceletých gymnázií.

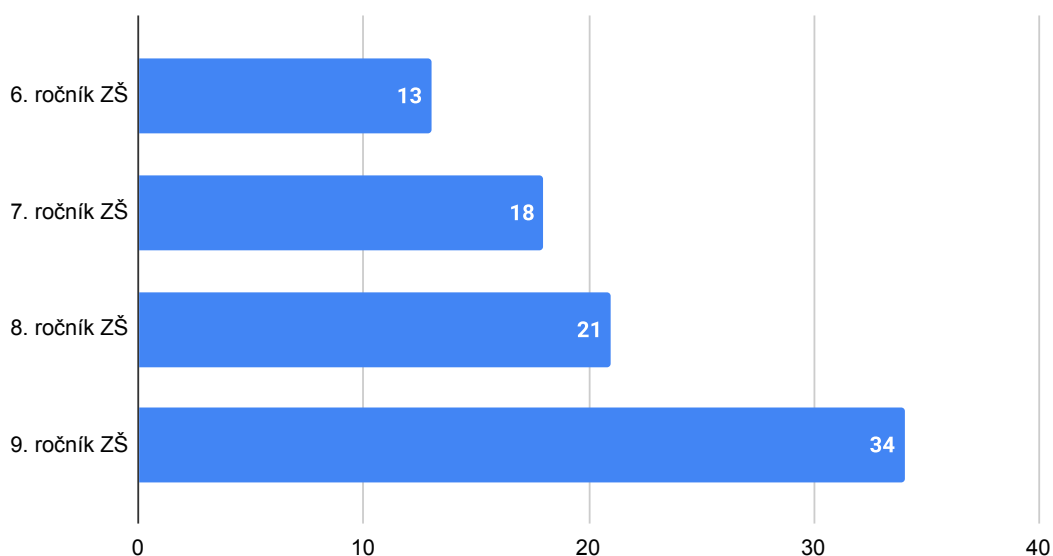
### 2.1 Kdo dotazník vyplnil

Dotazník vyplnilo 41 respondentů, z toho 38 respondentů (92,7 %) uvedlo, že učí na ZŠ a 3 respondenti (7,3 %), že učí na nižším stupni víceletého gymnázia. Jedním z důvodů pro tak nízký počet respondentů z gymnázia může být nedostatečné oslovení učitelů nebo oslovení příliš specifické skupiny učitelů. Dotazník však v průvodním textu oslovoval učitele, kteří se věnují výuce FG, a tak je možné, že výuka FG je na gymnáziích opomíjena a není na ni kladen takový důraz jako na základních školách. Je to však pouze hypotéza.

### 2.2 Ve kterých ročnících se FG učí

Na obrázku grafu 2.1 vidíme, ve kterých ročnících se FG nejčastěji vyučuje.

Ve kterých třídách se finanční gramotnosti cíleně věnujete?



Obrázek 2.1: Výuka FG v jednotlivých ročnících

13 (31,7 %) učitelů v dotazníku uvedlo, že učí FG v 6. ročníku ZŠ, 18 (43,9 %) v 7. ročníku, 21 (51,2 %) učitelů v 8. ročníku a nejvíce učitelů, celkem 34 (82,9 %)



v posledním ročníku, tedy 9. Vždy uvažujeme i odpovídající ročníky víceletého gymnázia.

Skutečnost, že se FG učí zejména v posledních ročnících se dá vysvětlit i tak, že dle RVP ZV je tematický okruh *Svět práce* závazný pro výuku 8. a 9. ročníku (viz 1.5.3). S tím souvisí například hodiny věnované volbě povolání. Žáci podávají přihlášky na SŠ, které je na budoucí povolání připravují.

Co se finanční matematiky týče, podstatnou část tvoří výpočty u tématu procent, se kterým se žáci seznamují běžně v 7. ročníku ZŠ. Proto je vhodné některé partie FG, jako například půjčky, úroky a daně, probírat až v tomto a následujících ročnících, kdy mají žáci dostatečné množství znalostí z matematiky.

V neposlední řadě můžeme zmínit celkovou vyzrállost a připravenost na přijetí některých informací. FG se dá vyučovat od útlého věku (u mladších dětí například formou drobného kapesného a přesouvání zodpovědnosti při nákupu zboží pro vlastní užitek), ale některé oblasti vyžadují mentální připravenost, kterou žáci získávají až v průběhu dospívání. Těžko si lze představit hlubší výklad tématu DPH u žáků 4. ročníku ZŠ.

## 2.3 Co se v jednotlivých ročnících učí

V této kapitole nahlédneme na odpovědi učitelů u dotazu, co v jednotlivých ročnících v rámci výuky FG učí. Otázky byly otevřeného typu, a tak pro jednoduchost sdružujeme více odpovědí pod společné, nadřazené téma. Téma je většinou okomentováno při prvním výskytu.

Připomínáme, že i když zmiňujeme pouze ZŠ, vždy uvažujeme i odpovídající ročníky víceletých gymnázií.

### 2.3.1 6. ročník ZŠ

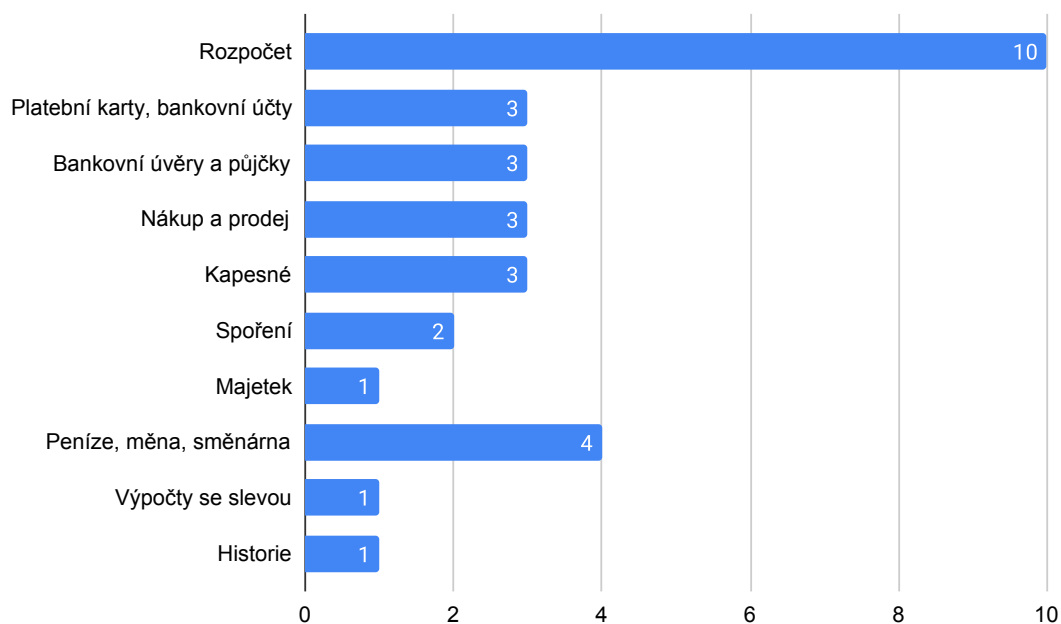
V prvním ročníku druhého stupně ZŠ se nejčastěji probírá *rozpočet* (viz obrázek 2.2). Tuto odpověď uvedlo celkem 10 (32,3 %) respondentů. Většinou se jedná o rozpočet celé domácnosti, typicky rozpočet rodiny. Respondent č. 27 uvedl, že s žáky lehce probírá i státní rozpočet. Respondent č. 33 uvádí odpověď: *rodina, škola, obec*, za kterou se může skrývat i rozpočet školy nebo obce. Žákům bývá v 6. ročníku 11–12 let a jsou již dost staří, aby s nimi mohl být rodinný rozpočet probírán jak doma, tak ve škole. Ve škole je samozřejmě vhodnější pracovat s fiktivními částkami (příjmy a výdaji) rodiny.

Druhým nejčastěji probíraným tématem v 6. ročníku bývá *Peníze, měna, směnárná*. Příbuzná témata uvedli 4 (12,9 %) respondenti. Běžně začíná výuka FG kapitolou o historii peněz. Na druhém stupni již žáci znají mince i bankovky, ale nemusí vždy vědět, co jim předcházelo. Znají podobu bankovek, ale nemusí znát ochranné prvky, podle kterých poznají falešné bankovky.

Následující odpovědi zvolili vždy 3 (9,7 %) respondenti.

Jedno z témat je *platební karty a bankovní účty*. Mnoho bank nabízí dětské účty pro své mladé „klienty“<sup>1</sup> od jejich 6–8 let [24]. V dnešní době platí mnoho

<sup>1</sup>Ve skutečnosti je klientem banky rodič dítěte, na kterého je účet veden a který má nad účtem kontrolu.



Obrázek 2.2: Učivo 6. ročníku týkající se FG

lidí pouze kartou, což děti přejímají a mohou tedy také platit platební kartou. Na svůj dětský účet mohou dostávat i kapesné.

Další odpovědi jsou *bankovní úvěry a půjčky*. U tohoto tématu nemůžeme využít práci s procenty, jelikož ta se v matematice probírá běžně až v 7. ročníku (pokud je vyučující nevyloží kvůli výuce FG dříve). Můžeme se však s žáky pobavit o významu půjčky, kdy se k ní uchylujeme, jaké pro nás může mít výhody a v jakých případech ji nevyužijeme, jaké bychom podstupovali riziko. Ve školách s bufetem<sup>2</sup> se stává, že si žáci navzájem půjčují na drobné občerstvení a to již v 6. ročníku. Snadno tyto praktiky mohou sklouznout k hádkám a zhoršení přátelských vztahů.

Jedním z dalších témat je *nákup a prodej*. Můžeme vycházet z tématu rozpočtu a pobavit se s žáky o tom, jaké výdaje s příjmy přichází, k čemu peníze využíváme, co si za ně pořizujeme. Do tohoto tématu můžeme zařadit pojem reklamace a s tím související účtenky. Později na to můžeme navázat smlouvami a vztahem prodejce–zákazník.

Stejný počet učitelů probírá téma *kapesné*. Kapesné, a zejména jeho výše, může být ve třídě citlivé téma. Názory rodičů na výši kapesného, a tedy nepřímo i na míru zodpovědnosti, kterou na dítě přenést, jsou různorodé a ne vždy rodiče s dětmi probírají jejich rozhodnutí. Proto není vhodné se žáků na výši kapesného ptát, spíše je důležité žáky naučit, jak s kapesným zacházet. Můžeme s nimi probírat, co by si chtěli pořídit, kolik na to potřebují a naučit je si vypočítat, za jak dlouho na to budou mít, s tím, kolik mají nyní a kolik měsíčně dostávají. S tím souvisí téma *spoření*, které zvolili 2 (6,5 %) respondenti.

Mohli bychom propojit předchozí témata s tématem *majetek*, který s žáky probírá 1 (3,2 %) respondent. Můžeme s žáky mluvit o různých formách vlastnictví

<sup>2</sup>V některých školách jsou k dispozici automaty na drobné občerstvení, ke kterým žáci obdrží speciální karty. Ty jim rodiče dobíjejí.

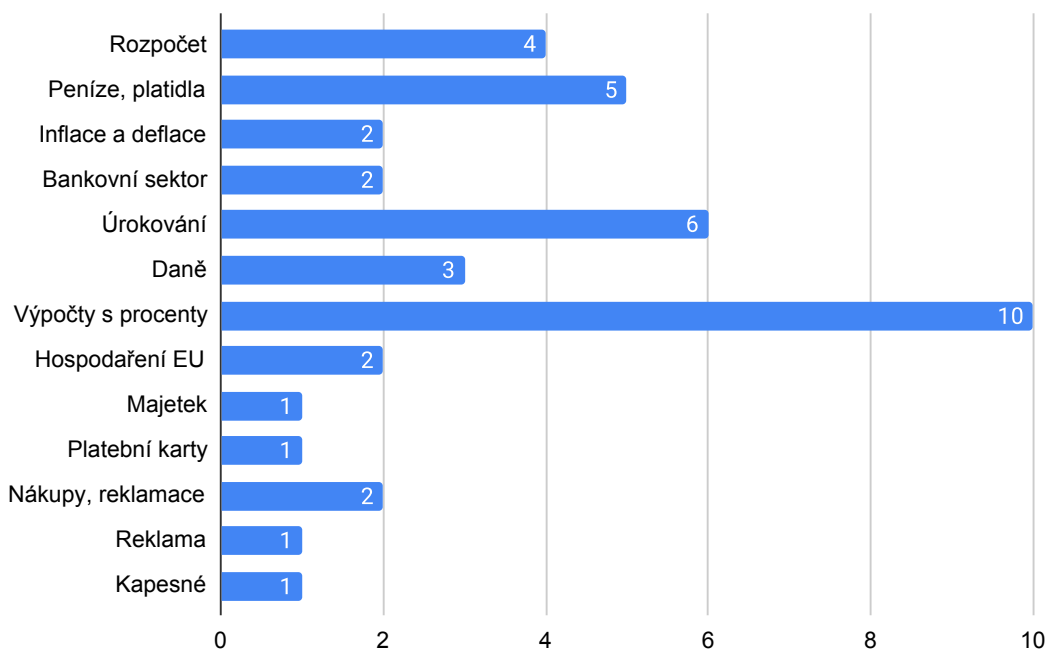
a různých druhích majetku.

Téma *historie* jsme již zmínili v souvislosti s penězi a měnou. V téže souvislosti to uvádí i respondent č. 30.

Poslední zmíněnou oblastí jsou *výpočty se slevou*. Zde respondent č. 26 uvádí „cena před a po slevě“. Pokud s žáky nebyla probraná procenta, můžeme výši slevy zadat absolutně (a pouze sčítat a odčítat) nebo pomocí zlomků, které již žáci znají.

### 2.3.2 7. ročník ZŠ

Jedním z probíraných témat v matematice 7. ročníku jsou procenta. Není tedy divu, že 10 (25 %) respondentů uvedlo, že s žáky probírají *výpočty s procenty* (viz obrázek 2.3). V podstatě se jedná o tři typy výpočtů. V každém z těchto typů známe dva ze tří parametrů a ten třetí máme za úkol dopočítat. Parametry jsou: základ (původní částka), počet procent (procentuální výše slevy, úroková sazba) a procentová část (cena po slevě, nová částka, výše slevy). Na procenta narážíme v běžném životě na každém rohu a finance nejsou výjimkou. Někteří obchodníci maskují chybné výpočty počtu procent výraznými barvami reklamních poutačů. Naším cílem je, aby žáci odcházeli ze ZŠ poučení a těmto pastem se vyhnuli. Počítání s procenty tedy zahrnuje i *úrokování*, které zmínilo 6 (15 %) respondentů.



Obrázek 2.3: Učivo 7. ročníku týkající se FG

Opět se zde objevuje téma *peněz a platidel* jako v předešlém ročníku. Stejně tak téma *rozpočtu*.

Novým tématem jsou *daně*, které zmínili 3 (7,5 %) respondenti. Ty se mohou objevovat v mnoha podobách. Jednou z nich je *daň z přidané hodnoty*, tedy DPH. Pro pochopení toho, jak stát s penězi hospodaří, především, z jakého zdroje pochází, je DPH klíčovým tématem. Dále se daně objevují v podobě *daně z příjmu*.

Toto téma souvisí s hodnotou práce, hrubým a čistým příjmem. V pracovních nabídkách často vystupují lákavé částky, ne vždy je však uvedeno, že se jedná o hrubý příjem. Zaměstnanec pak může být zaskočen, že dostává částku o zhruba pětinu nižší než očekával. Daň z příjmu je důležitá pro každého, tedy i pro podnikatele, kteří musí každý rok podávat daňové přiznání<sup>3</sup>. I na tuto skupinu občanů bychom měli při vzdělávání žáků myslet.

Následující témata se vyskytují vždy v zastoupení 2 (5 %) odpovědí.

Jedním z nich je *inflace a deflace*. Patrně každého někdy napadla otázka: „Kde se ty peníze berou? Někdo je přeci musí vyrábět.“ Na tuto otázku můžeme s žáky navázat tématem o hodnotě peněz. Ta se samozřejmě s větším množstvím peněz změní. Žáci jistě slyšeli babičku vyprávět o tom, jak měla výplatu pouhé 2 000 Kč a že chléb stál 2 Kč. V těchto změnách hraje inflace zásadní roli. Inflaci můžeme zmínit taktéž v tématu spoření. Žákům můžeme vysvětlit, proč pod polštářem najdeme nižší hodnotu peněz, než jsme tam dávali, i když nám nikdo nic neukradl a hromádka je stále stejná.

Dalším tématem je *bankovní sektor*. Žáci se zde mohou dozvědět, jakou roli banky v našem životě hrají, jaké služby nám nabízejí a kým jsou regulovány. Objevuje se zde téma *hospodaření EU*, které spadá zejména do předmětu *zeměpis* nebo *výchova k občanství*. Stejný počet odpovědí získalo i téma *nákupy, reklamace*.

S tématy *majetek, platební karty a kapesné*, které získaly po 1 (2,5 %) „hlasu“ od respondentů, jsme se setkali u 6. ročníku. Výjimkou se stává téma *reklama*, které je zde nové. Toto téma spadá zejména do vzdělávacího oboru *výchova ke zdraví*. S žáky můžeme probírat cíle reklamy a její negativní vlivy.

### 2.3.3 8. ročník ZŠ

U 8. ročníku se na prvním místě umístily odpovědi *rozpočet a úvěry, půjčky*, které byly v obou případech zmíněny celkem 11 (25,6 %) respondenty (viz obrázek 2.4). Obě témata se již objevila u předchozích ročníků.

S menším počtem hlasů, 3 (7 %) se objevují témata *finanční instituce, pojištění a slevy*. Pod finanční instituce spadají společnosti, které poskytují finanční služby a nabízejí finanční produkty. Takové společnosti musejí mít licenci, kterou jim uděluje stát. Lze zde zmínit například banky, pojišťovny, investiční společnosti a další. Většina lidí takovéto instituce využívá, a tak je dobré vědět, jak fungují.

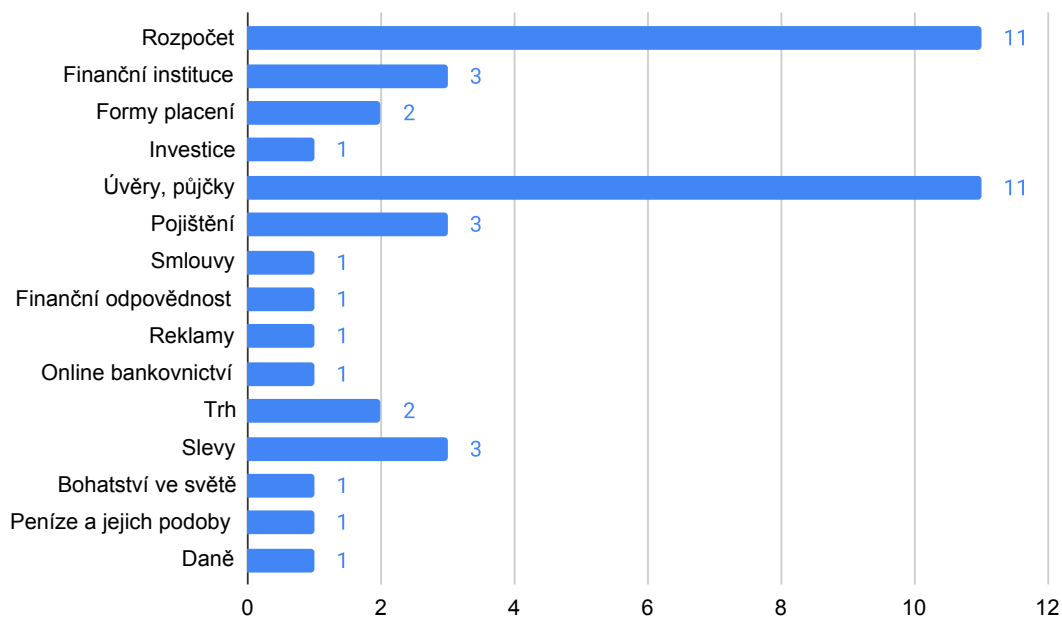
Toho se týká i téma pojištění. Žáci a studenti neplatí zdravotní pojištění, platí ho za ně stát. Mnoho rodičů jsou zaměstnanci a za ně platí zdravotní pojištění zaměstnavatel. Žáci se tak málokdy setkají s platbou zdravotního pojištění i přesto, že všem byla někdy poskytnuta zdravotní péče, zdánlivě bezplatná. Zmínit se dá taktéž cestovní pojištění, životní pojištění, úrazové pojištění, povinné ručení a mnoho dalších typů pojištění, se kterými se občané běžně setkávají.

Dále byla zmíněna témata *formy placení a trh*, v obou případech celkem 2 (4,7 %) respondenty.

Poprvé se zde objevuje téma *investice*, odpověděl tak 1 (2,3 %) respondent. Investice v obecném slova smyslu představují možnost, jak si přivydělat k za-

---

<sup>3</sup>Daňové přiznání musí podat každý, kdo dosáhne určitého příjmu. Za zaměstnance to většinou dělá zaměstnavatel. Pokud má ale zaměstnanec více zaměstnavatelů, příjmy z pronájmu, příjmy ze zahraničí nebo je současně OSVČ, musí přiznání podat sám.



Obrázek 2.4: Učivo 8. ročníku týkající se FG

městnání a v některých případech i vydělat místo zaměstnání. Učitelé se tématu však vyhýbají. Jedním z důvodů může být fakt, že sami neinvestují a investicím nerozumějí, a tedy je nemohou žákům správně vyložit. Dalším důvodem může být určitá rizikovost, která s investicemi souvisí. Pro mnoho lidí přináší zaměstnání pocit jistoty, kterou u investic a podnikání necítí. Možná i proto, že se v tomto odvětví dostatečně neorientují. Nabízí se tedy otázka, zdali by škola neměla žáky připravovat i na tuto variantu.

Opět zde nacházíme zmíněná témata jako *smlouvy*, *reklamy*, *online bankovníctví*, *peníze a jejich podoby* nebo *daně*.

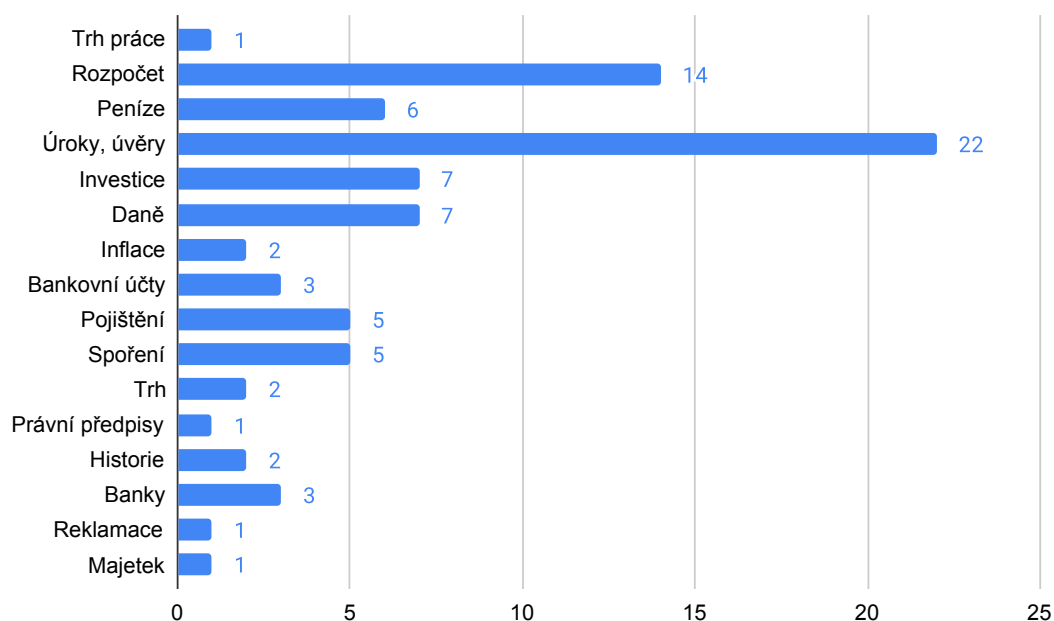
Za zmínku stojí téma *bohatství ve světě*, které zmiňuje respondent č. 26 v souvislosti s výukou zeměpisu. Téma úzce souvisí s hodnotou peněz. Pro každého člověka mají peníze a majetek jinou hodnotu a to nejen v rámci státu, ale v rámci celého světa. Finančně gramotný člověk by si měl uvědomovat nejen to, jak se daří jemu a jeho rodině, ale i to, v jaké finanční situaci se nacházejí lidé v jiných státech, že ne všude je situace stejná.

### 2.3.4 9. ročník ZŠ

Stejně, jako se zvyšuje počet hodin odučených v jednotlivých ročnících (viz následující kapitola) s vrcholem v posledním ročníku, zvyšuje se i množství odpovědí na dotaz, čemu se učitelé věnují.

Většina témat se opakuje (viz obrázek 2.5). Mezi ně patří *úroky a úvěry* (22 (26,8 %) respondentů), *rozpočet* (14 (17,1 %) respondentů), *investice* (7 (8,5 %) respondentů), *daně* (7 (8,5 %) respondentů), *peníze* (6 (7,3 %) respondentů), *pojištění* (5 (6,1 %) respondentů), *spoření* (5 (6,1 %) respondentů), *bankovní účty* (3 (3,7 %) respondentů), *banky* (3 (3,7 %) respondentů), *inflace* (2 (2,4 %) respondentů), *trh* (2 (2,4 %) respondentů), *historie* (2 (2,4 %) respondentů), po 1

(1,2 %) odpovědi témata *právní předpisy, reklamace a majetek*.



Obrázek 2.5: Učivo 9. ročníku týkající se FG

Za zmínku stojí odpověď *trh práce*, kterou uvedl respondent č. 3. Některé školy do posledního ročníku zahrnují *volbu povolání*, během které žáci vyplňují testy předpokladů pro budoucí povolání a jejich výsledky dále diskutují například na úřadu práce nebo alespoň s výchovnými poradci na školách.

Respondent č. 10 uvedl, že s žáky vyplňoval daňové přiznání a některé složenky. Jak již bylo zmíněno, daňové přiznání podávají nejen OSVČ, ale také lidé, kteří mají více než jednoho zaměstnavatele a žádají o vrácení přeplatku na daních. Do této situace se může snadno některý z žáků v budoucnu dostat a může jim přijít vhod, pokud s vyplňováním již mají zkušenost ze školy.

Na závěr zmíníme pojem *RPSN* (roční procentní sazba nákladů), který zmínili respondenti č. 15, 25 a 37. Tento pojem byl zaveden pro objektivnější posouzení výhodnosti úvěru pro spotřebitele. Díky tomuto číslu lze snadněji porovnávat nabídky od různých finančních institucí, jelikož do samotné úrokové sazby se nepromítají další náklady, které musí spotřebitel platit.

## 2.4 Kolik hodin ročně se FG věnuje

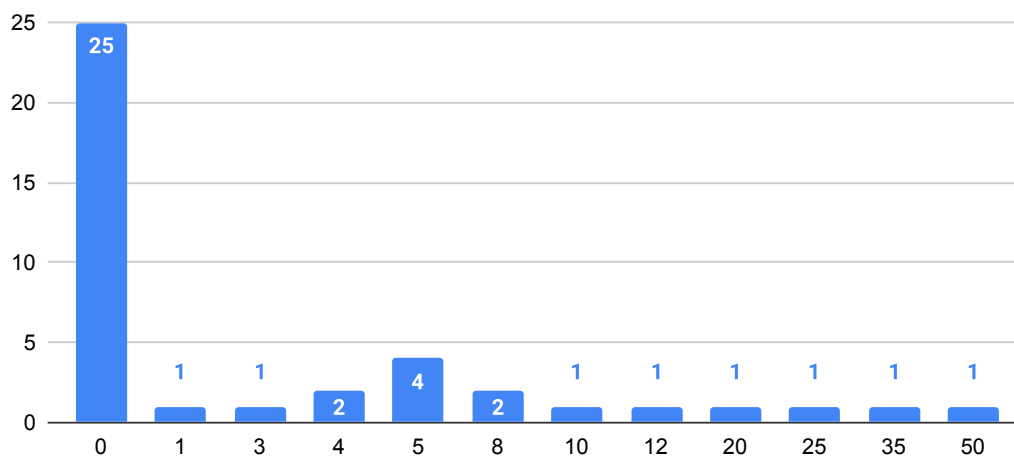
Dotaz na počet hodin věnovaných FG jsme taktéž rozdělili podle jednotlivých ročníků.

### 2.4.1 6. ročník ZŠ

Téměř třetina respondentů, konkrétně 7 (30 %) z těch, kteří na otázku odpověděli, uvedla, že v 6. ročníku FG vůbec neučí. Můžeme předpokládat, že respondenti, kteří na otázku neodpověděli, celkem 18 (43,9 %), také v 6. ročníku neučí žádné hodiny. Dohromady dostáváme 25 (61 %) těchto odpovědí (viz obrázek

2.6). Pro následující statistiku tyto odpovědi ze souboru dat vyřadíme. Aritmetický průměr počtu odučených hodin v 6. ročníku je  $\mu = 12,5$ . To je průměrný počet hodin odučených v 6. ročníku těch učitelů, kteří v něm FG učí. Pokud budeme počítat veškeré respondenty, pak je průměrný počet hodin  $\mu_0 \doteq 4,9$ . Medián bez nulových hodnot vychází  $q = 6,5$ . V tomto případě se jeví jako rozumné přihlížet spíše k mediánu než k průměru, a to zejména kvůli extrémním hodnotám v odpovědích. Konkrétně odpovědi respondenta č. 22 (35 hodin ročně) a respondenta č. 30 (50 hodin ročně). Medián počítaný včetně nulových hodnot vychází  $q_0 = 0$ , jelikož více než polovina respondentů odpověděla, že v 6. ročníku FG vůbec neučí a nebo neodpověděla (a my předpokládáme, že se jedná o stejnou situaci). Na základě těchto dat můžeme říci, že FG se v 6. ročníku spíše neučí a pokud, tak zhruba 6–7 hodin ročně.

Kolik vyučovacích hodin za rok věnujete výuce finanční gramotnosti v 6. ročníku/odpovídajícím ročníku víceletého gymnázia? (uveďte přibližný odhad formou čísla)

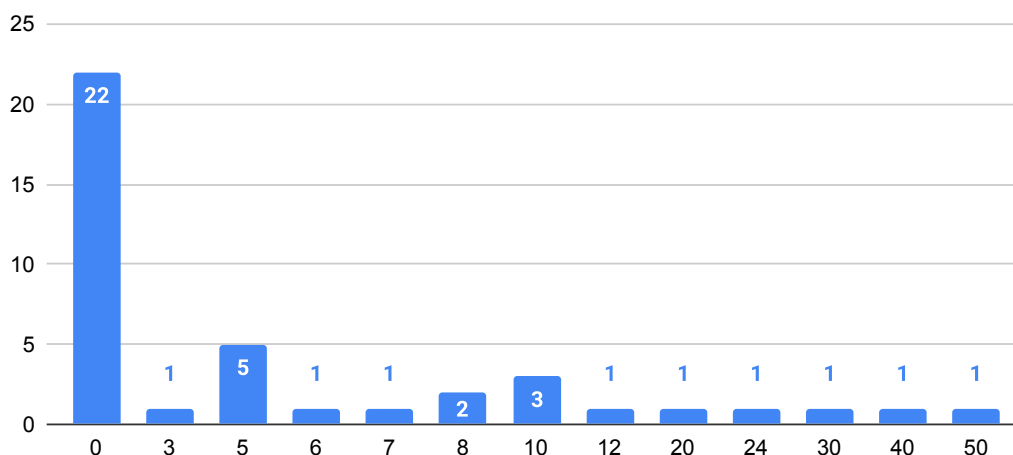


Obrázek 2.6: Počet hodin FG v 6. ročníku ZŠ

### 2.4.2 7. ročník ZŠ

U 7. ročníku je situace trochu příznivější, jak ukazuje obrázek 2.7. Stejně jako u předchozího ročníku, i zde uvedla nezanedbatelná část respondentů, celkem 5 (20,8 %), že se FG nevěnuje. Nicméně, pokud se podíváme na statistiky, tak průměrný počet hodin, které se věnují výuce FG je vyšší, než v minulém případě. Při započítání výsledků s odpovědí 0 je průměr  $\mu_0 \doteq 6,41$ . Bez těchto odpovědí je průměr  $\mu \doteq 13,84$ . Opět jsou zde však vysoké hodnoty, které průměr značně ovlivňují. Respondent č. 22 uvádí 40 hodin týdně, respondent č. 26 uvádí 30 hodin týdně a respondent č. 30 uvádí opět 50 hodin týdně. Proto se opět podíváme na medián. Bez 0 odpovědí dostáváme medián  $q = 8$ , s nulovými odpověďmi je medián stále  $q_0 = 0$ , jelikož více jak polovina respondentů v 7. ročníku FG stále neučí.

Kolik vyučovacích hodin za rok věnujete výuce finanční gramotnosti v 7. ročníku/odpovídajícím ročníku víceletého gymnázia? (uveďte přibližný odhad formou čísla)



Obrázek 2.7: Počet hodin FG v 7. ročníku ZŠ

### 2.4.3 8. ročník ZŠ

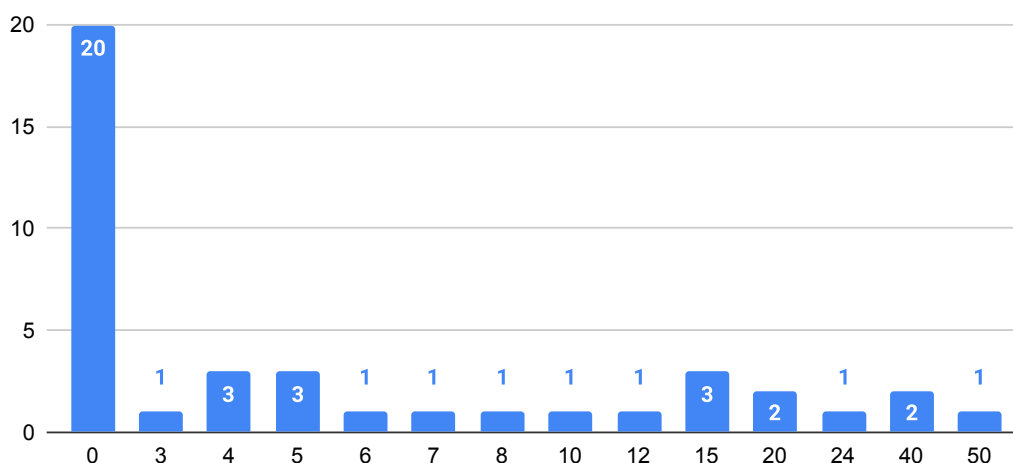
Počet respondentů, kteří FG přes rok neučí se v rámci jednotlivých ročníků snižuje (viz obrázek 2.8). V 8. ročníku už variantu 0 hodin vybrali pouze 4 učitelé (16 %). Pokud i je započítáme do statistik, pak průměrný počet hodin je  $\mu_0 = 7,61$ . Medián s nulovými hodnotami poprvé vychází nenulový, konkrétně  $q_0 = 3$ . Je to dáno tím, že nadpoloviční většina učitelů, kteří dotazník vyplnili, v 8. ročníku FG vyučuje. Pokud se podíváme pouze na učitele, kteří v tomto ročníku FG vyučují, vychází průměr  $\mu = 14,86$ , medián pak  $q = 10$ . Ani zde nechybí respondenti, kteří průměr ztlačí. Konkrétně se jedná o respondenta č. 19, který uvádí 40 hodin týdně, respondenta č. 29, který uvádí 40 hodin a v neposlední řadě respondenta č. 30, který opět uvádí svoji pravidelnou odpověď 50 hodin.

### 2.4.4 9. ročník ZŠ

Klesající tendence počtu odpovědí 0 se zachovává (viz obrázek 2.9). Pouze 1 (3 %) učitel odpověděl, že v 9. ročníku s žáky FG neprobírá, 8 učitelů na tuto otázku neodpovědělo. Stejně tak i rostoucí tendence počtu hodin, které učitelé v rámci výuky FG s žáky mají. Průměrný počet hodin odučených v 9. ročníku je (když započítáme nulové odpovědi)  $\mu_0 = 14$ . Medián vychází  $q_0 = 8$ . Bez nulových odpovědí vychází průměr  $\mu = 17,94$  a medián  $q = 11$ . Oproti minulému ročníku se medián příliš nezměnil. Mezi učitele, kteří učí výrazně více hodin než jejich kolegové patří respondenti č. 1 (37 hodin), č. 6 (42 hodin), č. 27 (50 hodin) a č. 30 (50 hodin).

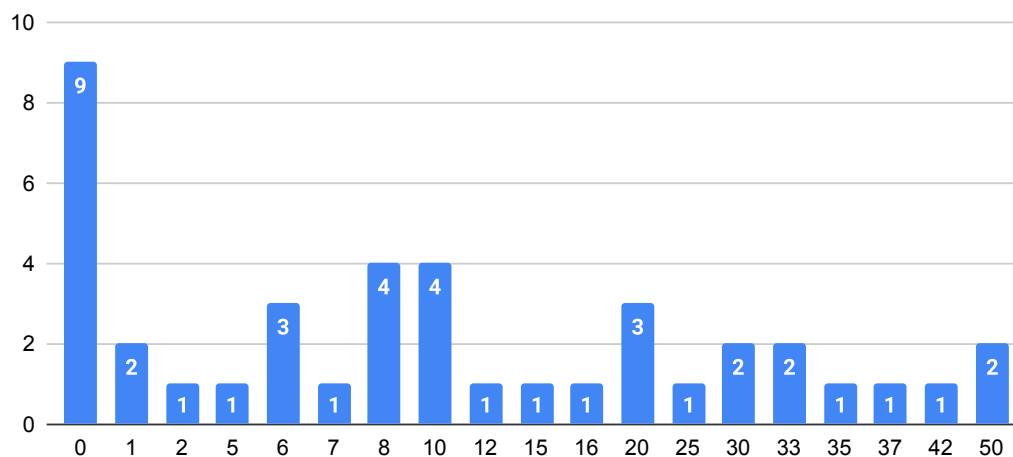


Kolik vyučovacích hodin za rok věnujete výuce finanční gramotnosti v 8. ročníku/odpovídajícím ročníku víceletého gymnázia? (uvedte přibližný odhad formou čísla)



Obrázek 2.8: Počet hodin FG v 8. ročníku ZŠ

Kolik vyučovacích hodin za rok věnujete výuce finanční gramotnosti v 9. ročníku/odpovídajícím ročníku víceletého gymnázia? (uvedte přibližný odhad formou čísla)



Obrázek 2.9: Počet hodin FG v 9. ročníku ZŠ

### 2.4.5 Někteří konkrétní respondenti

**Respondent č. 30** Oku pozorného čtenáře neunikne respondent č. 30, který vyplnil, že v každém ročníku vyučuje 50 hodin FG ročně. To zhruba odpovídá 2hodinové týdenní dotaci. Odučí tak 200 hodin za 4 roky. Dotyčný své odpovědi v poznámce objasnil. Uvedl, že vyučuje FG na ZŠ v samostatném, stejnojmenném předmětu. Ten je volitelný a mohou si ho zapsat všichni žáci druhého stupně. Dále respondent uvedl, že se průřezově učí FG v matematice, občanské výchově a světě

práce. Přál by si více hodin FG pro všechny žáky.

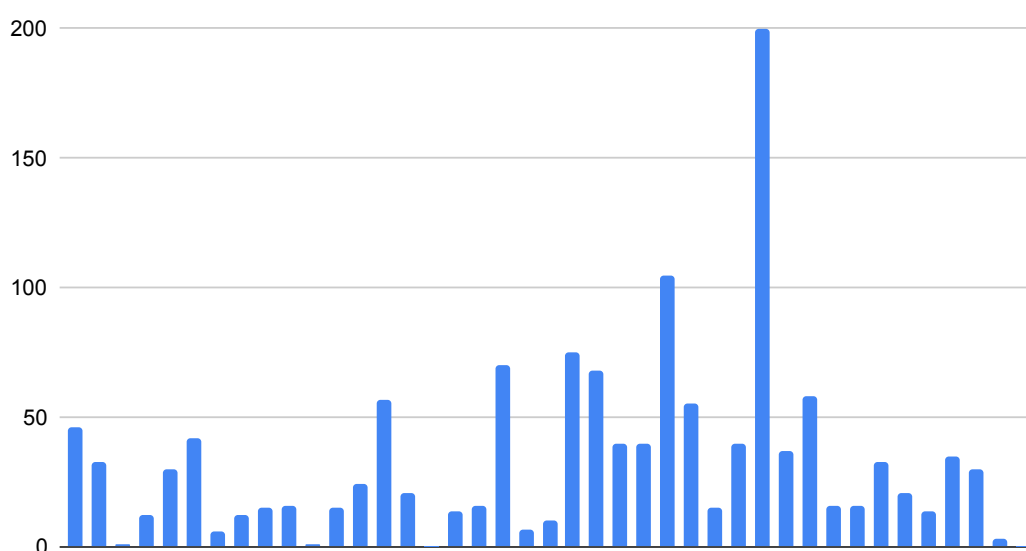
**Respondent č. 26** Dalším respondentem, kterého zmíníme je respondent č. 26. Jako jeden z mála uvedl, že učí FG na celém druhém stupni ZŠ. A to v průměru  $\mu = 26,25$  hodin. Celkem za 4 roky odučí 105 hodin, je tak druhým v pořadí, hned za respondentem č. 30. FG učí v matematice a zeměpisu. Taktéž uvedl, že mu množství hodin FG nestačí.

Za zmínku stojí i respondenti, kteří učí FG v každém ročníku druhého stupně ZŠ. Respondentů je celkem 9. Jsou to respondenti s čísly 10, 14, 15, 23, 26, 30, 31, 32 a 36.

## 2.4.6 Celkový počet hodin a shrnutí

Pokud sečteme počet hodin, které účastníci dotazníku vyplnili k jednotlivým ročníkům, dostaneme celkový počet hodin FG, který za druhý stupeň ZŠ tito učitelé odučí. Hodnoty se pohybují v rozmezí 0–200 hodin (viz obrázek 2.10). Nejvyšší hodnoty dosahuje respondent č. 30, který učí v každém ročníku FG 50 hodin. Nejen kvůli této skutečnosti je průměr  $\mu = 34,59$  hodin. Vhodnější výsledek poskytne opět medián, který v tomto případě vychází  $q = 24$ . Za druhý stupeň ZŠ není 24 vyučovacíh hodin věnovaných FG mnoho. Na jeden ročník tedy připadá 6 hodin. Tato hodnota odpovídá jednomu dopoledni, například formou projektového dne. Není divu, že většina učitelů v dotazníku odpovídá, že by si přála pro výuku FG více hodin. FG nepopisuje pouze znalosti, ale i dovednosti, mezi které patří mj. správné návyky. Těžko žáky dovedeme ke změně návyků během jednoho dopoledne.

Celkové počty hodin



Obrázek 2.10: Celkový počet hodin na druhém stupni za jednotlivé respondenty

Na závěr, pro přehlednost, shrnujeme statistiku z jednotlivých ročníků do přehledné tabulky (viz tabulka 2.1). Jak již bylo poznamenáno v textu, v průběhu

výuky na druhém stupni žáci respondentů prochází zvyšujícím se množstvím hodin zaměřených na FG, stále je to však nízké číslo.

Ročník	Průměr <sup>1</sup>	Medián <sup>1</sup>	Průměr <sup>2</sup>	Medián <sup>2</sup>
6. ročník	4,88	0	12,5	6,5
7. ročník	6,41	0	13,84	8
8. ročník	7,61	3	14,86	10
9. ročník	14	8	17,94	11

Pozn.: <sup>1</sup> Včetně nulových hodnot.

<sup>2</sup> Bez nulových hodnot.

Tabulka 2.1: Statistika počtu hodin FG v jednotlivých ročnících

## 2.5 Ve kterém předmětu se FG nejčastěji učí

V dotazníku jsme také zjišťovali, v rámci kterého předmětu učitelé FG nejčastěji vyučují. Výsledky ukazuje obrázek 2.11.

Nejčastější odpovědí je *matematika*, celkem získala 18 hlasů (43,9 %). Což je očekávatelný výsledek, vzhledem k tomu, že v rámci RVP ZV *matematika* na druhém stupni ZŠ obsahuje procenta (více v kap. 1.5.3, str. 13), která s FG úzce souvisí.

Na pomyslném druhém místě se umístila *občanská výchova a základy společenských věd*, které jsme pro svoji podobnost sloučili do jedné nabídky odpovědi. V tomto předmětu se FG věnuje 17 učitelů (41,5 %). Každá škola si může své předměty pojmenovat dle své vůle, nemusí je nazývat podle jednotlivých vzdělávacích oborů. Tedy, v RVP ZV nenajdeme předmět *občanská výchova* ani *základy společenských věd*. V dokumentu však najdeme vzdělávací obory *výchova k občanství* (kap. 1.5.3, str. 14), *člověk a svět práce* (kap. 1.5.3, str. 18) a *výchova ke zdraví* (kap. 1.5.3, str. 17). Tyto vzdělávací obory obsahují kompetence vedoucí k učivu, běžně se vyskytujícím v předmětech s názvem *občanská výchova* či *základy společenských věd*. Tyto předměty často pokrývají i průřezová témata jako například mediální nebo environmentální výchovu. Skutečnost je bohužel taková, že dle rámcového učebního plánu ([21, str. 147]) je povinnost školy odučit 10 hodin týdně (v předchozí verzi RVP ZV se jednalo o 11 hodin) během druhého stupně ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Do této oblasti spadají, jak již bylo řečeno, vzdělávací obory *Dějepis* a *Výchova k občanství*. Tedy, pokud budou mít žáci v každém ročníku druhého stupně 2 hodiny dějepisu týdně, na výchovu k občanství zbývají 2 hodiny týdně za celé 4 roky. Vzdělávací obor *Člověk a svět práce* na tom není o mnoho lépe. Jeho minimální časová dotace jsou 3 hodiny týdně za 3 roky, jelikož školy mají možnost tento obor v rámci některého z předmětů vyučovat od 7. ročníku (jak bylo již zmíněno v kap. 1.5.3, str.18). Škola má k dispozici 18 hodin, které může umístit dle své libosti, a tak může hodiny výchově k občanství nebo člověku a světu práce přidat. Otázkou zůstává, jak s těmito volnými hodinami školy nakládají. Odpověď bohužel přesahuje rámec této práce.

Na některých školách se FG vyučuje jako samostatný předmět. Takto odpovědělo 12 učitelů (29,3 %). Oproti *Mediální výchově*, která je samostatným

průřezovým tématem, FG v RVP ZV není ucelená a jak je vidět v kapitole 1.5, můžeme ji nalézt v mnoha vzdělávacích oborech. Školy, které nabízí samostatný předmět *finanční gramotnost* si tedy o to více uvědomují její důležitost. Časovou dotaci však musí pokrýt z 18 disponibilních hodin, jak bylo zmíněno v předchozím odstavci.

Předmět *Zeměpis* vybral pouze 1 respondent (2,4 %). Vzdělávací obor *Zeměpis (Geografie)* spadá pod vzdělávací oblast *Člověk a příroda* a i tam jsme našli kompetence s FG související.

Další odpovědí, která získala 1 hlas je *Svět práce*. O tomto předmětu jsme více psali v odstavci výše.

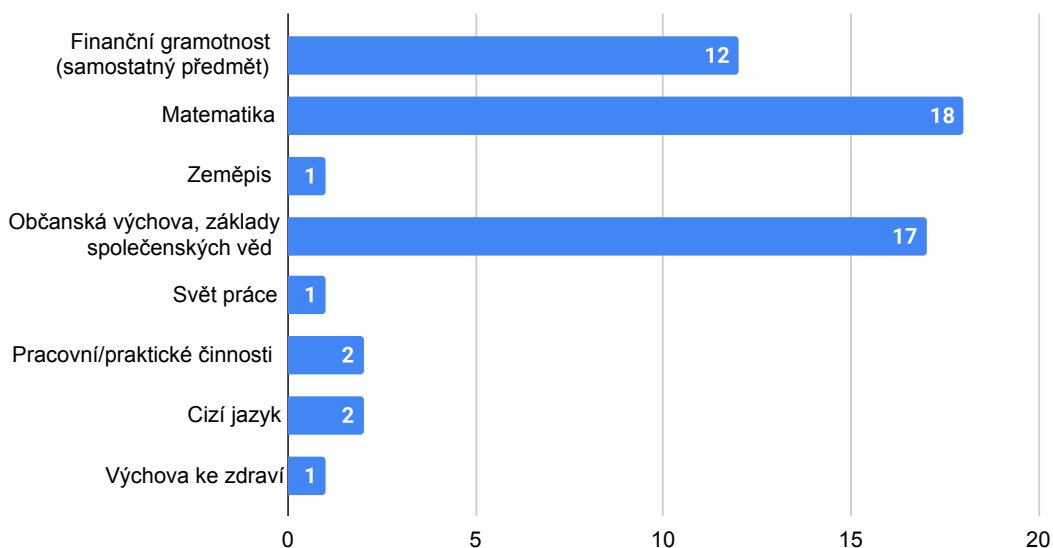
Někteří učitelé se uchylují k výuce FG i v předmětu *pracovní činnosti* či *praktické činnosti*. 2 z těchto učitelů taktéž vyplnili náš dotazník.

Mezi odpověďmi v dotazníku se objevila i taková, dle které je FG průřezovým tématem. Pokud tím autor myslel skutečnost, že kompetence související s FG můžeme nalézt v několika vzdělávacích oborech, pak měl pravdu. Mezi průřezová témata tak, jak jsou ztvárněna v RVP ZV FG však bohužel nepatří.

Nemusíme zůstat pouze u předmětů vyučovaných v českém jazyce, 2 (4,8 %) respondenti uvedli, že se FG věnují v rámci cizího jazyku. V tomto případě bych se obával, zda-li žáci slabší v angličtině budou mít pro výuku dostatečnou slovní zásobu.

V neposlední řadě zde máme 1 odpověď „VKZ“, kterou považujeme za *Výchova ke zdraví*. O té jsme se již zmiňovali v odstavci výše.

### V rámci kterého předmětu se finanční gramotnosti věnujete?



Obrázek 2.11: Předměty, ve kterých se FG učí

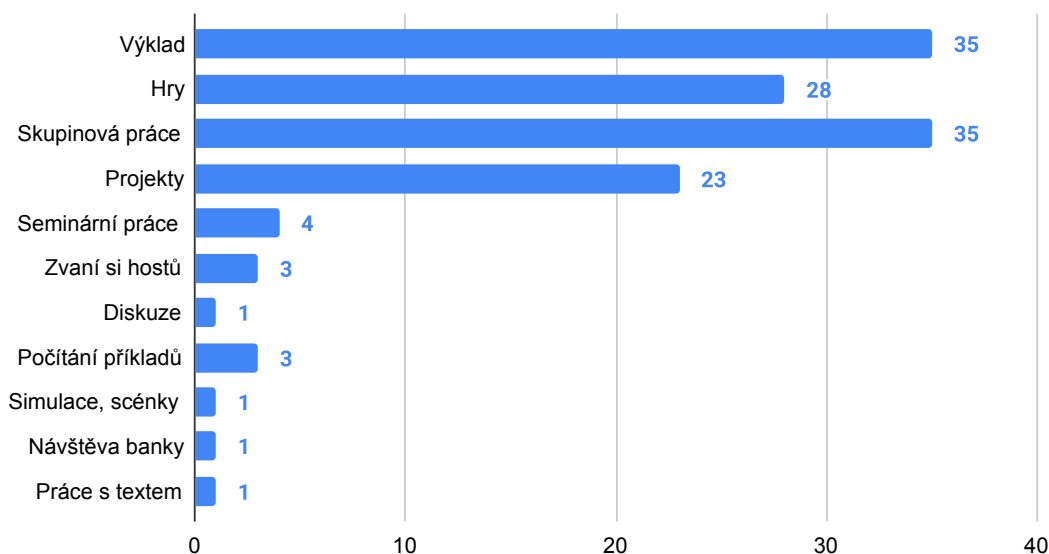
## 2.6 Formy výuky a materiály

### 2.6.1 Formy výuky

Zatímco v kapitole 2.3 jsme se věnovali obsahu výuky FG, zde se podíváme na formy výuky, které se, dle odpovědí učitelů, objevují nejčastěji.

Jak vidíme na obrázku 2.12, nejčastějšími formami výuky jsou *výklad* a *skupinová práce*. V obou případech tyto varianty zvolilo 35 (85,4 %) respondentů.

#### Jaké formy výuky využíváte?



Obrázek 2.12: Nejčastější formy výuky FG

Výklad (frontální výuka) bývá často kritizována, ve výuce má však své právoplatné místo. Žáci nemohou logicky odvodit a sami dojít ke všem informacím a je potřeba jim je sdělit. Dalším důvodem pro volbu výkladu může být nižší náročnost na přípravu, pokud mám již připraveny podklady (například v učebnici, vlastních poznámkách, knize, práci, apod.). Učebnice FG na trhu jsou (více v následující podkapitole) a lze je tedy využít.

Skupinové práce jsou ideální formou pro rozvoj schopností diskutovat, případně moderovat danou diskuzi, spolupracovat s různými typy osobností, srozumitelně formulovat své myšlenky a mnoho dalšího. Proto je takovéto množství učitelů, kteří tuto variantu zvolili, velmi pozitivní.

Na druhém místě se umístily *Hry*. Ty vybralo 27 (65,9 %) respondentů. Pokud k tomu započítáme i odpověď *práce s ozoboty*, dostáváme 28 (68,3 %) respondentů. Hry oživí výuku, jsou vynikajícím aktivizačním prvkem. Často se usuzuje, že hry patří pouze na první stupeň, jelikož na druhém stupni ZŠ, případně na SŠ, jsou žáci již příliš staří na to, aby si hráli. Běžně se však stává, že žáci si odvykli při výuce hrát a změnu vítají.

Poslední formou, kterou zvolila více než polovina respondentů, konkrétně 23 (56,1 %), jsou *projekty*. Ty mohou být dlouhodobé nebo krátkodobé. V rámci dlouhodobých se téma určí na začátku roku a žák (nebo skupina žáků) daný projekt zpracovává po celý rok, zatímco v rámci krátkodobých se může jednat napří-

klad o projektový den. Práce na projektech napomáhá u žáků rozvíjet schopnost si rozvrhnout čas, předem se zamyslet nad kostrou celého projektu, naučí se klást vhodné otázky, pokud mají s kým projekt diskutovat a naučí se si „skládat účty“, pokud pracují na projektu sami, případně „skládat účty“ týmu, pokud se jedná o skupinový projekt. „Skládáním účtů“ zde myslíme zodpovídat za splnění svých úkolů a přijímat důsledky jejich (ne)splnění.

Další formy si vybralo méně respondentů, některé však můžeme sloučit s již zmíněnými. Jednou takovou je *seminární práce*. Tu vybrali 4 učitelé (9,8 %). Jedná se vlastně o dlouhodobý, nejčastěji samostatný, projekt. Některé jeho výhody jsou vypsány v odstavci výše.

Formu, kterou si mnoho respondentů nevybralo je *zvaní si hostů*. V dotazníku tak odpověděli pouze 3 (7,3 %) respondenti. Důvodem může být i to, že nemají kontakt na žádného odborníka, který by byl ochoten přijít do hodiny a o nějakém tématu hovořit. Možná to učitelům nepřijde důležité a organizace takové hodiny by stála příliš času a úsilí. Avšak, pokud jako učitel tématu nerozumím, neměl bych se zdráhat oslovit experta, který může předat správné a aktuální informace.

*Počítání příkladů* nebo tomu odpovídají odpověď uvedli 3 (7,3 %) respondenti. Vzhledem k předchozím statistikám se FG v matematice věnuje 18 (43,9 %) učitelů. Jak jsme již uvedli výše, nejčastěji se v matematice vyskytuje FG pod kapitolou procent. Tedy, 15 učitelů takovou možnost neuvedlo. V nabídce původně nebyla a patrně tuto variantu zahrnuli pod svoji jinou odpověď.

Nyní zbývají formy výuky, které zvolil vždy jen jeden respondent. Zmíníme zde již pouze takové, které jsme výše neuvedli.

Jednou z nich je *práce s textem, osmisměrky, spojovačky*.

Další variantou, podstatně netradičtější, je *návštěva banky*. Tento program může být pro žáky zajímavý, většina z nich se před dovršením plnoletosti do banky nedostane, nanejvýš v doprovodu rodičů pro zřízení studentského účtu.

Opět se zde objevila odpověď, že FG je průřezovým tématem. K tomu jsme se již vyjádřili v předchozí kapitole.

## 2.6.2 Materiály

Málokterý učitel se při výuce obejde bez materiálů. Mezi ně mohou spadat učebnice, pracovní sešity, ukázková videa, hmotné modely, deskové hry nebo třeba i denní tisk. Odpovědi na dotaz, které materiály učitelé při výuce používají, zobrazuje obrázek 2.13.

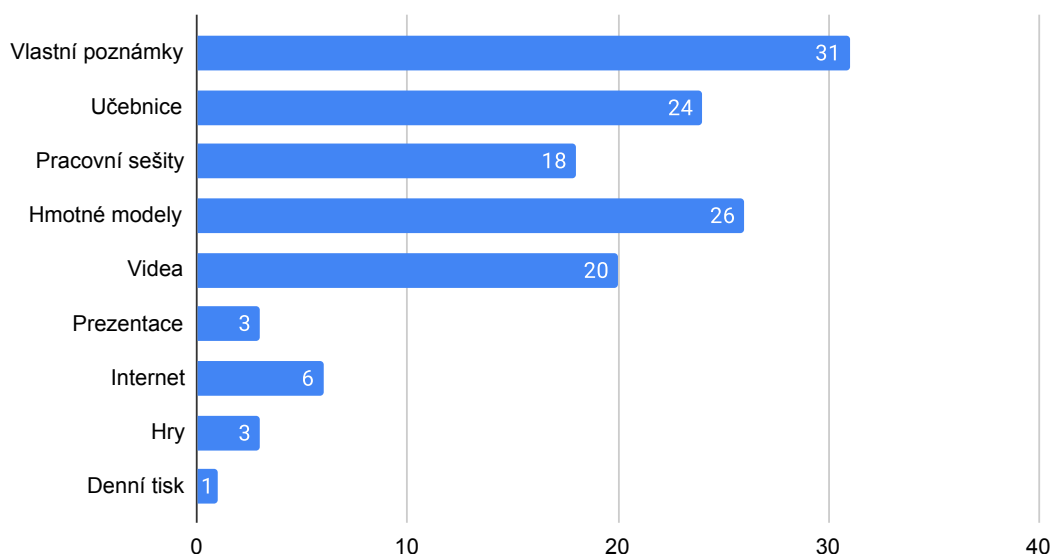
Vidíme, že učitelé nejčastěji spoléhají na své *vlastní poznámky*, celkem tak odpovědělo 31 (75,6 %) z nich. Pouze 3 vyučující uvedli, že vlastní poznámky jsou jediný materiál, který používají. Konkrétně respondenti č. 16, 36 a 40. Je obdivuhodné, když si učitel vytvoří své vlastní poznámky. Pokud by tomu tak bylo u většiny respondentů, byla by to známka nedostatku učebnic a pracovních sešitů na trhu.

*Učebnice* využívá 24 (58,5 %) učitelů. *Pracovní sešity* pak 18 (43,9 %) učitelů. Konkrétní názvy učebnic se dozvíte v následující kapitole.

*Hmotné modely*, jako například mince a bankovky, využívá pro názornější výuku 26 (63,4 %) učitelů. Mohou využít běžné účtenky z obchodů, pracovní smlouvy, vyplněná daňová přiznání, vypracovaný rozpočet domácnosti a další.

K výuce FG používá *videa* 20 (48,8 %) učitelů.

## Materiály při výuce



Obrázek 2.13: Materiály při výuce FG

*Prezentací* svůj výklad doplňují 3 (7,3 %) učitelé.

Někteří učitelé využívají jako zdroj informací *internet*. V dotazníku to uvedlo celkem 6 (14,6 %) učitelů. Jeden respondent uvedl, že výuka FG probíhá v počítačové učebně. Jiný uvedl, že na internetu hledají stránky bank a poskytovatelů půjček.

Odpověď *hry* uvedli 3 (7,3 %) respondenti. Tato odpověď spadá spíše do forem výuky než do materiálů. Jeden respondent však využívá deskovou hru, kterou lze do materiálů zařadit.

V neposlední řadě bychom rádi uvedli odpověď respondenta č. 21, který k výuce používá novinové ústřížky. V dnešní době, kdy inzerce probíhá převážně na internetu, se jedná o nezvyklou metodu.

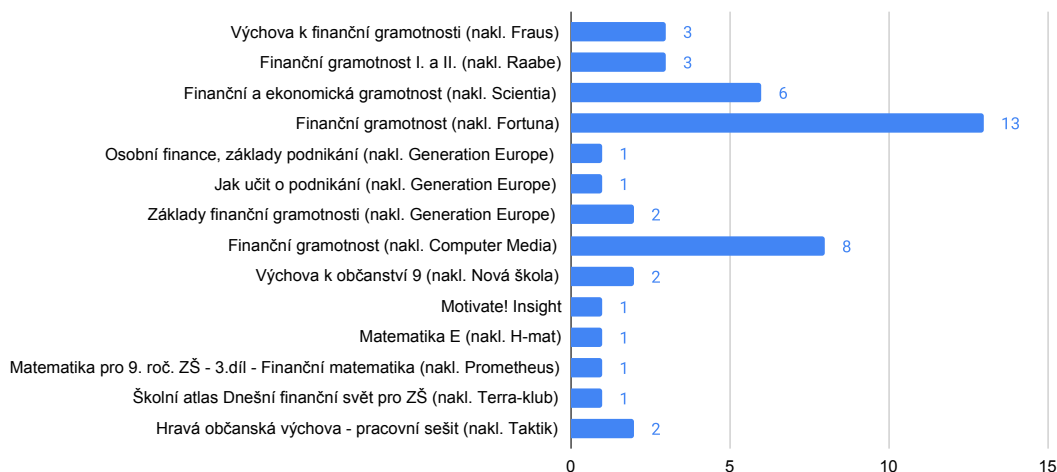
### Učebnice a pracovní sešity

V této podkapitole zmíníme konkrétní učebnice a pracovní sešity, které byly zmíněny v odpovědích respondentů našeho dotazníku.

V obrázku 2.14 si můžeme povšimnout, že nejčastější učebnicí, kterou učitelé pro výuku FG používají, celkem 13 (28,9 %) z nich, je *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy* [25] od nakladatelství *Fortuna*. Učebnice je rozdělena na tři části: *Peníze*, *Hospodaření domácnosti* a *Finanční produkty*. Ke každé části vydává nakladatelství také pracovní sešit. Pracovní sešit [26] se zaměřuje na téma *Peníze*, pracovní sešit [27] na téma *Hospodaření domácnosti* a poslední pracovní sešit [28] na téma *Finanční produkty*.

Druhou nejčastěji užívanou učebnicí, celkem 8 (17,8 %) je učebnice *Finanční gramotnost* od nakladatelství *Computer Media*. Ta vychází v podobě pro žáky [29] i v podobě metodiky pro učitele [30].

Na pomyslném třetím místě, s 6 (13,3 %) odpověďmi skončila učebnice *Finanční a ekonomická gramotnost* od nakladatelství *Scientia*. Ta je zpracována do



Obrázek 2.14: Učebnice a pracovní sešity

podoby manuálu pro učitele [31] a dvou pracovních sešitů pro žáky, [32] a [33].

Další učebnicí v pořadí je učebnice *Výchova k finanční gramotnosti* od nakladatelství *Fraus*. Tu v dotazníku zmínili 3 (6,7 %) respondenti. Opět ji nalezneme v podobě pro žáky [34] a v podobě příručky pro učitele [35].

Stejně množství respondentů, tedy 3 (6,7 %), odpovědělo, že používají učebnici *Finanční gramotnost* od nakladatelství *Raabe*. Tu můžeme nalézt ve dvou dílech, [36] a [37].

Následují učebnice, které získaly po 2 (4,4 %) hlasech.

Jednou z nich je titul *Základy finanční gramotnosti* od nakladatelství *Generation Europe* [38].

Další je učebnice *Výchova k občanství 9* [39] od nakladatelství *Nová škola*.

Poslední nese název *Hravá občanská výchova* od nakladatelství *Taktik* a jedná se o pracovní sešity pro 7. až 9. ročník ZŠ. V pracovním sešitě [40] pro 7. ročníky nalezneme téma *Majetek a bohatství*, v pracovním sešitě [41] pro 8. ročník téma *Hospodaření* a nakonec, v pracovním sešitě [42] pro 9. ročník téma *Hospodaření státu*.

Dále zmíněné tituly zmínil vždy jen 1 (2,2 %) respondent.

Od již zmíněného nakladatelství *Generation Europe* se zde objevují tituly *Osobní finance: základy podnikání* [43] a *Jak učit o podnikání* [44]. Zajímavé na těchto titulech je skutečnost, že se zabývají čistě otázkou podnikání, což většina učebnic pro ZŠ nedělá.

Respondent č. 21 uvedl učebnice anglického jazyka *Motivate! a Insight*, ve kterých se patrně nachází téma financí a které lze zařadit do hodin anglického jazyka.

Jeden respondent uvedl učebnici *Matematika E* [45] od nakladatelství *H-mat*, které vydává učebnice Hejného metody výuky matematiky. V díle E a F nalezneme úlohy na procenta z oblasti finanční matematiky [46].

Nakladatelství *Prometheus* vydalo učebnici *Matematika pro 9. ročník ZŠ – 3. díl – Finanční matematika* [47], kterou zmínil respondent č. 28.

Poslední učebnicí je *Školní atlas Dnešní finanční svět* od nakladatelství *Terra-klub* [48].

Jak vidíme, nabídka učebnic je poměrně široká a učitelé používají různé z nich.



Podle odpovědí na otázku „V jakém předmětu finanční gramotnost učíte?“, bychom očekávali, že zde bude zmíněno více učebnic matematiky. Přeci jenom 18 (43,9 %) respondentů uvedlo, že FG vyučují právě v matematice. Na druhou stranu, učebnice matematiky jsme do nabídky odpovědí nevložiteli a málokterého respondenta napadlo je v odpovědi uvést.

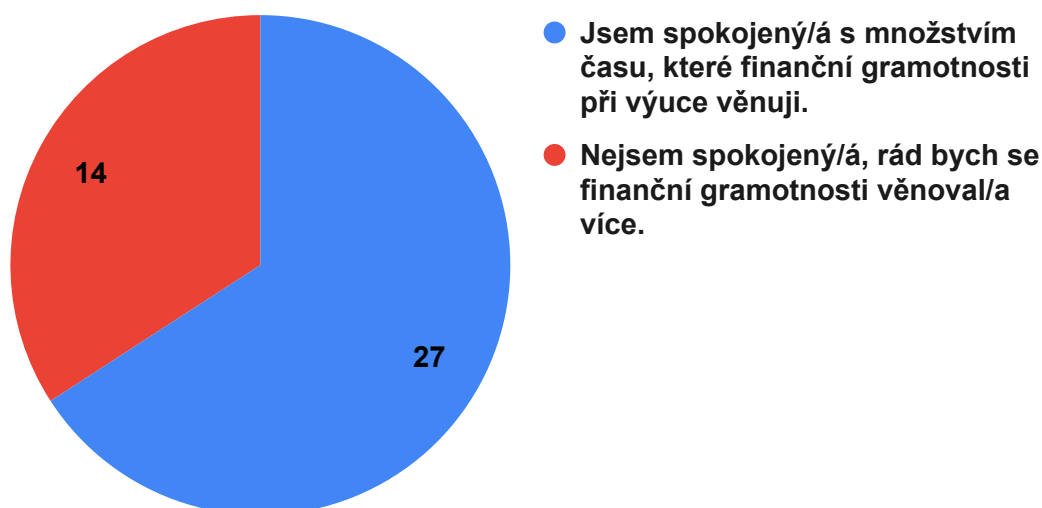
## 2.7 Co by si učitelé přáli?

V dotazníku jsme položili dvě otázky, týkající se toho, co by si učitelé v rámci výuky FG přáli.

### 2.7.1 Množství času

První otázkou bylo, zdali jsou spokojení s množstvím času, které výuce FG věnují. odpovědi na tuto otázku vidíme na obrázku 2.15.

Jste spokojeni s množstvím času, které věnujete výuce finanční gramotnosti?



Obrázek 2.15: Míra spokojenosti s množstvím času věnovanému výuce FG

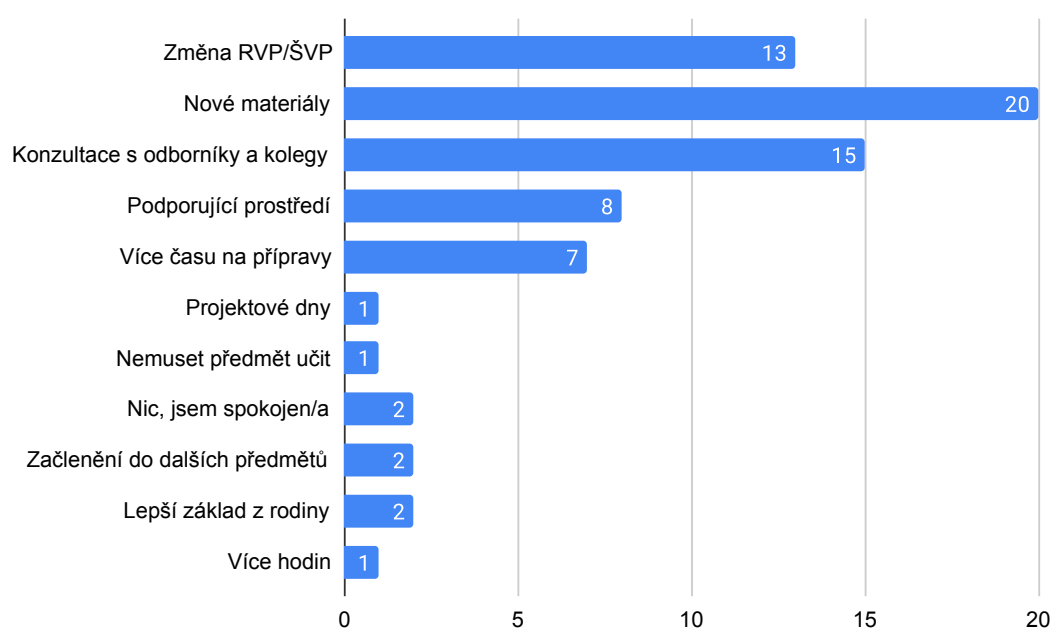
Odpověď *Věnuji se finanční gramotnosti příliš, měl/a bych patrně ubrat.* jsme do dotazníku zařadil pro úplnost a dle našich předpokladů tuto variantu nikdo nezvolil. Pokud je výuka FG zařazena jako jedno z více témat školního předmětu, je možnost ji zredukovat na požadované minimum a více se věnovat ostatním tématům. Situace by se takto nedala řešit pouze v případě, že by FG byla samostatným předmětem. Jak však vidíme, tento případ zde nenastal.

Většina učitelů, 27 (65,9 %) tvrdí, že je spokojena s množstvím času, který výuce FG věnuje. Zbýlých 14 (34,1 %) respondentů by si přálo více času a prostoru pro výuku FG. Je na místě zde znovu poukázat na množství času, které se výuce FG, dle odpovědí učitelů, věnuje. Medián počtu hodin za celý druhý stupeň je  $q = 24$  hodin, tedy 6 hodin ročně. Učebnice, které si učitelé volí jsou koncipovány

na mnohem delší časový úsek, a tak učitelé většinou vybírají to, co jim připadá nejzásadnější a mnoho učiva vypouštějí.

## 2.7.2 Co by učitelům pomohlo?

Ve druhé otázce jsme se učitelů dotázali, co by jim pomohlo, aby byli spokojeni s rozsahem a kvalitou výuky FG (viz obrázek 2.16).



Obrázek 2.16: Co by učitelům pomohlo

Nejčastější odpovědi byly *nové materiály*. V odpovědi byl nabízen následující výčet: učebnice, sešity, pomůcky, předpřipravené hodiny, hry, videa, apod. Nové materiály pro výuku by pomohly 20 (48,8 %) respondentům. I přesto, že učebnic je na trhu několik (viz strana 35 v kapitole 2.6.2), většina z nich je staršího data<sup>4</sup>. Některé informace v učebnicích mohou být neaktuální, starší podoba učebnic pro žáky i učitele neatraktivní a obsahy učebnic nemusejí odpovídat aktuální podobě RVP ZV. Nemusí se však jednat pouze o učebnice a pracovní sešity. Je možné, že v dnešní době, době sociálních sítí a médií, jsou videa mnohem atraktivnějším způsobem předání informací. Na trhu není mnoho deskových her zaměřených na rozvoj FG, i zde by byl jistě prostor pro tvorbu nových materiálů.

Druhou nejčastěji zvolenou odpovědí, celkem 15 (36,6 %) případů, byly *konzultace s odborníky a kolegy, kteří finanční gramotnost také učí*. Pokud učitel nemá zkušenosti s výukou FG, konzultace se zkušenějšími kolegy by mu jistě do začátku pomohla. Pokud zkušenosti již má, jejich výměna s jiným kolegou může prospět oběma, mohou osvěžit svoji výuku o nové formy, případně upravit obsah. Tedy zde může být přínos zejména didaktický. Odborník, například finanční poradce či bankéř, by mohl učiteli poskytnout důležité informace z finanční sféry, aktuality,

<sup>4</sup>Průměrný rok vydání těchto učebnic je 2013, mediánem je rok 2012, tedy polovina učebnic je vydaná před 9 lety a dříve. Nejstarší učebnice z výše zmíněných byla vydaná roku 2008, nejmladší letos, roku 2021.

případně upozornit na to, v čem mají dospělí lidé v budoucnu potíže (v rámci FG).

Někteří respondenti, konkrétně 13 (31,7 %) v dotazníku uvedli, že by jim pomohla *změna RVP ZV/ŠVP*. Otázkou zůstává, jaká změna by to musela být a na jaké úrovni. Jak bylo popsáno v kapitole 1.5, RVP ZV obsahuje mnoho kompetencí souvisejících s FG, nicméně, počty hodin nechává na školách samotných. Jednotlivé kompetence jsou zařazeny pod různé předměty a pokud škola vnímá výuku FG jako důležitou, v předmětech málo zohledněnou, je na ní, aby vytvořila samostatný předmět. Tedy předpokládáme, že se jedná spíše o změnu ŠVP, která je v kompetenci školské rady. Libovolnou změnu samozřejmě může učitel školské radě navrhnout.

Pro 8 (19,5 %) učitelů je důležité *podporující prostředí* a pomohlo by jim pro lepší výuku FG. Pokud učitel necítí, že za ním vedení a kolegové stojí, že mu důvěřují, může podávat horší výkony, než když cítí podporu.

*Více času na přípravu* by uvítalo 7 (17,1 %) respondentů. U učitelů je tento problém často zmiňován. Rozsah přímé pedagogické činnosti je na ZŠ 22 hodin, a tedy na práce související připadá 18 hodin<sup>5</sup>. Mezi tyto práce spadá kromě přípravy výuky také příprava a opravování testů, oprava seminárních prací, konzultace, e-mailová korespondence s vedením školy a rodiči a mnoho dalšího. Na přípravy mnohdy nezbyde tolik času, kolik by si učitel představoval.

Následují odpovědi, které využili vždy 2 (4,9 %) respondenti. Jednou z nich je *začlenění výuky finanční gramotnosti do jiných předmětů*.

Stejněmu počtu respondentů by pomohlo, kdyby žáci měli lepší znalosti z rodiny. Otázkou je, do jaké míry má škola nahrazovat vzdělání z domova a které informace mají žáci dostat právě doma. Co spadá do kompetence rodičů a co do kompetence školy? Mezitím je tenká hranice a FG bez pochyby spadá do témat, pro která se dají v rodině vytvořit příznivé podmínky. Na druhou stranu, nemůžeme automaticky počítat s tím, co si děti z domova odnášejí. Existují rodiny, ve kterých není dobré klima a základní výchova je zde zanedbaná. Výchovu těchto dětí do určité míry pak přebírá škola, včetně výuky FG.

Poslední reakcí se stejným množstvím odpovědí je *spokojenost s aktuálním stavem*.

Dále se vyskytly odpovědi v zastoupení vždy pouze 1 (2,4 %) respondenta. Například odpověď *projektové dny*. Dotyčnému by zřejmě pomohlo, pokud by pro FG byl vyhrazen celý jeden den, v rámci kterého by se pracovalo na krátkodobém projektu.

Ve výsledcích dotazníku se objevila odpověď *nemuset předmět učit*. Pokud je někdo k výuce některého předmětu či části předmětu, nucen, může se to projevit na jeho zájmu o výuku předmětu, na jeho vnitřní motivaci. Předmět či téma se pro něj postupně stane nezábavným a jediným východiskem je snížit vnější tlak.

Poslední odpovědí, kterou jsme ještě nezmínili je *více hodin*. To nepřímo souvisí s odpověďmi *změna RVP ZV/ŠVP* a *začlenění do dalších předmětů*.

---

<sup>5</sup>Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

## 2.8 Další poznámky učitelů

Učitelům jsme dali možnost dodat cokoliv, na co v otázkách neměli prostor. Níže uvádíme některé odpovědi<sup>6</sup>.

**Respondent č. 5:** „FG se učí i na 1. stupni, částečně je na naší škole vyučována i v předmětu výchova k občanství.“

**Respondent č. 10:** „Ono bohužel některé děti tyto otázky vůbec nezajímají. Je to škoda.“

**Respondent č. 11:** „Výuka probíhá ve dvouhodinových blocích jednou za čtrnáct dní. Probíhá i exkurze do vybrané banky.“

**Respondent č. 15:** „U otázky, zda jsme spokojeni s množstvím času, které věnujeme výuce finanční gramotnosti, jsem zatrhl(a) 2. možnost, a to proto, že momentálně jsou mé možnosti věnovat se FG takové, že mi daný prostor v podstatě vyhovuje, snažím se, aby to bylo pro žáky pochopitelné a napříč ročníkům učivo na sebe navazovalo. Sama nejsem takový odborník na toto téma, domnívám se, že by se FG mělo věnovat i v mnoha dalších předmětech, což u nás zatím nepocítuji, že by se dělo. Proto nemohu stavět na propojení znalostí o FG z jiného předmětu a opřít se o jiného kolegu, který FG pojme i z jiného úhlu (např. matematiky) a mám spíše pocit, že pro většinu žáků je tím pádem to, co jim nabízím já, v této míře pochopitelné. Sama bych nebyla schopna jít více do hloubky a vzhledem k mému zaměření se necítím být specialistou na FG, jsou "obory", o které se zajímám více a jim také věnuji více času pro samostudium a další vzdělávání se. Každopádně naprosto souhlasím, že FG je dnes velmi potřebná a přála bych si, aby se s tímto předmětem pracovalo na školách podstatně více a učitelé byli proškoleni v této oblasti. Děkuji.“

**Respondent č. 18:** „To, že se věnuji těmto tématům ve škole já v rámci Výchovy k občanství, neznamená, že je to ve škole vše, kde se žáci finanční gramotnosti věnují. Témata probírají i v rámci matematiky a předmětu Člověk a svět práce. Tam již ale nedokáži mluvit za kolegy, jaká je časová dotace a hloubka probíraných témat.“

**Respondent č. 21:** „Nejvíce omezující vnímám postoj rodičů: většina družstevních dětí přichází do hodin se vzkazy od rodičů: na to se nemám ptát, ještě jsem na to malá, to mě nemá co zajímat, rodiče se rádi postarají, ještě nemám mít takové starosti. Děti pak nemají tušení, kolik stojí jejich WiFi (je přece zdarma), ani nákup na víkend.“

**Respondent č. 30:** „Máme na 2. stupni předmět FG jako volitelný, takže ho nemají všichni žáci. Ale průřezově je fin. gram. i v matematice, OV a svět Práce. Trochu se zanedbává na 1. stupni.“

**Respondent č. 31:** „Je to téma pro budoucnost, děti zajímá, je tam motivace.“

**Respondent č. 36:** „Díky, že se tomuto tématu věnujete.“

---

<sup>6</sup>Byly opraveny některé drobné překlepy a chyby.

## 3. Co dokáží žáci

### 3.1 Mezinárodní šetření PISA

Mezinárodní šetření PISA (Programme for International Student Assessment) je dlouhodobě považováno za největší a nejdůležitější měření výsledků vzdělávání, které v současnosti ve světě probíhá. Šetření je zaměřeno na zjišťování úrovně gramotnosti 15letých žáků, kteří se ve většině zúčastněných zemí nacházejí v posledním ročníku povinné školní docházky. Je koncipován tak, aby reflektoval fungování školských systémů v jednotlivých zemích a poskytoval tak důležité informace pro tvůrce školské politiky. Testování probíhá každé 3 roky a pokaždé je kladen důraz na jednu ze 3 gramotností: čtenářskou, matematickou a přírodovědnou. Jeho realizátorem v ČR je ČŠI. [49]

Šetření se poprvé uskutečnilo v roce 2000. Účastnilo se ho přes 250 000 žáků z 28 zemí OECD a 4 nečlenských zemí. V ČR se zapojilo zhruba 250 škol s přibližně 10 000 žáky. [50] Počet žáků a zemí účastnících se šetření PISA nadále roste. V roce 2012 se ho zúčastnilo již 65 členských zemí OECD s více než 500 000 žáky [51], v roce 2018 již 79 zemí OECD s přibližně 710 000 žáky [52].

V roce 2012 byla ověřována matematická gramotnost a poprvé v historii šetření PISA byla součástí i FG. Testování FG bylo volitelné a ČR se ho zúčastnila společně s dalšími 17 zeměmi. Šetření PISA bylo připravováno od roku 2010 až do roku 2012. Závěrečná zpráva vyšla až v roce 2014. Tento rok se u nás zúčastnilo šetření celkem 297 škol s 6 413 žáky. [53] [54]

ČR dosáhla průměrných výsledků, srovnatelně s výsledky Polska a Nového Zélandu. Naši žáci se umístili lépe než žáci v USA, Rusku, Francii, Chorvatsku, Slovinsku, Španělsku, Izraeli nebo Slovensku. Naopak lepší výkon podali žáci z Šanghaje, Belgie, Estonska a Austrálie. [55]

V roce 2012 FG ještě nebyla povinnou součástí základního vzdělávání, a tak je celkem překvapivé, jak dobře naši žáci v měření dopadli. V následujících letech můžeme očekávat lepší výsledky vzhledem k systematickému zařazení FG do výuky na školách. Jedním ze zjištění šetření byla skutečnost, že žáci, kteří dosáhli lepších výsledků ve čtenářské a matematické gramotnosti, získali více bodů i v otázkách FG. Taktéž z šetření vyplynulo, že úspěšnější ve FG byli žáci s lepším sociálním, kulturním a ekonomickým zázemím. [5, str. 34]

Další testování PISA mělo proběhnout v roce 2021. Odložilo se však na rok 2022. Bude zaměřeno na matematickou gramotnost a opět s částí FG.

### 3.2 Výsledky testu u žáků ZŠ

Abychom si udělali představu o tom, co žáci ZŠ vědí, vytvořili jsme test FG, který jsme jim zadali. Test obsahuje celkem 35 otázek<sup>1</sup>. Ty jsou rozděleny do 11 sekcí z celkového počtu 12 sekcí v celém testu. První sekce obsahuje průvodní slovo a pokyny k vyplnění testu. Následuje sekce s úvodními otázkami ohledně bližších informací o žácích. Zbýlých 10 sekcí pokrývá samotný test FG. Odpovědi u jednotlivých otázek byly každému žákovi automaticky náhodně zamíchány.

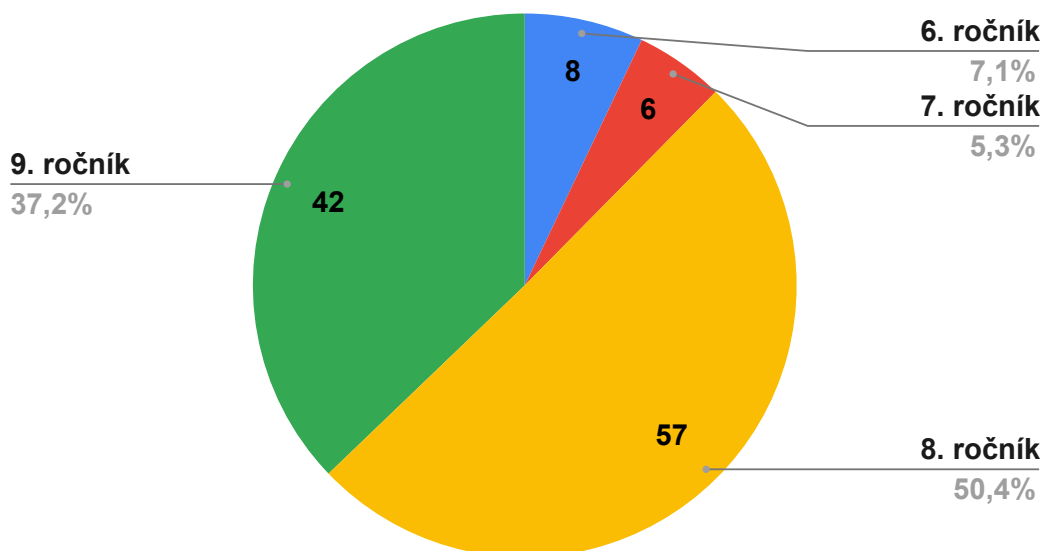
<sup>1</sup>Otázky a odpovědi byly volně inspirovány pracovními listy z: <https://www.zlatka.in/cs/>

### 3.2.1 Jací žáci se testu účastnili

Testu se celkem zúčastnilo 113 žáků. Chlapců bylo 49 (43,4 %), dívek 64 (56,6 %). Většina žáků, celkem 87 (77 %), navštěvuje 2. stupeň ZŠ. Ostatní žáci, celkem 26 (23 %), navštěvují nižší stupeň gymnázia.

Složení žáků podle ročníků<sup>2</sup> vidíme na obrázku 3.1.

Který ročník navštěvuješ?



Obrázek 3.1: Složení žáků podle ročníků

Největší množství žáků navštěvuje 8. ročník (57 (50,4 %) žáků) a 9. ročník (42 (37,2 %) žáků). Žáků z 6. ročníku bylo pouze 8 (7,1 %) a ze 7. ročníku pouze 6 (5,3 %).

Následuje otázka, zda-li se podle žáků u nich na škole FG učí a jakým způsobem. Odpovědi shrnuje obrázek 3.2.

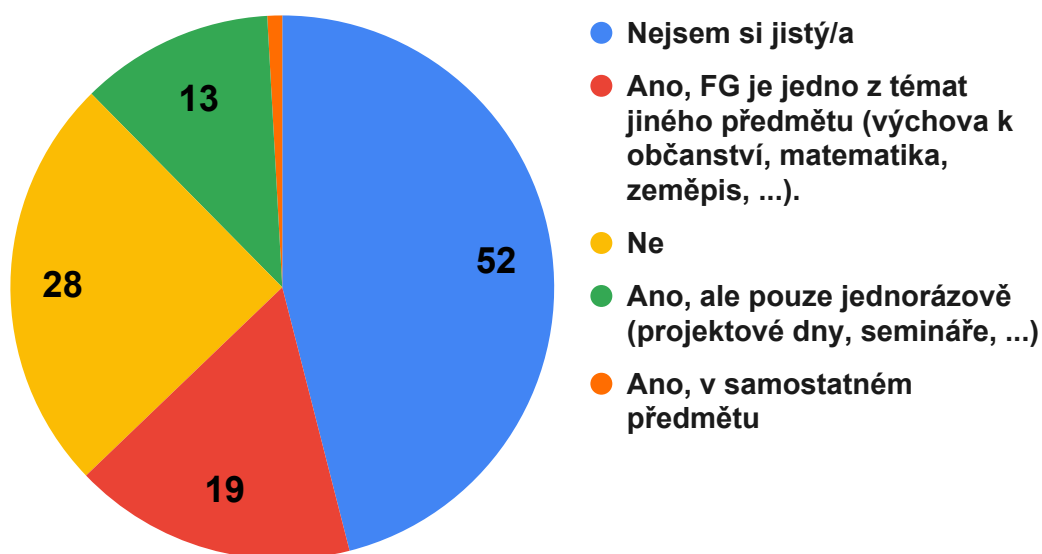
Většina žáků, celkem 52 (46 %), si není jistá. Z toho můžeme usuzovat, že si žáci přesně neuvědomují, co FG je a jaká témata obsahuje. U zhruba čtvrtiny žáků, celkem 28 (24,8 %), nacházíme odpověď, že se FG u nich na škole neučí. Může to znamenat to, že školy nedodržují požadavky RVP ZV a skutečně FG nevyučují/vyučují v nízkém rozsahu. Další varianta je taková, že žáci nevědí, která témata pod FG spadají a neuvědomují si, že je již v některém předmětu probírali. U 19 (16,8 %) žáků se FG učí jako jedno z témat v některém jiném předmětu (matematika, zeměpis, výchova k občanství, apod.). V podobě jednorázových akcí, seminářů, projektových dnů se FG vyučuje u 13 (11,5 %) žáků. A nakonec, samostatný předmět vybral z nabídky pouze 1 (0,9 %) žák.

Poslední otázka v úvodu byla, jestli se žáci o financích baví doma s rodinou. Na výběr byla čísla na škále od 1 do 5, kdy 1 znamenala „Ano, často a zcela otevřeně.“ a 5 „Ne, vůbec.“. Odpovědi shrnuje obrázek 3.3.

Případů rodin, kde se o financích nemluví je málo. Odpovědělo tak pouze 5 (4,4 %) žáků. Naopak v téměř čtvrtině rodin, celkem 26 (23 %), se finance

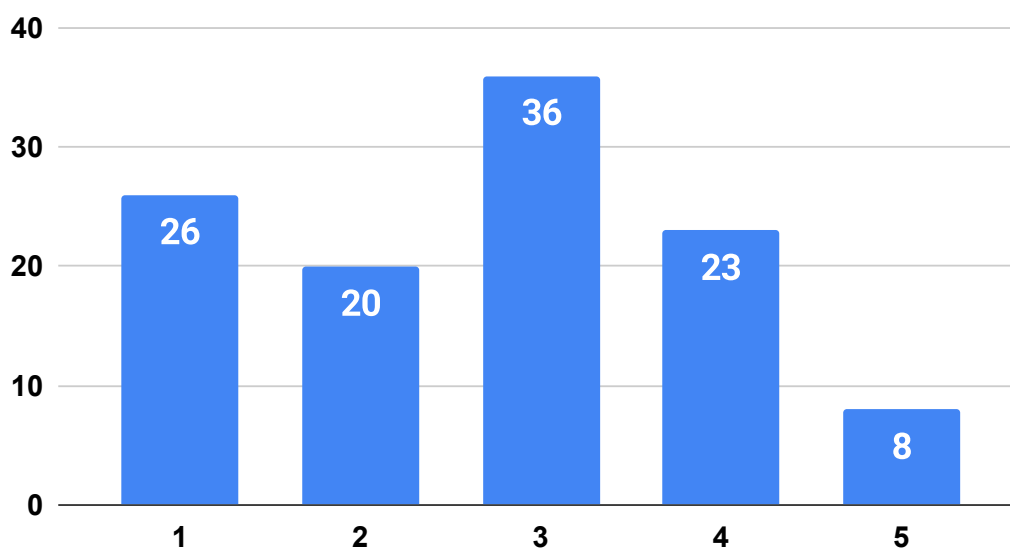
<sup>2</sup>Připomínáme, vždy uvažujeme i odpovídající ročník víceletého gymnázia.

Učí se finanční gramotnost u tebe na škole?



Obrázek 3.2: Jak se FG na školách učí

Bavíte se o financích doma s rodinou?



Obrázek 3.3: Jak se doma probírají finance

probírají často a zcela otevřeně. Největší počet žáků, 36 (31,9 %), zvolil prostřední hodnotu. Rodinné prostředí formuje žáka zásadním způsobem, dává mu základ, se kterým nastupuje na ZŠ. Každý předmět se bude snáze učit, bude-li k němu mít žák pozitivní vztah. To platí i o výuce FG.

Následují jednotlivé sekce se samotnými otázkami z oblasti FG. Vždy uvedeme otázku a možné odpovědi. Správnou odpověď vyznačíme tučně.

### 3.2.2 Měna a peníze

**Otázka č. 1:** V České republice je měnou koruna česká. Jaká je její mezinárodní zkratka?

**Nabídka odpovědí:**

- ČK
- KČ
- KCZ
- **CZK**
- Nevím

Na tuto otázku odpověděla většina žáků, celkem 77 (68,1 %), správně, zvolili možnost CZK. Přes čtvrtinu žáků, 32 (28,3 %), uvedlo variantu KČ. Pouze 4 (3,5 %) žáci uvedli možnost KCZ.

**Otázka č. 2:** Jaký je přibližný kurz koruny české vůči euru?

**Nabídka odpovědí:**

- 5 Kč ~ 1€
- 15 Kč ~ 1€
- **25 Kč ~ 1€**
- 35 Kč ~ 1€
- 45 Kč ~ 1€
- Nevím

Drtivá většina žáků, 109 (96,5 %), uvedla správnou odpověď, tedy 25 Kč ~ 1€. Pouze 3 žáci (2,7%) uvedli odpověď 35 Kč ~ 1€. Možnost „Nevím“ zvolil 1 (0,9 %) žák.

**Otázka č. 3:** Naše bankovky mají několik ochranných prvků. Vyber je z nabídky:

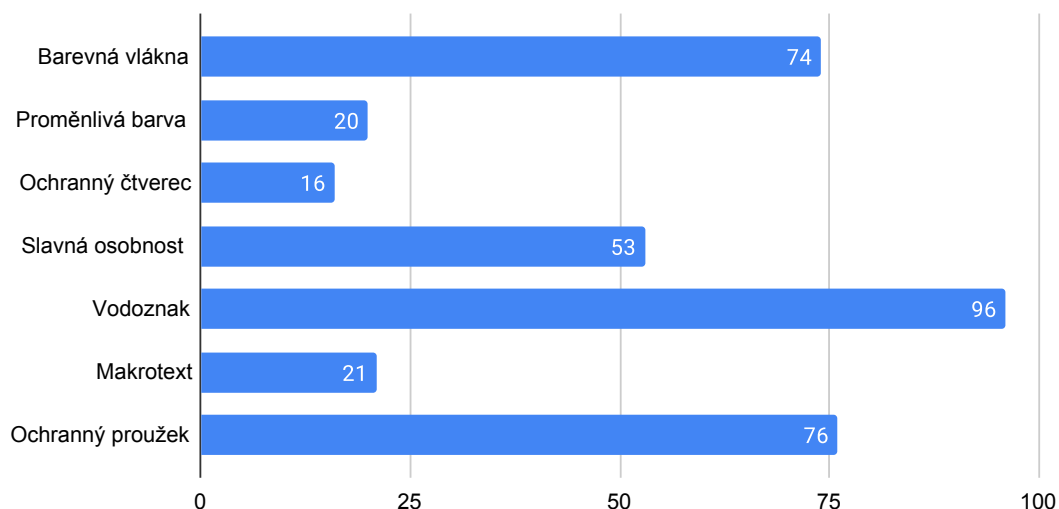
**Nabídka odpovědí:**

- **barevná vlákna, takové viditelné čárečky**
- **proměnlivá barva**
- ochranný čtverec
- slavná osobnost
- **vodoznak - speciální obrázek viditelný hlavně proti světlu**
- makrotext
- **ochranný proužek s mikrotextem**

Odpovědi žáků vidíme na obrázku 3.4. Celkem 74 (65,5 %) žáků ví, že *barevná vlákna* jsou skutečně jedním z ochranných prvků bankovek. O *proměnlivé barvě* to ví pouze 20 (17,7 %) žáků. Největší množství žáků, 96 (85 %) správně zvolilo jako odpověď *vodoznak*. Poslední správnou odpověď, *ochranný proužek*, zvolilo 76 (67,3 %) žáků. Špatnou odpověď, *ochranný čtverec*, vybralo z nabídky pouze 16 (14,2 %) žáků. I přesto, že se na bankovkách objevují *slavné osobnosti*, nejedná se o ochranný prvek. Tato možnost zmátla některé žáky a 53 (46,9 %) z nich ji vybralo jako správnou. Poslední možností, kterou jsme nezmiňovali, byl makrotext. Tato odpověď nebyla správná, na bankovkách se žádný makrotext nevyskytuje. Zvolilo ji 21 (18,6 %) žáků.



Naše bankovky mají několik ochranných prvků. Vyber je z nabídky:



Obrázek 3.4: Odpovědi na otázku č. 3 – Ochranné prvky bankovek

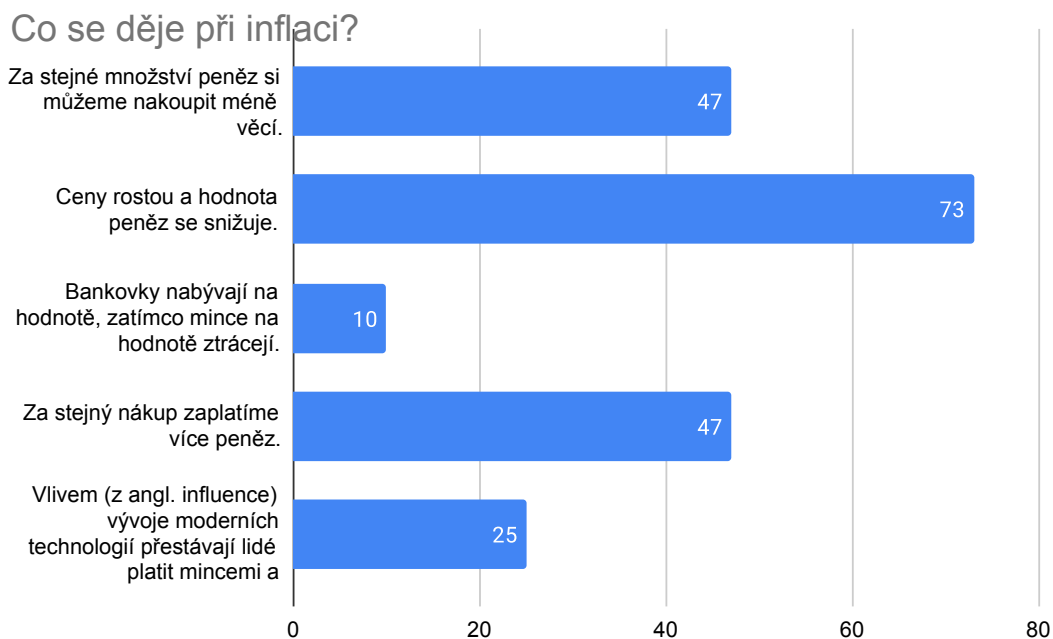
### 3.2.3 Cena a trh

**Otázka č. 4:** Co se děje při inflaci?

**Nabídka odpovědí:**

- **Za stejné množství peněz si můžeme nakoupit méně věcí.**
- **Ceny rostou a hodnota peněz se snižuje.**
- Bankovky nabývají na hodnotě, zatímco mince na hodnotě ztrácejí.
- **Za stejný nákup zaplatíme více peněz.**
- Vlivem (z angl. influence) vývoje moderních technologií přestávají lidé platit mincemi a bankovkami.

Obrázek 3.5 znázorňuje odpovědi žáků. Většina z nich, 73 (64,6 %) správně zvolila odpověď „Ceny rostou a hodnota peněz se snižuje.“. Stejný počet žáků správně zvolil další dvě správné varianty, v obou případech 47 (41,6 %) žáků. Těmi jsou: „Za stejné množství peněz si můžeme nakoupit méně věcí.“ a „Za stejný nákup zaplatíme více peněz.“. Méně jak desetina žáků, tedy 10 (8,8 %) špatně zvolila odpověď „Bankovky nabývají na hodnotě, zatímco mince na hodnotě ztrácejí.“. Poslední variantu odpovědi, tedy „Vlivem (z angl. influence) vývoje moderních technologií přestávají lidé platit mincemi a bankovkami.“ zvolila více jak pětina žáků, celkem 25 (22,1 %). Je to patrně dáno i nepravdivým tvrzením o původu slova, které působí odborně. Zbytek věty se zdá být pravdivý i přesto, že nepopisuje pojem inflace.



Obrázek 3.5: Odpovědi na otázku č. 4 – Vliv inflace

**Otázka č. 5:** Produkt je zlevněn o 24 % na 769 Kč. Bez počítání odhadni přibližnou výši slevy.

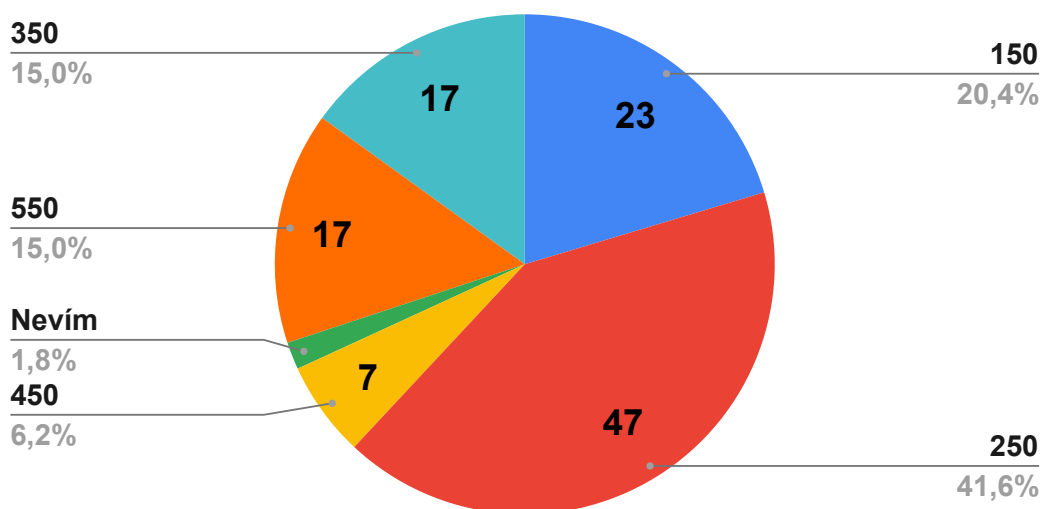
**Nabídka odpovědí:**

- 150 Kč
- **250 Kč**
- 350 Kč
- 450 Kč
- 550 Kč
- Nevím

Tato otázka měla za cíl ověřit, jak dobrý odhad žáci mají, co se výpočtu procent týče. Pokud neprošli sedmým ročníkem, kde se většinou téma procent v matematice vyskytuje, dá se očekávat, že odhad nebude moc přesný. To se překvapivě nepotvrdilo. V případě žáků 6. ročníku, 3 žáci (37,5 %) zvolili správnou odpověď, zbytek buď nevěděl nebo zvolil odpověď špatnou. Pokud do statistiky zahrneme všechny žáky, správná odpověď, tedy 250 Kč, se objevila 47 (41,6 %) žáků (viz obrázek 3.6). Rozdíl relativních četností je pouze 4,1 %. Můžeme z toho vyvodit, že seznámení s tématem procent v matematice nepomohlo ve zpřesnění odhadu. Pouze dva žáci z pěti dokážou odhadnout výši slevy, ostatní by si museli pomoci kalkulačkou.

Druhou nejčastější odpovědí bylo 150 Kč, tuto odpověď zvolilo 23 (20,4 %) žáků. Na pomyslném třetím místě se umístily odpovědi 350 Kč a 550 Kč v počtu 17 (15 %) žáků na odpověď. Pouze 7 (6,2 %) žáků zvolilo odpověď 450 Kč. Zbývají 2 (1,8 %) žáci, kteří si vybrali odpověď „Nevím“. Na příkladu však můžeme pozorovat i značnou úspěšnost v případě chlapců oproti dívkám. Správnou odpověď podalo celkem 28 (57 %) chlapců, zatímco dívek pouze 19 (29 %). S využitím chí–kvadrát testu jsme zjišťovali, zda existuje závislost mezi správnými

Produkt je zlevněn o 24 % na 769 Kč. Bez počítání odhadni přibližnou výši slevy.



Obrázek 3.6: Odpovědi na otázku č. 5 – Odhad výše slevy

odpovědmi a pohlavím žáka. Závislost se potvrdila<sup>3</sup>. Dále jsme předpokládali, že žáci navštěvující gymnázia budou úspěšnější, než žáci navštěvující ZŠ. Překvapivě se tato skutečnost neprojevila, žáci ZŠ byli lehce úspěšnější. Nutno připomenout, že zastoupení žáků gymnázia v tomto testu je velice nízké.

### 3.2.4 Finanční instituce

**Otázka č. 6:** Všechny banky pracují pod dohledem centrální banky. Jak se jmenuje v České republice? Zkratka je ČNB.

**Nabídka odpovědí:**

- Česká národohospodářská banka, s. r. o.
- **Česká národní banka**
- Česká nivelační banka, a. s.
- Českorepubliková národní banka
- Česká náramná banka
- Nevím

Tato otázka patří mezi nejúspěšnější, správnou odpověď, tedy *Česká národní banka*, zvolilo 108 (95,6 %) žáků. Patrně toto slovní spojení už někdy slyšeli a ostatní možnosti byly až příliš nápadně špatné.

<sup>3</sup>Bylo vypočítáno testovací kritérium  $K = 8,61$  mající pro nezávislé znaky rozdělení  $\chi^2$  s jedním stupněm volnosti. Následně bylo porovnáno s kritickou hodnotou na hladině významnosti 0,05 (3,841).

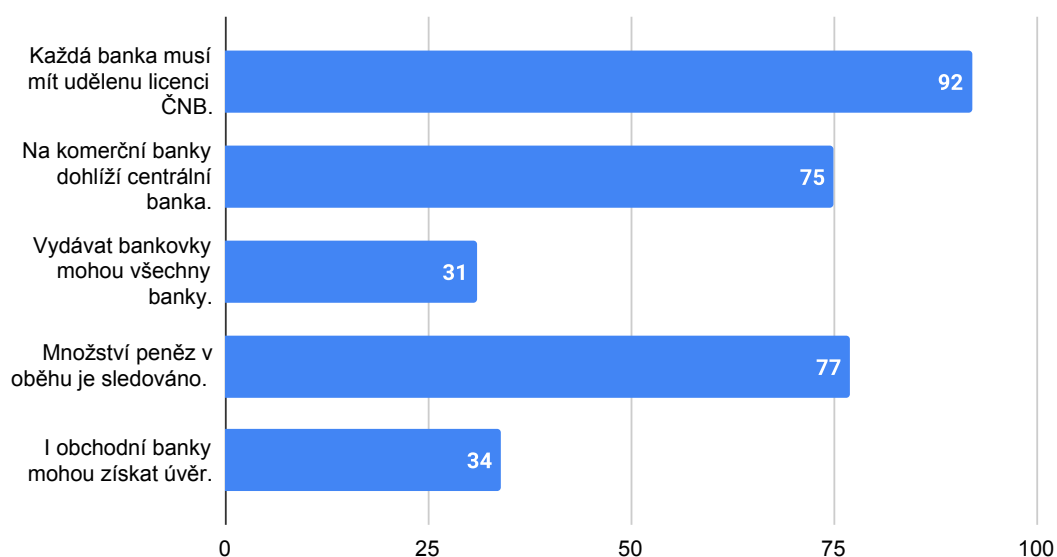
**Otázka č. 7:** Vyber pravdivá tvrzení:

**Nabídka odpovědí:**

- **Každá banka musí mít udělenou licenci ČNB.**
- **Na komerční banky dohlíží centrální banka.**
- Vydávat bankovky mohou všechny banky.
- **Množství peněz v oběhu je sledováno.**
- **I obchodní banky mohou získat úvěr.**

Jak může pozorovat na obrázku 3.7, většině žáků, konkrétně 92 (81,4 %), je jasné, že každá banka musí mít udělenou licenci, aby mohla fungovat. Dvě třetiny žáků, 75 (66,4 %), tuší, že na banky dohlíží centrální banka. Je to právě ona ČNB, na kterou jsme se ptali v předchozí otázce. Patrně i to přispělo k takovému množství správných odpovědí. Podobné množství žáků, 77 (68,1 %), si správně myslí, že množství peněz v oběhu je sledováno. Poslední správnou odpověď, že i obchodní banky mohou získat úvěr, vybralo pouze 34 (30,1 %) žáků. Zajímavé je, že více jak čtvrtina žáků, 31 (27,4 %), si myslí, že všechny banky mohou vydávat bankovky. Množství bankovek v oběhu monitoruje a reguluje ČNB.

**Vyber pravdivá tvrzení:**



Obrázek 3.7: Odpovědi na otázku č. 7 – Tvrzení související s bankami

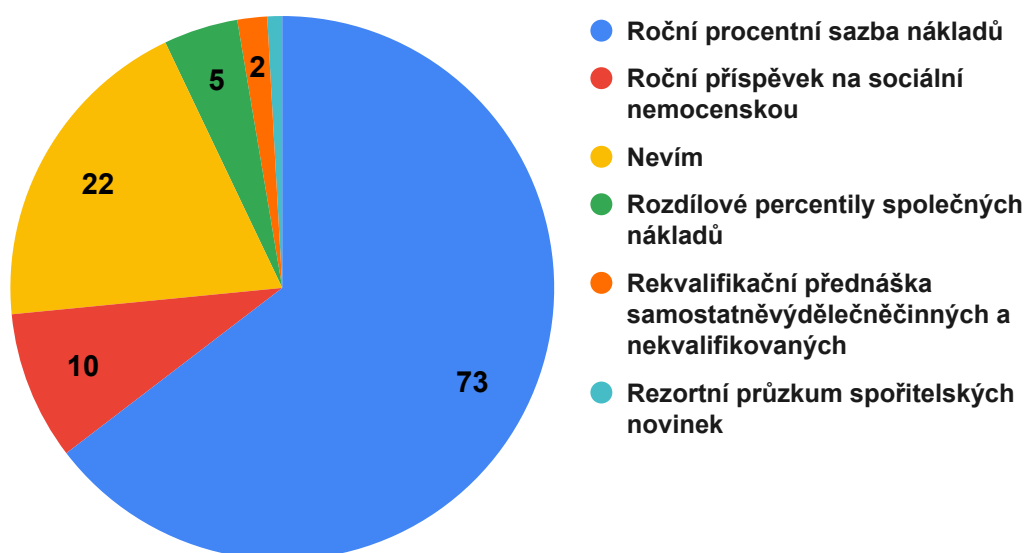
**Otázka č. 8:** Co znamená zkratka RPSN?

**Nabídka odpovědí:**

- Roční příspěvek na sociální nemocenskou
- **Roční procentní sazba nákladů**
- Rezortní průzkum spořitelenských novin
- Rozdílové percentily společných nákladů
- Rekvalifikační přednáška samostatněvzdělečinných a nekvalifikovaných
- Nevím

Dvě třetiny žáků, 73 (64,6 %), správně odpověděly, že RPSN znamená Roční procentní sazba nákladů (viz obrázek 3.8). Druhou nejčastější odpovědí, kterou zvolilo 22 (19,5 %) žáků, byla možnost „Nevím“. Vcelku věrohodně některým žákům zněla možnost „Roční příspěvek na sociální nemocenskou“, vybralo ji 10 (8,8 %) žáků. Takový příspěvek však neexistuje. Zbylé varianty vybralo méně než 5 % žáků.

### Co znamená zkratka RPSN?



Obrázek 3.8: Odpovědi na otázku č. 8 – Co znamená zkratka RPSN

### 3.2.5 Rozpočet

**Otázka č. 9:** Při sestavování rozpočtu musíme využít příjmy a výdaje. Rozhodni, které z následujících položek jsou příjmy a které výdaje:

**Položky<sup>a</sup>:**

- Nájem
- **Mzda**
- Energie
- Nákup potravin
- Nákup potravin
- **Kapesné od babičky**
- **Půjčka od banky**
- Splátka půjčky bance
- Večeře s rodinou
- **Úroky na spořicímu účtu**
- **Prodej starého auta**
- Nákup nového auta

<sup>a</sup>Příjmy jsou vyznačeny tučně.

Pro jednoduchost zde vložíme tabulku (3.1) s jednotlivými pojmy a počtem žáků, kteří zvolili danou odpověď. Většina odpovědí se dá očekávat, okomentujeme tedy pouze některé z nich. *Mzdu* jako výdaj označilo 14 (12,4 %) žáků. Jejich rodiče mohou být zaměstnavatelé, kteří svým zaměstnancům mzdu vyplácejí. V tom případě je taková odpověď pochopitelná. Dalším překvapivým výsledkem je označení *půjčky od banky* jako výdaj. Z dlouhodobého hlediska více peněz ztratím než získám, a tedy lze takovouto odpověď pochopit. Nejzajímavější je označení *úroku na spořicímu účtu* jako výdaje. Tuto možnost zvolilo 47 (41,6 %) žáků. Jedním z možných vysvětlení je negativní vnímání slova „úrok“. Žáci si za ním patrně představí spíše dluh než zisk. Slovo „spořicí“ dále již nevnímají. Na závěr uvádíme postřeh, že nejvyšší míru úspěšnosti má zařazení pojmu *kapesné od babičky*, to 109 (96,5 %) žáků správně označilo za příjem. U 2 (1,8 %) žáků, kteří daný pojem označili za výdaj, můžeme předpokládat, že jim s vyplňováním testu pomohl dědeček.

Pojem	Příjem	Výdaj	Nevím
Nájem	5 (4,4 %)	106 (93,8 %)	2 (1,8 %)
Mzda	91 (80,5 %)	14 (12,4 %)	8 (7,1 %)
Energie	7 (6,2 %)	102 (90,3 %)	4 (3,5 %)
Nákup potravin	4 (3,5 %)	107 (94,7 %)	2 (1,8 %)
Kapesné od babičky	109 (96,5 %)	2 (1,8 %)	2 (1,8 %)
Půjčka od banky	83 (73,5 %)	24 (21,2 %)	6 (5,3 %)
Splátka půjčky bance	3 (2,7 %)	107 (94,7 %)	3 (2,7 %)
Večeře s rodinou	6 (5,3 %)	104 (92,0 %)	3 (2,7 %)
Úroky na spořicímu účtu	55 (48,7 %)	47 (41,6 %)	11 (9,7 %)
Prodej starého auta	107 (94,7 %)	3 (2,7 %)	3 (2,7 %)
Nákup nového auta	3 (2,7 %)	108 (95,6 %)	2 (1,8 %)

Tabulka 3.1: Odpovědi na otázku č. 9 – Co je příjem a co výdaj

**Otázka č. 10:** Vypiš některé tvé výdaje.

Odpověď na tuto otázku byla otevřená, tedy žáci mohli volně vypsát libovolný svůj výdaj. Otázka sloužila k ověření, zda-li si žáci uvědomují, jaké mají výdaje. Ověřil se nám předpoklad, že existují žáci, kteří žádné výdaje nemají. Celkem 13 (11,5 %) žáků uvedlo, že výdaje nemají a 5 (3,8 %) žáků, že neví. Pokud budeme předpokládat, že odpověď „nevím“ zvolili žáci, kteří také nemají výdaje, dostáváme 18 (15,9 %) žáků, kteří za nic peníze utrácet nemusí. Jedná se zhruba o každého 6. žáka. Pro získání FG je nezbytné, aby žáci s penězi nakládali dle svého uvážení. Poznali jaké to je peníze získat (zatím formou kapesného, později brigád) a jaké je utratit, na něco použít. Dokud si toto nevyzkouší, mohou poznat hodnotu peněz pouze teoreticky. Rodiče mohou dětem dávat peníze na zaplacení obědů, městské hromadné dopravy, pomůcek do školy, učebnic, apod. To vše si žáci mohou obstarat sami. A i když se nejedná o jejich vlastní peníze, naučí se s nimi zacházet.

**Otázka č. 11:** Vyber správné možnosti:

**Položky k určení<sup>a</sup>:**

- Vyrovnaný rozpočet\*
- Přebytkový rozpočet\*\*
- Schodkový rozpočet\*\*\*

**Nabídka odpovědí:**

- Vyšší příjmy než výdaje\*\*
- Stejně výdaje i příjmy\*
- Vyšší výdaje než příjmy\*\*\*
- Nevím

<sup>a</sup>Správné odpovědi jsou vyznačeny společným počtem hvězdiček.

Opět výsledky pro názornost shrneme do tabulky 3.2.

Pojem	příjmy > výdaje	příjmy = výdaje	příjmy < výdaje	Nevím
Přebytkový rozpočet	94 (83,2 %)	1 (0,9 %)	10 (8,8 %)	8 (7,1 %)
Vyrovnaný rozpočet	1 (0,9 %)	103 (91,2 %)	2 (1,8 %)	7 (6,2 %)
Schodkový rozpočet	9 (8,0 %)	7 (6,2 %)	87 (77,0 %)	10 (8,8 %)

Tabulka 3.2: Odpovědi na otázku č. 11 – Typy rozpočtu

Žáky, kteří odpověděli správně vidíme na diagonále. Nejjasnější je žákům význam *vyrovnaného rozpočtu*. Slovo „rovnost“ je ve slově „vyrovnaný“ jasně patrné, a tak není těžké přiřadit správnou odpověď. Na druhém místě je pojem *přebytkový rozpočet*. V něm zase slyšíme „přebývat, zbývat“ a snadno si odvodíme, že se jedná o případ, kdy nám peníze přebývají, příjmy byly vyšší, než výdaje. Nejhorší, i když stále velmi dobrý výsledek, získal pojem *schodkový rozpočet*. V jeho případě si slovním rozborem žáci příliš nepomohou, slovo „schodkový“ moc často patrně nepoužívají.

### 3.2.6 Bankomaty a platební karty

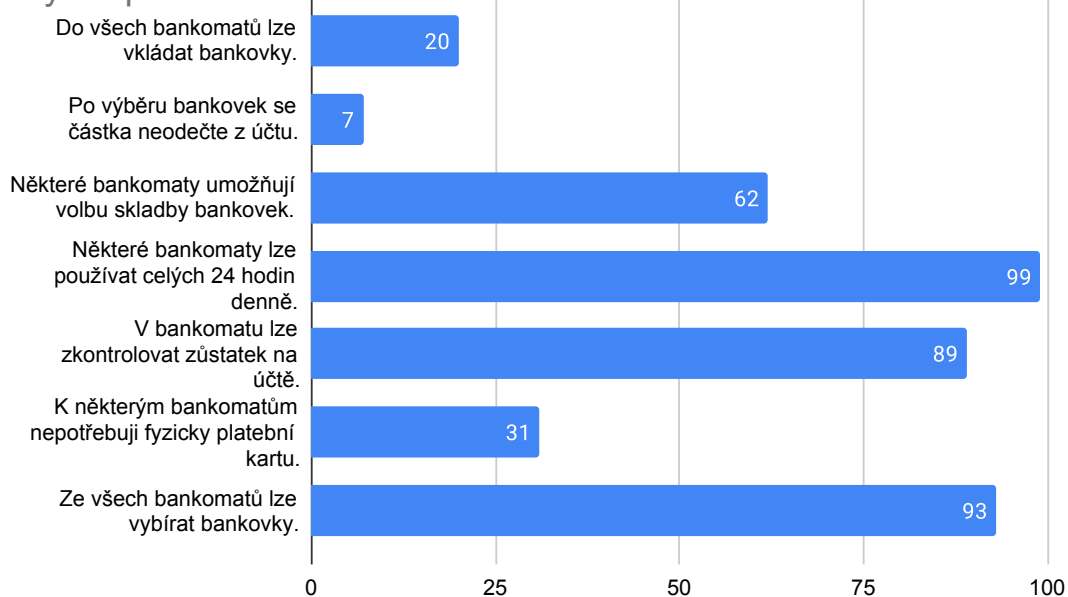
**Otázka č. 12:** Vyber pravdivá tvrzení:

**Nabídka odpovědí:**

- Do všech bankomatů lze vkládat bankovky.
- Po výběru bankovek se částka neodečte z účtu.
- **Některé bankomaty umožňují volbu skladby bankovek.**
- **Některé bankomaty lze používat celých 24 hodin denně.**
- **V bankomatu lze zkontrolovat zůstatek na účtě.**
- **K některým bankomatům nepotřebuji fyzicky platební kartu.**
- **Ze všech bankomatů lze vybírat bankovky.**

Většina žáků, 99 (87,6 %) si uvědomuje, že existují bankomaty, které lze využívat nepřetržitě (viz obrázek 3.9). Podobně velké části žáků správně vybraly, že si v bankomatu mohou zkontrolovat stav jejich účtu (celkem 89 (78,8 %) žáků) a že vždy je možnost z bankomatu vybrat bankovky (93 (82,3 %) žáků).

### Vyber pravdivá tvrzení:



Obrázek 3.9: Odpovědi na otázku č. 12 – Tvrzení související s bankomaty

Lehce přes polovinu žáků, 62 (54,9 %), ví, že existují bankomaty, ve kterých si mohou navolit skladbu bankovek na výstupu. Zde je otázka, zda-li slovo „skladba“ používají i v tomto kontextu a jestli jim byla možná odpověď srozumitelná. Překvapivě málo žáků, 31 (27,4 %), vybralo jako správné tvrzení, že k některým bankomatům nepotřebují fyzicky platební kartu. V dnešní době bývá často platební karta nahrazena telefonem s technologií NFC<sup>4</sup>. Některé banky nabízejí místo karty čipy či samolepky. Platební kartu tedy k některým bankomatům skutečně nepotřebujeme. To, že všechny bankomaty jsou vkladové, si myslí 20 (17,7 %) žáků. Zřetelně špatnou odpověď popisující neomezený účet, tedy, že po výběru z bankomatu se peníze neodečtou z účtu, zvolilo 7 (6,2 %) žáků. I přesto, že se jedná o nízké číslo, pro každého z nich by tato představa mohla v budoucnu znamenat velké zklamání.

**Otázka č. 13:** Existují dva druhy platebních karet. Debetní a kreditní. Jaký je mezi nimi rozdíl?

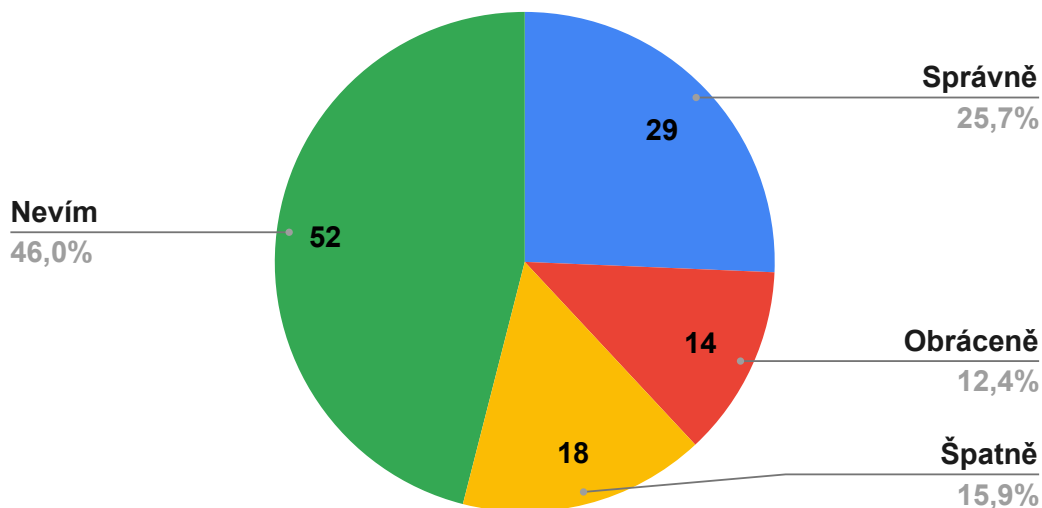
Odpověď na tuto otázku byla otevřená. Výsledky vidíme na obrázku 3.10. Pouze čtvrtina žáků, 29 (25,7 %), odpověděla správně. Zhruba každý desátý žák (14 (12,4 %) žáků) prohodil význam debetní a kreditní karty. Celkem 18 (15,9 %) žáků odpovědělo nepřesně, špatně nebo nejednoznačně. Téměř polovina žáků, 52 (46 %) odpověď nezná. Pokud žáci neznají rozdíl mezi debetní a kreditní kartou, může se jim stát, že si kreditní kartu pořídí a nebudou schopni splácet své dluhy. Budou předpokládat, že peníze stále mají, jinak by nastal při některém placení problém. A nestačí žákům pouze rozdíl vysvětlit, je důležité s nimi probírat úskalí půjček a dluhů. Kreditní karty jsou dobrým příkladem. Mohou být

<sup>4</sup>Near Field Communication – technologie bezdrátové komunikace na velice krátkou vzdálenost.



dobrymi sluhy (získávat provize z nákupů, pokud klient splácí své dluhy), ale zlymi pány (v případě, že klient své dluhy nesplácí).

Existují dva druhy platebních karet. Debetní a kreditní. Jaký je mezi nimi rozdíl?



Obrázek 3.10: Odpovědi na otázku č. 13 – Rozdíl mezi debetní a kreditní kartou

### 3.2.7 Dluh a exekuce

**Otázka č. 14:** Co je a jak vzniká dluhová past? Je to situace, kdy člověk...

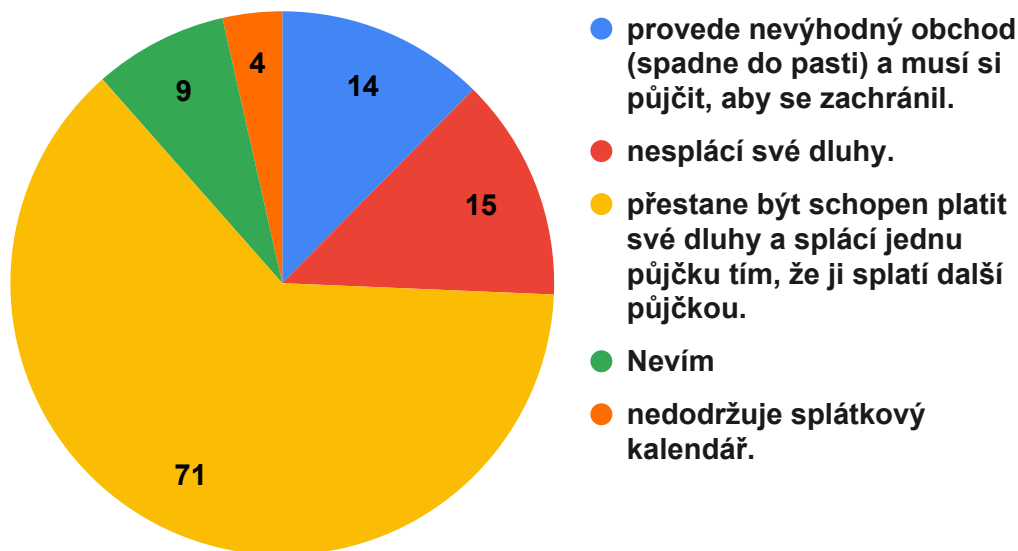
**Nabídka odpovědí:**

- plánuje past na svého obchodního konkurenta a musí si půjčit, aby ji mohl zrealizovat.
- **přestane být schopen platit své dluhy a splácí jednu půjčku tím, že ji splatí další půjčkou.**
- nesplácí své dluhy.
- provede nevýhodný obchod (spadne do pasti) a musí si půjčit, aby se zachránil.
- nedodržuje splátkový kalendář.
- Nevím

Otázka cílí na znalost pojmu *dluhová past*. Jak můžeme vidět na obrázku 3.11, více jak dvě pětiny žáků, 71 (62,8 %) odpovědělo správně a určili, že význam dluhové pasti spočívá ve splácení dluhů vytvářením dalších. Druhou nejčastější odpovědí, byť s mnohem nižším počtem odpovědí, byla varianta, že význam spočívá v nespłácení svých dluhů. Tuto variantu zvolilo 15 (13,3 %) žáků. Tato odpověď je však špatná, člověk v dluhové pasti své dluhy řeší a splácí, jen nešťastným způsobem. Překvapivě vysoký počet žáků, 14 (12,4 %) vybral možnost, že dluhová past je situace, kdy dotyčný provede nevýhodný obchod a musí svoji ztrátu dorovnat půjčkou. Celkem 9 (8 %) žáků odpovědělo, že neví. Pouze 4 (3,5 %) žáci si myslí, že dluhová past je stav, kdy dotyčný nezvládá včas splácet své dluhy, nedodržuje

splátkový kalendář. Žádný z žáků se nenechal natchytat na možnost, že dluhová plast je plánování pasti na svého obchodního soupeře.

Co je a jak vzniká dluhová past? Je to situace, kdy člověk...



Obrázek 3.11: Odpovědi na otázku č. 14 – Význam dluhové pasti

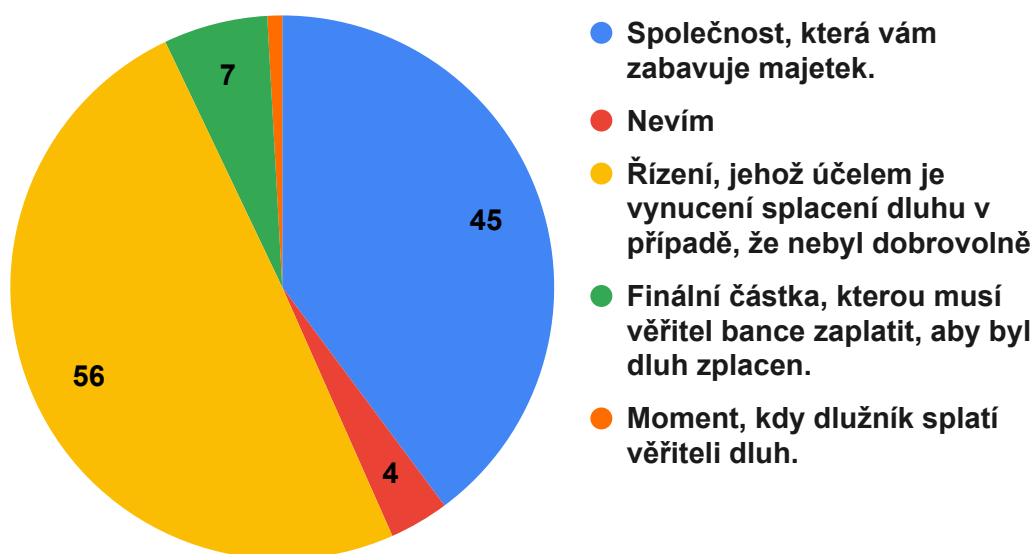
**Otázka č. 15:** Co je to exekuce?

**Nabídka odpovědí:**

- Finální částka, kterou musí věřitel bance zaplatit, aby byl dluh zplacen.
- Moment, kdy dlužník splatí věřiteli dluh.
- Společnost, která vám zabavuje majetek.
- **Řízení, jehož účelem je vynucení splacení dluhu v případě, že nebyl dobrovolně splacen.**
- Nevím

Odpovědi na tuto otázku se nejčastěji objevovaly v zastoupení dvou variant. Nejčastěji (56 (49,6 %) žáků) zvolenou variantou byla správná odpověď, že exekuce je řízení za účelem vynucení splacení dluhu (viz obrázek 3.12). Dvě pětiny žáků, konkrétně 45 (39,8 %), se však domnívají, že exekuce je společnost, která vám zabavuje majetek v případě řízení. Další odpovědi neměly takové zastoupení. Za finální částku považovalo exekuci 7 (6,2 %) žáků. Dále 4 (3,5 %) žáci odpověděli, že neví. Pouze 1 (0,9 %) žák považuje exekuci za moment, kdy se dluh splatí. Exekuce je důležité téma. Dle statistik skončí v exekuci 6,7 % občanů. To je zhruba každý patnáctý. Více v kapitole 4.2.

## Co je to exekuce?



Obrázek 3.12: Odpovědi na otázku č. 15 – Co je to exekuce

### Otázka č. 16: Jak předejít exekuci?

#### Nabídka odpovědí:

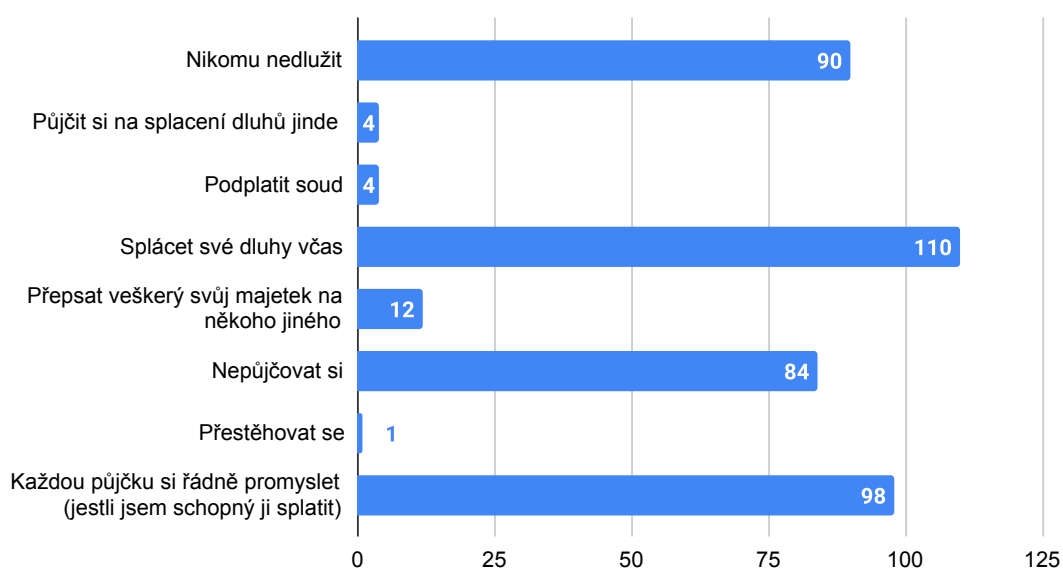
- **Nikomu nedlužit**
- Půjčit si na splacení dluhů jinde
- Podplatit soud
- **Splácet své dluhy včas**
- Přepsat veškerý svůj majetek na někoho jiného
- **Nepůjčovat si**
- Přestěhovat se
- **Každou půjčku si řádně promyslet (jestli jsem schopný ji splatit)**

Žáci na tuto otázku převážně znali odpověď a vybrali správné možnosti z nabídky. Nejčastější možností, kterou žáci zvolili byla včasné splácení svých dluhů. Ta se objevila v 110 (97,3 %) případech. Tedy ji nevybrali pouze 3 žáci. Exekuce přichází právě ve chvíli, kdy dlužník nesplácí své dluhy a tedy jde skutečně o zaručený způsob, jak se exekuci vyhnout. V nabídce však byly i další správné odpovědi. Pokud nikomu nic dlužit nebudeme, není šance, abychom se dostali do exekuce. To si uvědomuje 90 (79,6 %) žáků. Je důležité si každou půjčku řádně promyslet, než si ji vezmu. Zde se dá polemizovat, zda-li se nemůže stát, že bychom si promysleli, ale ne dostatečně a do exekuce přesto spadli. Tuto variantu zvolilo 98 (86 %) žáků. My ji považujeme za správnou. Tato myšlenka by měla žáky vést k rozvážným krokům, co se finančních závazků týče. Odpověď „nepůjčovat si“ je velmi podobná odpovědi „nikomu nedlužit“. Ze stejných důvodů ji považujeme za správnou. Zvolilo ji 84 (74,3 %) žáků.

Následující odpovědi považujeme za nesprávné, přesto se však našli žáci, kteří je vybrali. Celkem 12 (10,6 %) žáků vybralo odpověď „přepsat veškerý svůj majetek na někoho jiného“. Od několika respondentů jsem dostal zpětnou vazbu,

že by tuto odpověď také považovali vzhledem k otázce za správnou. Tato varianta je možná, ale nelegální<sup>5</sup>. Příště bychom do otázky zařadili slovo *legální*. Pokud bychom si na splacení dluhů půjčili jinde, jak navrhuje 4 (3,5 %) žáci, exekuci pravděpodobně oddálíme, ale situaci nezlepšíme, spíše naopak, dluhy by se nám s nejvyšší pravděpodobností navýšily. Stejně množství žáků navrhuje variantu „podplatit soud“. O její nelegálnosti snad není pochyb. Taktéž varianta „přestěhovat se“ nás před exekucí nezachrání. Jak již bylo napsáno výše, bavíme se zde o nepatrném zlomku žáků, většina z respondentů odpovídala správně.

### Jak předejít exekuci?



Obrázek 3.13: Odpovědi na otázku č. 16 – Jak předejít exekuci

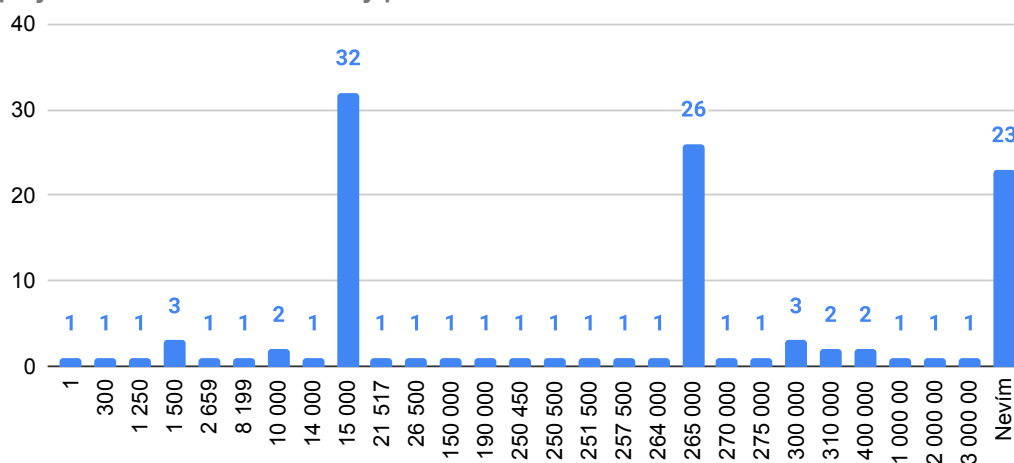
**Otázka č. 17:** Od souseda si na jeden rok půjčíme 250 000 Kč s úrokovou sazbou 6 % p.a. Kolik peněz mu po roce zaplatíme navíc oproti půjčené částce? Zadej pouze číslo.

Odpověď na otázku byla otevřená. Žáci měli za úkol napsat pouze číslo. Za správnou odpověď považujeme 15 000 Kč. Celkem 23 (20,4 %) žáků odpovědělo, že neví (viz obrázek 3.14).

Správně odpovědělo 32 (28,3 %) žáků. Odpověď 265 000 Kč napsalo 26 (23 %) žáků. Správně příklad vypočítali, nepozorně si však přečetli zadání. Můžeme předpokládat, že souvislosti rozumí a opravdu jde jen o nepozorné řešení než o nepochopení procent. Když tyto dvě skupiny sečteme, dostáváme 58 (51,3 %) žáků, kteří dokáží tento příklad správně zodpovědět. Příklad z oblasti finanční matematiky je to však základní a správnou odpověď bychom očekávali u většího počtu

<sup>5</sup> *Kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení svého věřitele tím, že (...) odstraní, byť i jen část svého majetku a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. (§ 221 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů)*

Od souseda si na jeden rok půjčíme 250000 Kč s úrokovou sazbou 6 % p.a. Kolik peněz mu po roce zaplatíme navíc oproti půjčené částce? Zadej pouze číslo.



Obrázek 3.14: Odpovědi na otázku č. 17 – Půjčka od souseda

žáků. U 3 (2,7 %) žáků se objevila odpověď 1 500 Kč, kde mohlo jít o překlep. Opět můžeme pozorovat vyšší úspěšnost u chlapců než u dívek. Celkem odpovědělo správně 18 (36,7 %) chlapců, zatímco dívek jen 14 (21,9 %). Nicméně závislost správné odpovědi na pohlaví žáka zde není statisticky významná, jak jsme ověřili pomocí chí–kvadrát testu. I u této početní úlohy dopadli žáci gymnázia hůře, než žáci ZŠ, a tak nepotvrdili naši domněnku, že budou odpovídat lépe.

Zajímalo nás, zda žáci, kteří správně vyřešili úlohu č. 5 na procenta řešili správně i tuto úlohu a naopak. Obě úlohy vyřešilo správně celkem 18 žáků. Budeme-li však mezi správná řešení počítat i variantu 265 000 Kč, pak obě úlohy vyřešilo správně celkem 32 žáků. Pomocí chí–kvadrát testu jsme vyšetřovali souvislost správných odpovědí v obou otázkách a došli jsme k závěru, že hypotézu o nezávislosti obou znaků musíme zamítnout. Vztah mezi jednotlivými zkoumanými znaky (odpověďmi) je statisticky významný<sup>6</sup>.

### 3.2.8 Spoření

**Otázka č. 18:** Spoření (šetření) je ukládání peněz, které nám zůstanou po zaplacení všech výdajů, stranou. Spoříš si teď na něco? Na co?

Tato otázka je opět otevřená, žáci mohli napsat cokoliv, na co si nyní spoří<sup>7</sup> (šetří). Cílem je zjistit, zdali mají žáci dlouhodobý cíl, na který si ukládají peníze. Bohužel nejsme schopni posoudit, zda-li úspěšně. Odpovědi byly různé a pro

<sup>6</sup>Bylo vypočítáno testovací kritérium  $K = 3,95$  (příp.  $K = 9,05$ , pokud budeme uvažovat odpovědi 265 000 Kč jako správné) mající pro nezávislé znaky rozdělení  $\chi^2$  s jedním stupněm volnosti. Následně bylo porovnáno s kritickou hodnotou na hladině významnosti 0,05 (3,841).

<sup>7</sup>Někdy je spoření vnímáno jako zhodnocování vkladu u bankovní společnosti. V tomto případě máme na mysli obecně odkládání přebytečných financí.

zjednodušení jsme je rozdělili do 3 kategorií. První kategorií jsou odpovědi, ve kterých žáci uvádí něco konkrétního, na co spoří. Takových odpovědí je celkem 45 (39,8 %). Nejčastěji zde nacházíme odpovědi týkající se dárků, elektroniky, cestování, oblečení, knih a občerstvení. Další sada odpovědí obsahuje takové, kde žáci uvedli, že šetří, ale na nic konkrétního. Šetří pro případ nečekaných výdajů v budoucnu, celkem takto odpovědělo 33 (29,2 %) žáků. Obě tyto skupiny mají dobrý základ do života, jelikož disponují vlastním kapitálem<sup>8</sup>, se kterým mohou pracovat dle své libosti<sup>9</sup>. Žáci poznají hodnotu peněz, mohou si jich vážit a být opatrní s tím, co s nimi udělají. Horší je to se skupinou poslední, do které spadají žáci, kteří na nic nespoří. Takovou odpověď uvedlo 35 (31 %) z nich. Důvodem pro tak vysoké číslo může být špatně formulovaná otázka a někteří žáci tím měli na mysli, že nespoří na nic konkrétního. Takové bychom pak zařadili do druhé skupiny. V některých rodinách žáci kapesné nedostávají a vše hradí rodiče. To může být problémem v okamžiku, kdy se žáci osamostatní a rádi by si něco koupili, jenže nemají za co. Musí jít požádat rodiče a přednést účel platby. Rodiče nepředávají zodpovědnost dětem, ale stále ji nechávají na sobě. Dítě tak neponese následky žádných rozhodnutí, jelikož rozhodnutí nedělá ono, ale rodiče.

**Otázka č. 19:** Kterými způsoby můžeme spořit?

**Nabídka odpovědí:**

- **penzijní připojištění**
- **půjčování**
- **na vkladní knížku**
- **do prasátka**
- **kupování věcí pro osobní spotřebu**
- **stavební spoření**
- **spořicí účet**

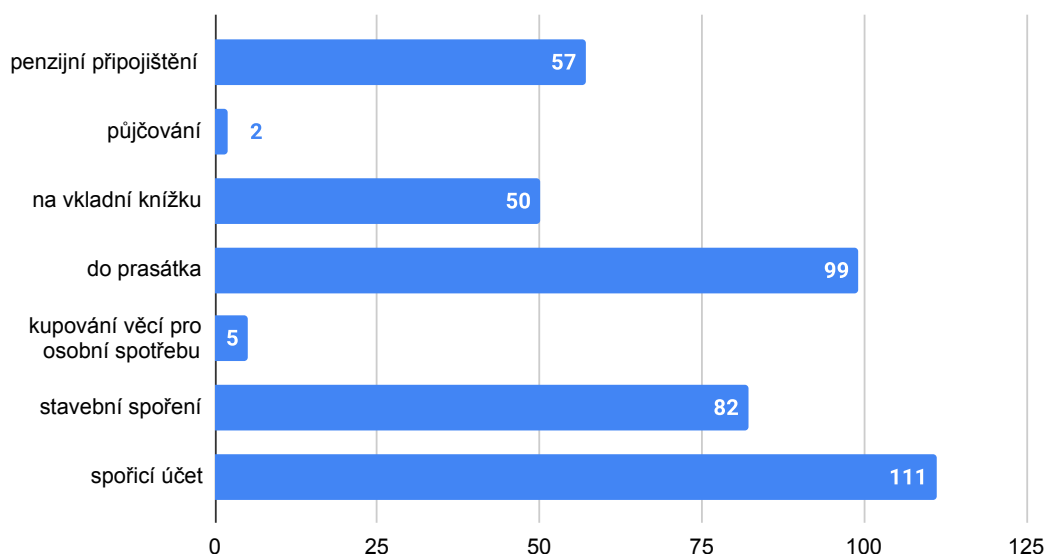
U této otázky žáci odpovídali dobře, i když ne u všech možností si byli tak jistí. Nejlépe dopadla varianta *spořicí účet*. Tu vybralo 111 (98,2 %) žáků (viz obrázek 3.15). Již z názvu vyplývá, že se jedná o spoření, a tak se nabízelo tuto možnost zvolit.

Na druhém místě figurovala odpověď *do prasátka*, kterou zvolilo 99 (87,6 %) žáků. Z možností odpovědí je to jediná, se kterou mohou mít žáci nějaké osobní zkušenosti. *Stavební spoření* zvolilo 82 (72,6 %) žáků. Opět název napovídá, že tato odpověď bude správná. Polovina žáků, 57 (50,4 %) zvolila variantu *penzijní připojištění*. Je pravda, že v otázce je podmět v první osobě množného čísla a žáci si možná uvědomují, že oni zatím penzijní připojištění využívat nemohou. Možná proto si výběrem nebyli tolik jistí. Správná odpověď s nejnižším počtem „hlasů“ je *na vkladní knížku*. Takto odpovědělo 50 (44,2 %) žáků. Je pravdou, že vkladní knížka je již mizejícím produktem, z trhu ji vytlačují novější a výhodnější způsoby spoření. O vkladních knížkách se příliš nemluví, a tak o nich ani žáci patrně příliš nevědí. Zbýlé dvě varianty dohromady zvolilo 7 (6,2 %) žáků.

<sup>8</sup>V tomto kontextu nemáme na mysli obnos peněz, který chceme zhodnotit, ale pouze určitou částku, se kterou mohou volně nakládat.

<sup>9</sup>Věříme však, že jsou zde jisté výjimky, které by rodiče neschválili.

## Kterými způsoby můžeme spořit?



Obrázek 3.15: Odpovědi na otázku č. 19 – Způsoby spoření

**Otázka č. 20:** Jaké jsou výhody u penzijního připojištění nebo stavebního spoření?

U této otázky považujeme za správnou odpověď tu, která souvisí se státními příspěvky. Takto odpovědělo pouhých 16 (14,2 %) žáků. Přes polovinu žáků, 60 (53,1 %), odpovědělo, že neví. Celkem 37 (32,7 %) žáků napsalo špatnou nebo irelevantní odpověď vzhledem k otázce. Mnohým žákům rodiče zakládají stavební spoření za účelem naspoření peněz k budoucí výstavbě, rekonstrukci, či jiným stavebním úpravám nemovitosti. Otázkou je, jak moc se o tom s žáky baví a jestli se zmiňují, že od státu získávají státní podporu. Jelikož se žáků penzijní připojištění netýká, nepředpokládáme, že ho rodiče s dětmi probírají.

**Otázka č. 21:** Proč není výhodné si peníze ukládat do kasičky, do skříně, pod polštář a nebo zakopávat v lese?

Odpovědi jsme zjednodušili do 4 kategorií. Nejčastější odpovědí, kterou zvolilo 70 (61,9 %) žáků, byla obava o krádež. Je pochopitelné, že o peníze, na které se dá fyzicky sáhnout, máme větší strach než o peníze na bankovním účtu, která vnímáme pouze jako čísla na obrazovce. Odpověď, kterou jsme očekávali a považujeme ji za neméně důležitou je spojena s inflací a se ztrátou hodnoty peněz. Odpovědělo tak však pouze 21 (18,6 %) žáků. Důvodem pro tak malý počet odpovědí je patrně to, že peníze pod polštářem fyzicky neubývají a ztrátu hodnoty nepostřehneme. Celkem 19 (16,8 %) žáků by mrzelo, že peníze se pod polštářem neúročí a jsou tam tedy zbytečné. Desetina žáků, tedy 12 (10,6 %), neznala odpověď, odpověděla špatně nebo irelevantně vzhledem k otázce.

**Otázka č. 22:** Kolik bys musel/a mít na spořicímu účtu s úrokovou sazbou 0,5 % p.a., aby výše vyplaceného úroku před zdaněním první měsíc činila 30 000 Kč? Zadej pouze číslo.

Tuto úlohu z oblasti finanční matematiky správně vyřešili pouze 4 (3,5 %) žáci. Za správnou odpověď považujeme 72 000 000 Kč<sup>10</sup>. Dalších 17 (15 %) žáků uvedlo odpověď 6 000 000 Kč. Tato odpověď se nabízí, pokud budeme předpokládat, že 30 000 Kč je procentová část, 0,5 je počet procent a hledáme základ. Problém tkívá v tom, že se jedná o roční úrokovou sazbu a v otázce zmiňujeme měsíční úrok. Tedy je potřeba tento výpočet ještě vynásobit 12. Téměř polovina žáků, 54 (47,8 %), však uvedla, že odpověď neví nebo nerozumí zadání. Zbýlých 38 (33,6 %) žáků uvedlo špatnou odpověď.

### 3.2.9 Zdravotní pojištění, sociální pojištění, daně z příjmu, podnikání

**Otázka č. 23:** Každý člověk platí nebo je za něj odváděno zdravotní pojištění. Kdo ho platí za tebe, žáka/yni ZŠ?

**Nabídka odpovědí:**

- Škola
- Rodiče
- Město
- **Stát**
- Kraj
- Zdravotní pojišťovna
- Nevím

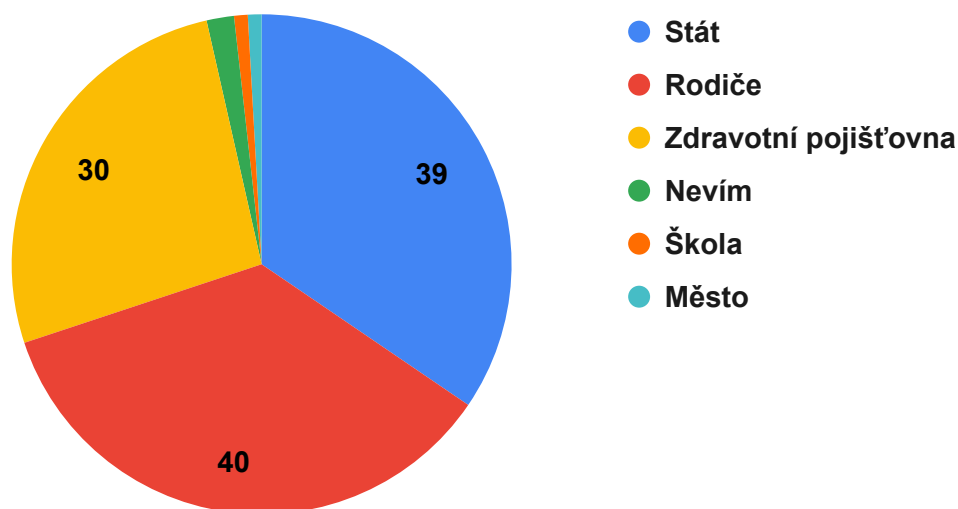
V ČR máme zdánlivě bezplatný zdravotnický systém. Záměrně uvádíme zdánlivý, neboť je hrazen, ovšem ve většině případů ne přímo občany. Mezi ty, kteří si sami nehradí zdravotní pojištění spadají i žáci. V této otázce zjišťujeme, zda-li si uvědomují, kde za ně zdravotní pojištění platí. Odpovědi jsou velice překvapivé a vidíme je na obrázku 3.16.

Čtvrtina žáků, 30 (26,5 %) uvedla, že za ně hradí zdravotní pojištění sama pojišťovna. To by značně usnadnilo převody financí vzhledem k tomu, že zdravotní pojištění je placeno právě zdravotním pojišťovnám. Množství těchto odpovědí se dá přisuzovat velice podobnému názvu *zdravotní pojištění – zdravotní pojišťovna*. Přes třetinu žáků, 40 (35,4 %) věří, že za ně zdravotní pojištění hradí rodiče. Pouze 39 (34,5 %) žáků správně uvedlo, že za ně zdravotní pojištění hradí stát. Zbýlí 4 (3,6 %) žáci uvedli některé z dalších možných odpovědí.

<sup>10</sup>Správnou odpověď lze například nalézt jako řešení rovnice  $j \cdot \frac{0,05}{100 \cdot 12} = 30000$ , kde  $j$  je hledaná jistina.



Každý člověk platí nebo je za něj odváděno zdravotní pojištění.  
Kdo ho platí za tebe, žáka/yni ZŠ?



Obrázek 3.16: Odpovědi na otázku č. 23 – Kdo hradí za žáky zdravotní pojištění

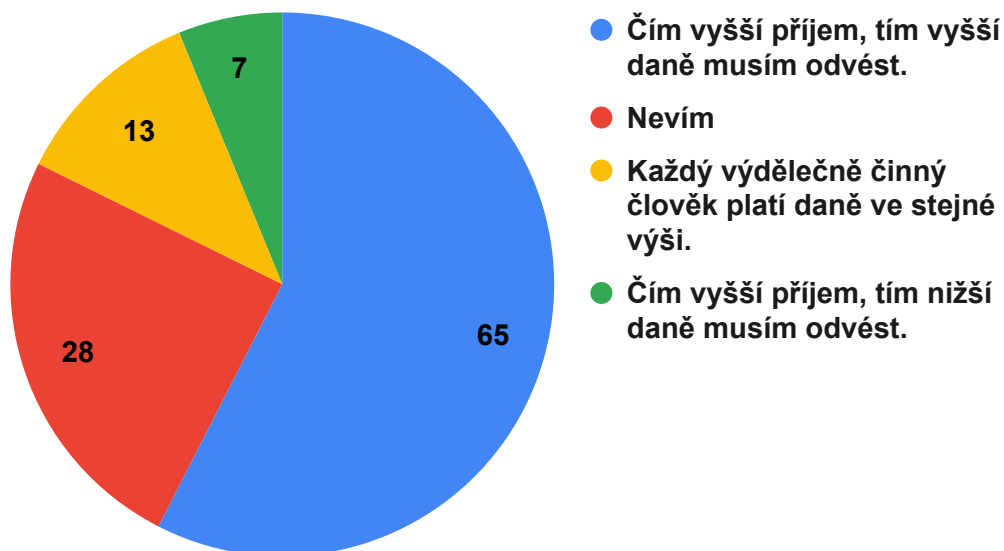
**Otázka č. 24:** Jak souvisí daně z příjmu s výší příjmu?

**Nabídka odpovědí:**

- Výše daní se neodvíjí od výše příjmu, každý výdělečně činný člověk platí daně ve stejné výši.
- Výše daní se odvíjí od výše příjmu, čím vyšší příjem, tím nižší daně musím odvést.
- **Výše daní se odvíjí od výše příjmu, čím vyšší příjem, tím vyšší daně musím odvést.**
- Nevím

Ani tato otázka nezískala jednoznačnou odpověď, závěry žáků se značně lišily (viz obrázek 3.17). Většina žáků, 65 (57,5 %) správně odpověděla, že výše daně z příjmu se odvíjí od výše příjmu a to tak, že čím více vydělám, tím více státu odvedu na dani z příjmu. Tato odpověď vychází ze znalosti procent. Daně z příjmu jsou určeny procenty a my víme, že s rostoucím základem roste i procentová část. Procentní část je v tomto případě zmiňovaný úrok. Čtvrtina žáků, 28 (24,8 %) přiznala, že odpověď nezná. Celkem 13 (11,5 %) žáků se domnívá, že každý výdělečně činný člověk platí daně z příjmu ve stejné míře. Zbýlých 7 (6,2 %) žáků tvrdí, že čím vyšší mám příjem, tím méně na daních z příjmu odvedu.

### Jak souvisí daně z příjmu s výší příjmu?



Obrázek 3.17: Odpovědi na otázku č. 24 – Souvislost výše příjmu s výší daní z příjmu

#### Otázka č. 25: Jaká je výše daně z příjmu u fyzických osob?

##### Nabídka odpovědí:

- 10 %
- 15 %
- 20 %
- 25 %
- 30 %
- 35 %
- Nevím

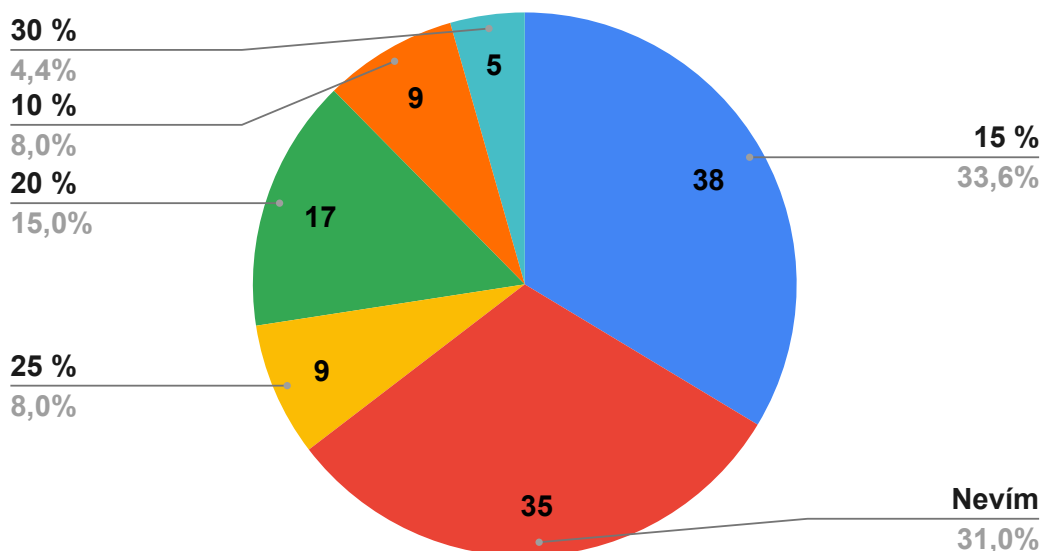
Správnou odpověď, tj. 15 %, zvolila třetina žáků, tedy 38 (33,6 %) (viz obrázek 3.18). Další třetina žáků, 35 (31 %) odpověděla, že neví. Odpověď 20 % vybralo 17 (15 %) žáků. V běžném životě se často setkáváme s DPH, která je 21 % v základní sazbě a 15 % ve snížené sazbě. Je tedy možné, že si žáci tyto hodnoty spojili s naší otázkou. Dále po 9 (8 %) žácích uvedlo odpověď 25 % a 10 %. Zbývajících 5 (4,4 %) žáků se domnívá, že na dani z příjmu odvádí fyzické osoby 30 % ze zisku.

#### Otázka č. 26: Jak často se podává daňové přiznání?

##### Nabídka odpovědí:

- Jednou měsíčně
- Jednou za čtvrt roku
- Jednou za půl roku
- **Jednou ročně**
- Jednou za tři roky
- Nevím

### Jaká je výše daně z příjmu u fyzických osob?



Obrázek 3.18: Odpovědi na otázku č. 25 – Výše daně z příjmu u fyzických osob

Do situace, kdy budou muset žáci podávat daňové přiznání, se mohou snadno v životě dostat. Stačí, aby pronajímali nemovitost nebo měli například více zaměstnavatelů. Tedy se jim znalosti ohledně podání daňového přiznání mohou hodit. Jednou ze znalostí je to, jak často se daňové přiznání podává. Přes polovinu žáků, 65 (54,9 %) uvedlo správnou odpověď, a to, že se daňové přiznání podává jednou ročně (viz obrázek 3.19). Odpověď, že se daňové přiznání podává jednou měsíčně, uvedlo 15 (13,3 %) žáků. Stejný počet žáků přiznal, že neví. Celkem 9 (8 %) žáků si myslí, že se daňové přiznání podává jednou za půl roku. Každé tři měsíce by daňové přiznání podávalo 8 (7,1 %) žáků. Ostatní, tedy 4 (3,5 %) žáci, by tuto povinnost vykonali jednou za tři roky.

#### Otázka č. 27: Co je to kapitál?

##### Nabídka odpovědí:

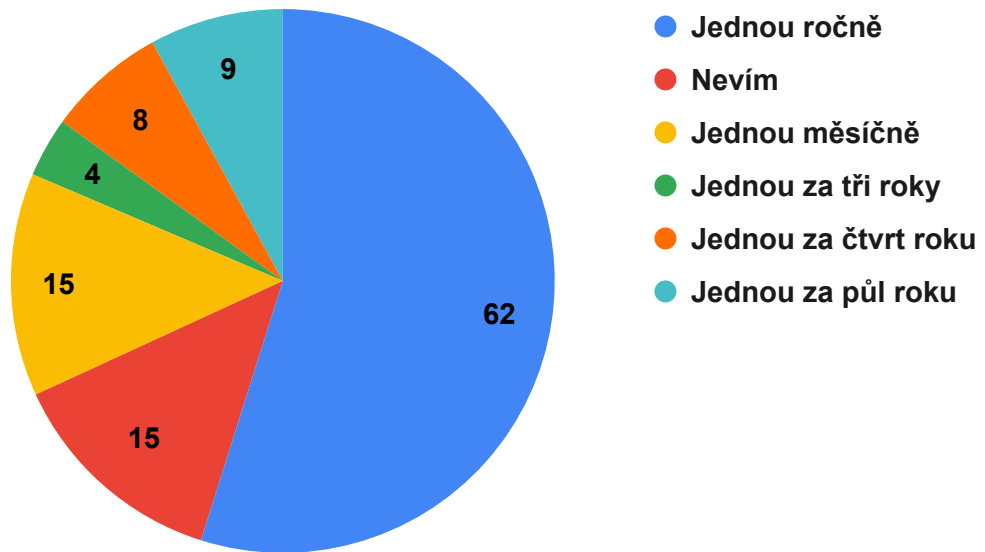
- Majitel italské společnosti (z ital. el Capitano)
- **Prostředky (peníze), které jsou použity s cílem dosažení zisku či vyšších výnosů v budoucnu.**
- Hlavní budova mateřské společnosti.
- Budova kongresu Spojených států amerických ve Washingtonu D.C.
- Nevím

Poslední otázku úspěšně zodpovědělo 77 (68 %) žáků, když označilo kapitál za prostředky k dosažení zisku<sup>11</sup>. Téměř pětina žáků, 21 (18,6 %), odpověď nezná. Celkem 10 (8,8 %) žáků považuje kapitál za budovu kongresu USA. Jedná se o chyták, tato budova se nazývá Kapitol<sup>12</sup>. Za kapitál by majitele italské společnosti označil 1 (0,9 %) žák.

<sup>11</sup>V některém kontextu se kapitál používá jako obnos peněz k volnému užití, ne nutně za účelem zisku.

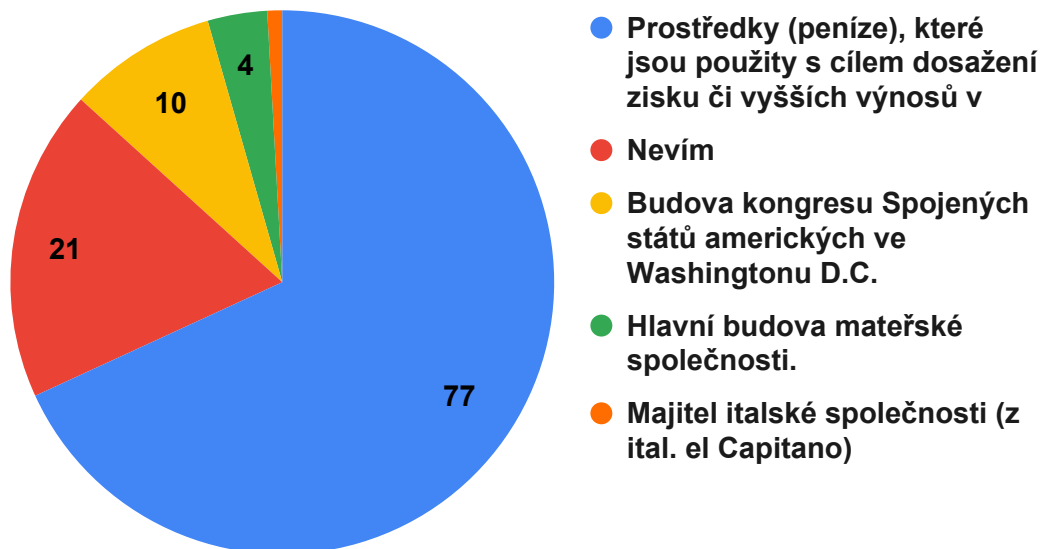
<sup>12</sup>Kapitol Spojených států amerických

Jak často se podává daňové přiznání?



Obrázek 3.19: Odpovědi na otázku č. 26 – Podání daňového přiznání

Co je to kapitál?



Obrázek 3.20: Odpovědi na otázku č. 27 – Co je to kapitál

## 4. Situace po škole

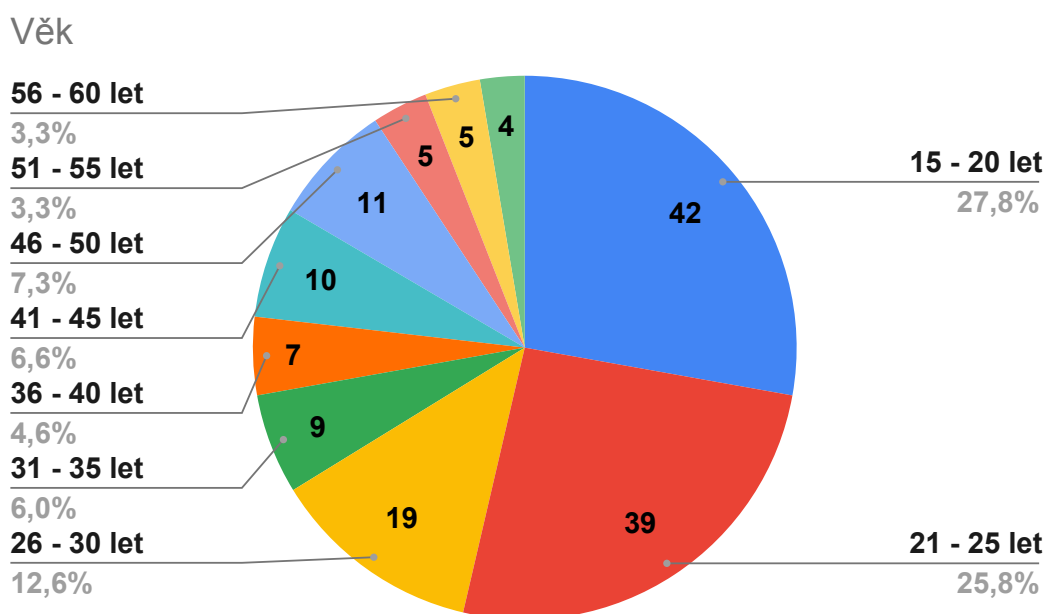
Pokud žákům nezvýší FG ZŠ, musejí znalosti získat poté. Test, který vyplňovali žáci ZŠ jsme ve stejné podobě zadali i absolventům ZŠ, abychom zjistili, jestli budou výsledky stejné, a tedy se znalosti v průběhu povinné školní docházky neliší od těch po jejím absolvování nebo budou lepší v důsledku nabývání nových vědomostí v životě. Zhoršení očekáváme nanejvýš u početných úloh č. 17 a č. 22 v důsledku zapomenutí látky.

### 4.1 Výsledky testu u absolventů ZŠ

Nejprve vás seznámíme s tím, jací absolventi ZŠ test vyplňovali a následně projdeme některé jejich odpovědi. Vynecháme ty výsledky, které nejsou pro naši práci zajímavé.

#### 4.1.1 Jací absolventi se testu účastnili

Testu se celkem zúčastnilo 157 absolventů ZŠ. Mužů bylo 67 (42,7 %), žen 90 (57,3 %). Složení dle pohlaví tedy odpovídá složení žáků, kteří vyplnili stejný test. Složení podle věku vidíme na obrázku 4.1.



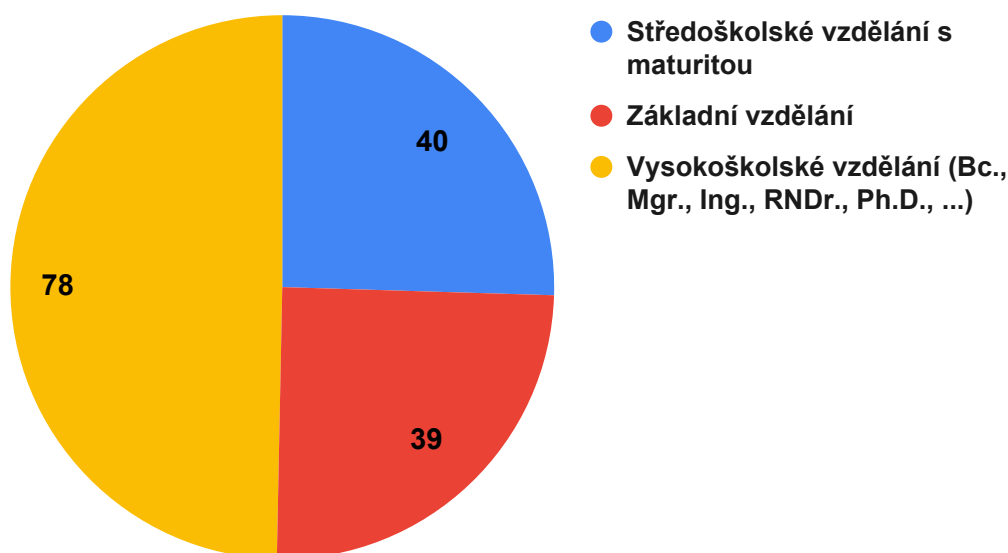
Obrázek 4.1: Věkové složení absolventů ZŠ

Největší skupina respondentů, tedy 42 (27,8 %) osob, se pohybuje ve věkovém rozmezí 15–20 let. Nejčastěji se jedná o žáky SŠ. Podobně velká skupina, 39 (25,8 %), je skupina věkově následující, tedy ve věkovém rozmezí 21–25 let. Patrně se zde jedná zejména o studenty VŠ. Tyto dvě skupiny čítají celkem 81 (51,6 %) respondentů, což je více jak polovina. Nabízí se úvaha, že tito lidé dosud nenasbírali takové množství zkušeností jako lidé vyššího věku, což se může

odrazit v odpovědích na testové otázky. Dále se testu účastnily věkové skupiny 26–30 let (19 (12,6 %) respondentů), 31–35 let (9 (6 %) respondentů) a 36–40 let (7 (4,6 %) respondentů), které dohromady tvoří téměř čtvrtinu, 35 (22,3 %), absolventů. Zbývající zhruba čtvrtina respondentů byli lidé starší 40 let.

Další otázkou pro absolventy bylo, jaké je jejich nejvyšší dosažené vzdělání. Jak můžeme vidět na obrázku 4.2, test vyplnili zejména vysokoškolsky vzdělaní lidé. Těch bylo 78 (49,7 %). Druhou polovinu si téměř rovným dílem rozdělili respondenti se základním vzděláním, 39 (24,8 %) a středoškolským vzděláním s maturitou, 40 (25,5 %). Test nevyplnil ani jeden člověk, jehož nejvyšším dosaženým vzděláním by bylo středoškolské vzdělání bez maturity. Pozorný čtenář si může povšimnout, že skladba absolventů v rámci dosaženého vzdělání téměř přesně odpovídá skladbě podle věkových skupin, tedy účastníci starší 25 let měli vesměs vysokoškolské vzdělání.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?



Obrázek 4.2: Nejvyšší dosažené vzdělání absolventů ZŠ

#### 4.1.2 Měna a peníze

**Otázka č. 1:** V České republice je měnou koruna česká. Jaká je její mezinárodní zkratka?

**Nabídka odpovědí:**

- ČK
- KČ
- KCZ
- CZK
- Nevím

Na rozdíl od žáků zde 147 (93,6 %) absolventů odpovědělo správně. Zbýlých 10 (6,4 %) absolventů odpovědělo špatně. Většinou uvedli variantu KČ. Zlepšení

oproti žákům je zde o 25,5 p. b.<sup>1</sup>.

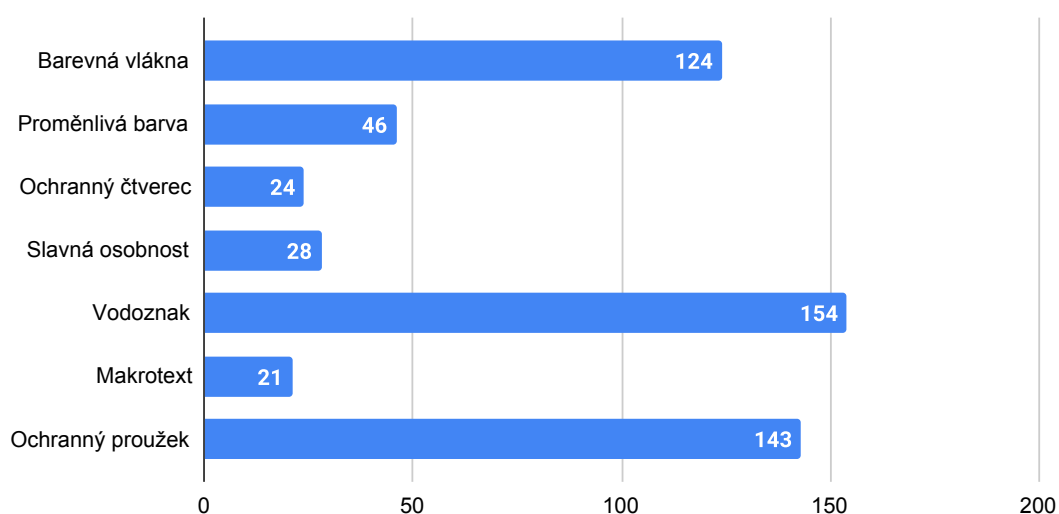
**Otázka č. 3:** Naše bankovky mají několik ochranných prvků. Vyber je z nabídky:

**Nabídka odpovědí:**

- barevná vlákna, takové viditelné čárečky
- proměnlivá barva
- ochranný čtverec
- slavná osobnost
- vodoznak - speciální obrázek viditelný hlavně proti světlu
- makrotext
- ochranný proužek s mikrotextem

Odpovědi absolventů jsou opět přesnější, než odpovědi žáků (viz obrázek 4.3). Následovně posílily některé správné odpovědi: *barevná vlákna* o 13,5 p. b., *proměnlivá barva* o 11,6 p. b., *vodoznak* o 13,1 p. b. a *ochranný proužek* o 23,8 p. b. Zároveň méně absolventů zvolilo špatné odpovědi. Zejména odpověď *slavná osobnost* klesla o 29,1 p. b. Důvodem pro lepší výsledky může být častější manipulace s bankovkami.

Naše bankovky mají několik ochranných prvků. Vyber je z nabídky:



Obrázek 4.3: Odpovědi na otázku č. 3 – Ochranné prvky bankovek

<sup>1</sup>Procentních bodů

### 4.1.3 Cena a trh

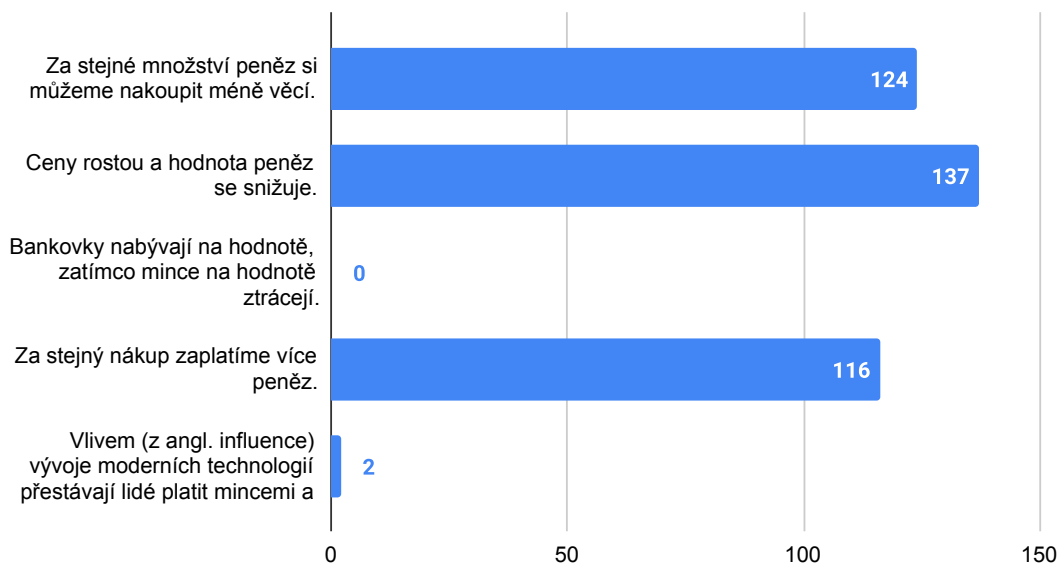
Otázka č. 4: Co se děje při inflaci?

Nabídka odpovědí:

- **Za stejné množství peněz si můžeme nakoupit méně věcí.**
- **Ceny rostou a hodnota peněz se snižuje.**
- Bankovky nabývají na hodnotě, zatímco mince na hodnotě ztrácejí.
- **Za stejný nákup zaplatíme více peněz.**
- Vlivem (z angl. influence) vývoje moderních technologií přestávají lidé platit mincemi a bankovkami.

U této otázky absolventi odpovídali téměř vždy správně. Pouze 2 (1,3 %) z nich odpověděli špatně, konkrétně vybrali možnost, že inflace je stav, kdy lidé přestávají užívat k platbě mince a bankovky (viz obrázek 4.4). Tím si polepšili o 20,9 p. b. Celkem 124 (79 %) z nich zvolilo variantu *za stejné množství peněz nakoupím méně zboží* (zlepšení o 37,4 p. b.). Odpověď *ceny rostou a hodnota peněz se snižuje* vybralo nejvíce z nich, 137 (87,3 %), o 22,7 p. b. lepší výsledek. Téměř tři čtvrtiny vybralo možnost *za stejný nákup zaplatíme více peněz* (zlepšení o 32,3 p. b.). Inflace se během jednoho roku příliš nepoznává. Nicméně, její vliv se postupně kumuluje a pokud ceny srovnáme v horizontu desetiletí, vidíme rozdíl. Žáci dosud neměli možnost inflaci pocítit a to může být důvodem, proč mají absolventi lepší výsledky.

#### Co se děje při inflaci?



Obrázek 4.4: Odpovědi na otázku č. 4 – Vliv inflace



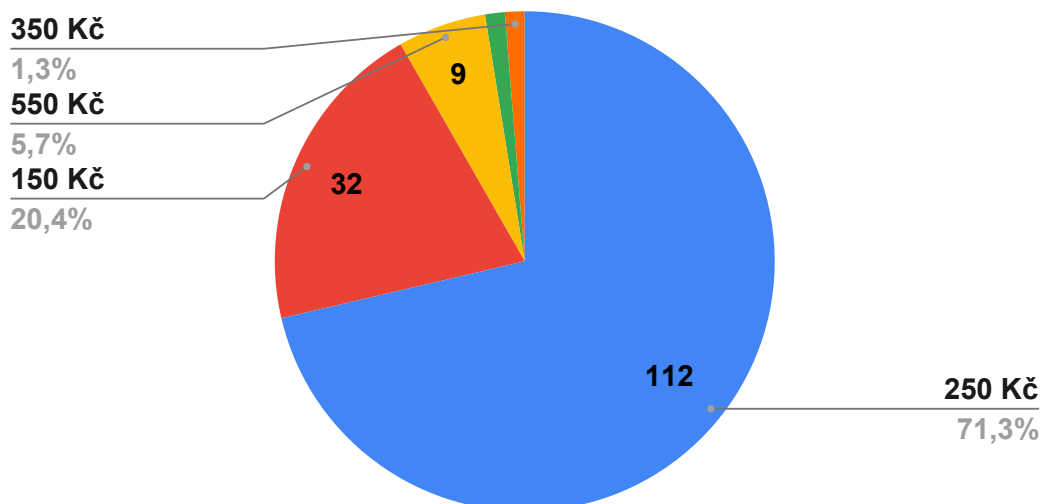
**Otázka č. 5:** Produkt je zlevněn o 24 % na 769 Kč. Bez počítání odhadni přibližnou výši slevy.

**Nabídka odpovědí:**

- 150 Kč
- **250 Kč**
- 350 Kč
- 450 Kč
- 550 Kč
- Nevím

Více jak dvě třetiny absolventů, 112 (71,3 %) správně odhadlo, že výše slevy je 250 Kč (viz obrázek 4.5). Je to zlepšení o 29,7 p. b. Pětina respondentů, 32 (20,4 %) uvedla jako svoji odpověď 150 Kč, v tom se shodují s žáky. Zbýlých 13 (8,3 %) absolventů zvolilo některou ze zbývajících odpovědí. Důvodem pro tak velké zlepšení opět může být větší množství zkušeností a častější odhadování slevy. Úspěšnost mužů je vyšší, celkem správně odpovědělo 53 (79,1 %) mužů, zatímco žen odpovědělo správně 59 (65,6 %). Rozdíl však není tak veliký jako v případě žáků.

Produkt je zlevněn o 24 % na 769 Kč. Bez počítání odhadni přibližnou výši slevy.



Obrázek 4.5: Odpovědi na otázku č. 5 – Odhad výše slevy

#### 4.1.4 Finanční instituce

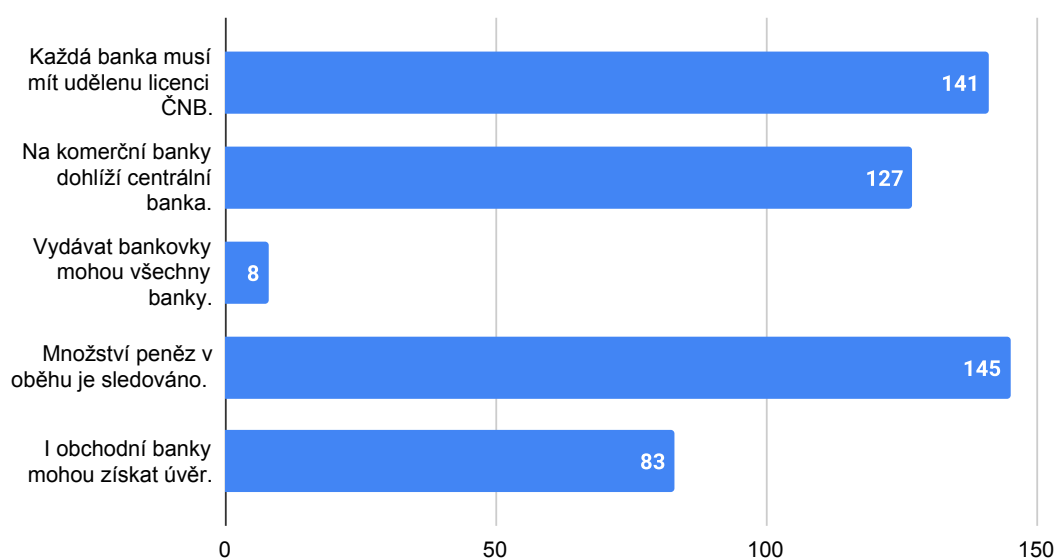
**Otázka č. 7:** Vyber pravdivá tvrzení:

**Nabídka odpovědí:**

- Každá banka musí mít udělenou licenci ČNB.
- Na komerční banky dohlíží centrální banka.
- Vydávat bankovky mohou všechny banky.
- Množství peněz v oběhu je sledováno.
- I obchodní banky mohou získat úvěr.

Jak můžeme vidět na obrázku 4.6, absolventi zde téměř vůbec neodpovídali špatně. Jedinou špatnou odpověď, tedy, že všechny banky mohou vydávat bankovky, vybralo pouze 8 (5,1 %) absolventů. Oproti žákům je to úbytek o 22,8 p. b. V případech odpovědí *množství peněz v oběhu je sledováno* a *i obchodní banky mohou získat úvěr* si polepšili o 22,8 a 24,2 p. b. V případě druhé odpovědi nám to napovídá, že jsou si, stejně jako žáci, v tomto tvrzení nejistí. Absolventi si polepšili i v případě prvních dvou odpovědí, tedy, že každá banka musí mít udělenou licenci ČNB, která na ně dohlíží.

### Vyber pravdivá tvrzení:



Obrázek 4.6: Odpovědi na otázku č. 7 – Tvrzení související s bankami

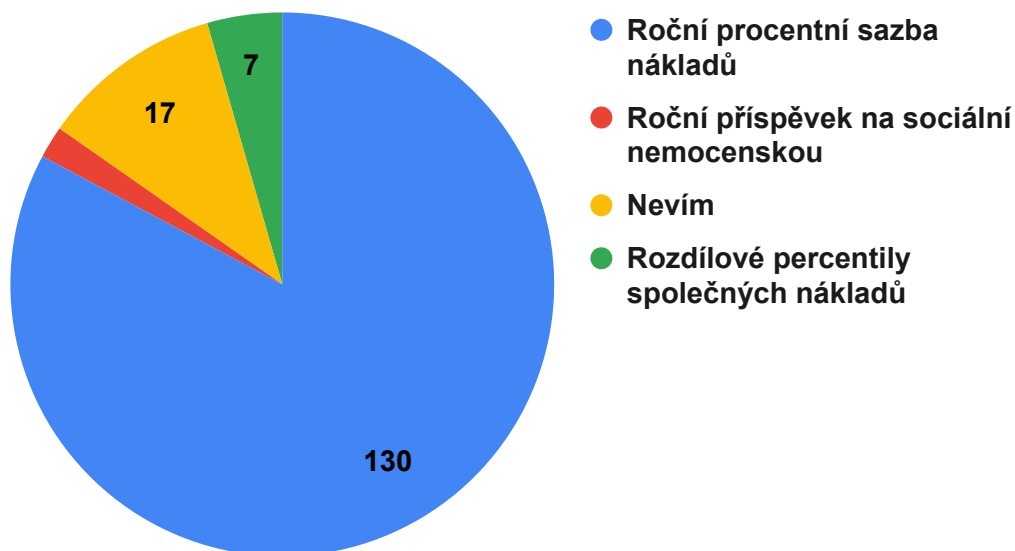
#### Otázka č. 8: Co znamená zkratka RPSN?

##### Nabídka odpovědí:

- Roční příspěvek na sociální nemocenskou
- **Roční procentní sazba nákladů**
- Rezortní průzkum spořitelských novinek
- Rozdílové percentily společných nákladů
- Rekvalifikační přednáška samostatněvýdělečných a nekvalifikovaných
- Nevím

Pro převážnou většinu absolventů, 130 (82,8 %) nebylo těžké určit správnou odpověď, tedy, že RPSN znamená Roční procentní sazba nákladů. Oproti žákům si tak polepšili o 18,4 p. b. Jak již bylo řečeno, RPSN nám pomáhá určit výhodnost či nevýhodnost poskytovaného úvěru. Absolventi se s tímto pojmem spíše setkali než žáci. Překvapivé však je, že špatné odpovědi se objevily i mezi absolventy VŠ.

## Co znamená zkratka RPSN?



Obrázek 4.7: Odpovědi na otázku č. 8 – Co znamená zkratka RPSN

### 4.1.5 Bankomaty a platební karty

**Otázka č. 12:** Vyber pravdivá tvrzení:

**Nabídka odpovědí:**

- Do všech bankomatů lze vkládat bankovky.
- Po výběru bankovek se částka neodečte z účtu.
- Některé bankomaty umožňují volbu skladby bankovek.
- Některé bankomaty lze používat celých 24 hodin denně.
- V bankomatu lze zkontrolovat zůstatek na účtě.
- K některým bankomatům nepotřebuji fyzicky platební kartu.
- Ze všech bankomatů lze vybírat bankovky.

Největší rozdíl v odpovědích absolventů a žáků u této otázky byl u odpovědi, že u některých bankomatů si lze vybrat skladbu bankovek. Tuto možnost zde zvolilo 143 (91,1 %) absolventů, zatímco u žáků se jednalo pouze o 54,9 %. To je rozdíl 36,2 p. b. Je jasné, že příliš žáků ZŠ nevybírání z bankomatu peníze, a tak je nižší pravděpodobnost, že na nějaký takový, který skladbu bankovek umožňuje, narazí.

**Otázka č. 13:** Existují dva druhy platebních karet. Debetní a kreditní. Jaký je mezi nimi rozdíl?

Jedna desetina absolventů, 15 (9,6 %), si plete debetní a kreditní kartu. I když odpověděli relativně uspokojivě, obrátili významy karet. Celkem 13 (8,3 %) absolventů odpovědělo, že neví. Zbýlých 129 (82,2 %) odpovědí lze těžko zhodnotit za správné nebo špatné. Pouze pár odpovědí bylo zcela správných. Většina z nich však obsahovala tvrzení, že „s debetní kartou nelze jít do mínusu, ale s kreditní ano“. To je příliš zjednodušené, a tedy nepravdivé tvrzení.

Debetní karta patří k našemu běžnému účtu a tedy primárně využíváme vlastní peníze, které na něm máme. Lze si však smluvit doplněk s názvem *kontokorent*, který nám umožňuje jít do mínusu s nižší úrokovou sazbou než v případě kreditní karty. Také máme většinou delší lhůtu pro splacení dluhu. Další výhodou bývá, že si lze dál vybírat peníze z bankomatu bez poplatků. Nevýhodou je zde poplatek, který platíme, i když kontokorent nevyužijeme.

Oproti tomu kreditní karta je od začátku napojená na finance banky. Jedná se o formu úvěru. Kreditní karta má své výhody, například slevy u obchodníků, vrácení části peněz z utracené částky, ale vše za předpokladu, že dodržuji lhůtu pro splacení dluhu. Další podmínkou bývá výše útraty. Nevýhodou je vyšší úroková sazba, zpoplatněné výběry z bankomatů a především snadná cesta do dluhové pasti.

Mnoho lidí mluví o své debetní kartě jako o kreditní kartě. Nadřazené slovo je platební karta. Všichni tedy můžeme mluvit o svých kartách jako o platebních. Důvodem časté záměny mohou být americké filmy. V Americe je kreditní karta velice častá a dokonce je pro tamní společnosti značkou důvěryhodnosti. V amerických filmech byla kreditní karta často k vidění a slyšení, a tak jsme toto označení snadno přejali, i když ji málokdo skutečně vlastní.

#### 4.1.6 Dluh a exekuce

**Otázka č. 14:** Co je a jak vzniká dluhová past? Je to situace, kdy člověk...

**Nabídka odpovědí:**

- plánuje past na svého obchodního konkurenta a musí si půjčit, aby ji mohl zrealizovat.
- **přestane být schopen platit své dluhy a splácí jednu půjčku tím, že ji splatí další půjčkou.**
- nesplácí své dluhy.
- provede nevýhodný obchod (spadne do pasti) a musí si půjčit, aby se zachránil.
- nedodržuje splátkový kalendář.
- Nevím

U této otázky zvolilo 152 (96,8 %) absolventů správnou odpověď. Je to o 34 p. b. více než v případě žáků.

**Otázka č. 15:** Co je to exekuce?

**Nabídka odpovědí:**

- Finální částka, kterou musí věřitel bance zaplatit, aby byl dluh zplacen.
- Moment, kdy dlužník splatí věřiteli dluh.
- Společnost, která vám zabavuje majetek.
- **Řízení, jehož účelem je vynucení splacení dluhu v případě, že nebyl dobrovolně splacen.**
- Nevím

Stejně jako v případě předchozí otázky, i zde absolventi odpovídali téměř bez výjimky správně. Celkem 147 (93,6 %) z nich správně určilo, že pojmem *exekuce* označuje řízení, jehož účelem je vynucení splátky dluhu. Rozdíl oproti žákům je

37, 6 p. b. I zde se však našlo 8 (5,1 %) absolventů, kteří považují exekuci za společnost, která zabavuje majetek. Jednalo se především o mladší absolventy. Pokles je o 34,7 p. b.

**Otázka č. 17:** Od souseda si na jeden rok půjčíme 250 000 Kč s úrokovou sazbou 6 % p.a. Kolik peněz mu po roce zaplatíme navíc oproti půjčené částce? Zadej pouze číslo.

Žádný z absolventů, na rozdíl od žáků, nevedl odpověď „nevím“. Celkem 97 (61,8 %) absolventů správně odpovědělo na otázku. Za správnou odpověď považujeme výsledek 15 000 Kč. Pětina z absolventů, 35 (22,3 %), správně vypočítala příklad, ale špatně odpověděla na otázku, tedy uvedla odpověď 265 000 Kč. I když tito respondenti nesplnili zadání, v praxi vědí, o kolik navíc zaplatí oproti zapůjčené částce, a to je důležité. Pokud tyto dvě odpovědi sloučíme do jedné, dostáváme 132 (84,1 %) absolventů, kteří rozumí problematice příkladu a dokážou ho spočítat. To je výrazné zlepšení, o 32,8 p. b. oproti žákům. Poměr žáků, kteří odpověděli správně a těch, kteří si nepřčetli zadání je zhruba 1,2:1. U absolventů je tentýž poměr příznivější, a to 2,8:1. Tedy byli zhruba 2,3krát lepší. To nám napovídá, že absolventi lépe pochopili nebo si pečlivěji přčetli zadání. U této otázky byly muži úspěšnější jen nepatrně více, než ženy. Správně odpovědělo 44 (65,7 %) mužů a 53 (58,9 %) žen.

#### 4.1.7 Spoření

**Otázka č. 18:** Spoření (šetření) je ukládání peněz, které nám zůstanou po zaplacení všech výdajů, stranou. Spoříš si teď na něco? Na co?

Oproti žákům je zde výrazně nižší počet těch, kteří na nic nespoří. Podíl těch, kteří spoří na něco konkrétního a nebo jen pro případ nečekaných výdajů je zhruba stejný. Často se u absolventů objevuje odpověď, že šetří na důchod. Taková se u žáků ZŠ neobjevila ani v jednom případě.

**Otázka č. 19:** Kterými způsoby můžeme spořit?

**Nabídka odpovědí:**

- **penzijní připojištění**
- půjčování
- **na vkladní knížku**
- **do prasátka**
- kupování věcí pro osobní spotřebu
- **stavební spoření**
- **spořicí účet**

Stejně jako už žáků, tato otázka dopadla velice dobře. Rozdílly zde však najdeme. Odpověď *penzijní připojištění* získalo o 33 p. b. více „hlasů“. Je to logické, žáci nad důchodem (penzí) nepřemýšlí, zatím ani na penzi spořit nemohou. Více absolventů zná *vkladní knížku*, konkrétně o 25,2 p. b. Vkladní knížka se v minulosti zřizovala mnohonásobně častěji než dnes a všichni absolventi jsou vyššího

věku než žáci. Třetina o více než 15 let (viz obrázek 4.1). Poslední rozdíl nalezneme u varianty *stavební spoření*. Ta si polepšila o 24,2 p. b. Téměř tři čtvrtiny absolventů jsou starší 20 let a je možné, že už vlastní<sup>2</sup> stavební spoření využili nebo založili nové pro své děti.

**Otázka č. 20:** Jaké jsou výhody u penzijního připojištění nebo stavebního spoření?

Odpovědi jsme opět rozdělili na 3 kategorie. Kategorie odpovědí „nevím“, odpovědi, které zmiňují *státní příspěvek* a nakonec ostatních odpovědí, které byly buď špatné, nejednoznačné nebo irelevantní vzhledem k otázce. Rozdíl v odpovědích žáků a absolventů je v podstatě pouze přesun těch, kteří nevěděli k těm, kteří odpověděli správně. Správných odpovědí jsme zaznamenali 91 (58 %), což je vzrůst o 43,8 p. b. Zatímco odpovědi „nevím“ se vyskytlo pouze 14 (8,9 %), což je naopak pokles o 44,2 p. b. Jak již bylo mnohokrát zmíněno, předpokládáme, že mezi absolventy se vyskytuje mnoho těch, kteří již pracují a využívají možnost si spořit na důchod. Případně těch, kteří již založili stavební spoření pro své děti.

**Otázka č. 21:** Proč není výhodné si peníze ukládat do kasičky, do skříně, pod polštář a nebo zakopávat v lese?

Varianty odpovědí se opět dají sjednotit do 4 kategorií. První z nich je obava o *krádež* či *fyzické znehodnocení*. Tu zvolilo 61 (38,9 %) absolventů. To je pokles oproti žákům o 23,1 p. b. Žáci se pravděpodobně více bojí o svůj majetek, možná někteří z nich bojují se svými sourozenci a stává se jim, že něco nemohou najít. Na rozdíl od žáků, 85 (54,1 %) absolventů si uvědomuje postupné znehodnocování peněz v důsledku inflace. Jak již bylo napsáno, všichni absolventi jsou starší než žáci ZŠ a někteří z nich již za svůj život inflaci pocítili. Oproti žákům je zde nárůst o 35,6 p. b. Celkem 69 (43,9 %) absolventů by raději nechalo své peníze zhodnocovat, například na spořicímu účtu<sup>3</sup>. Jedná se o nárůst o 27,1 p. b. oproti žákům. Poslední kategorií jsou irelevantní, prázdné nebo jinak nezajímavé odpovědi, těch je 8 (5,1 %), pokles o 5,5 p. b. Na závěr zmíníme absolventa č. 26, který uvedl myšlenku, že cena peněz může vzrůst, když vydrží zakopané „například 1000 let“.

**Otázka č. 22:** Kolik bys musel/a mít na spořicímu účtu s úrokovou sazbou 0,5 % p.a., aby výše vyplaceného úroku před zdaněním první měsíc činila 30 000 Kč? Zadej pouze číslo.

Správných odpovědí, tedy odpovědí 72 000 000 Kč, bylo o 17,5 p. b. více, než v případě žáků. Tedy tak odpovědělo 33 (21 %) absolventů. Pořád je to však velice nízké číslo. Nejčastější odpovědí byla 6 000 000 Kč. Tu zvolilo 59 (37,6 %) absolventů, o 22,6 p. b. více než žáků. Nesprávnost odpovědi jsme okomentovali v kapitole o žácích. Variantu odpovědi „nevím“ zvolilo pouhých 7 (4,5 %) absolventů, celkem o 43,3 p. b. méně než žáci. Tendence nevzdávat se a zkusit jakkoliv odpovědět se u absolventů projevuje napříč všemi otázkami. Počet špatných odpovědí je v p. b. stejný jako u žáků.

<sup>2</sup>Stavební spoření vytvořené rodiči nebo prarodiči pro ně.

<sup>3</sup>Byť mnohokrát zaznělo, že úrokové sazby jsou velice nízké.

#### 4.1.8 Zdravotní pojištění, sociální pojištění, daně z příjmu, podnikání

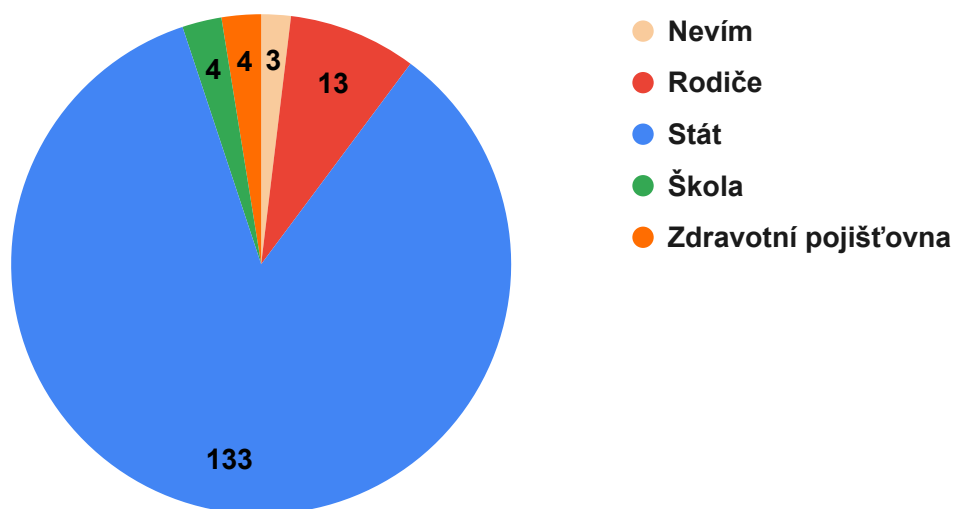
**Otázka č. 23:** Každý člověk platí nebo je za něj odváděno zdravotní pojištění. Kdo ho platí za tebe, žáka/yni ZŠ?

Nabídka odpovědí:

- Škola
- Rodiče
- Město
- **Stát**
- Kraj
- Zdravotní pojišťovna
- Nevím

Celkem 133 (84,7 %) absolventů správně odpovědělo, že za žáky hradí zdravotní pojištění stát (viz obrázek 4.8). Je to o 50,2 p. b. více než v případě žáků, jedná se o značný nárůst. Když jsme se podívali na věk respondentů, kteří odpovídali jinak než správně, převažoval věk 15–20 let, tedy pravděpodobně žáci SŠ.

Každý člověk platí nebo je za něj odváděno zdravotní pojištění. Kdo ho platí za tebe, žáka/yni ZŠ?



Obrázek 4.8: Odpovědi na otázku č. 23 – Kdo hradí za žáky zdravotní pojištění

**Otázka č. 24:** Jak souvisí daně z příjmu s výší příjmu?

**Nabídka odpovědí:**

- Výše daní se neodvíjí od výše příjmu, každý výdělečně činný člověk platí daně ve stejné výši.
- Výše daní se odvíjí od výše příjmu, čím vyšší příjem, tím nižší daně musím odvést.
- **Výše daní se odvíjí od výše příjmu, čím vyšší příjem, tím vyšší daně musím odvést.**
- Nevím

Jak můžeme vidět na obrázku 4.9, stejný počet absolventů jako u předchozí otázky i zde odpověděl správně. Tedy 133 (84,7 %). Jedná se o nárůst o 27,2 p. b. Odpověď, že všichni výdělečně činní lidé odvádí na daních stejně, vybralo celkem 20 (12,7 %) absolventů. Tato odpověď zaznamenala přibližně stejný ohlas jako u žáků. Zbývající 4 absolventi zvolili ostatní možnosti. Tyto výsledky se dají očekávat, neboť zatímco žáci ZŠ peníze nevydělávají, většina absolventů tu možnost již má. Dá se předpokládat, že pracující člověk si prohlédne výplatní pásku, na které si všimne odvedených daní. Jejich výše se s výší platu mění.

Počet sloupce Jak souvisí daně z příjmu s výší příjmu?



Obrázek 4.9: Odpovědi na otázku č. 24 – Souvislost výše příjmu s výší daní z příjmu



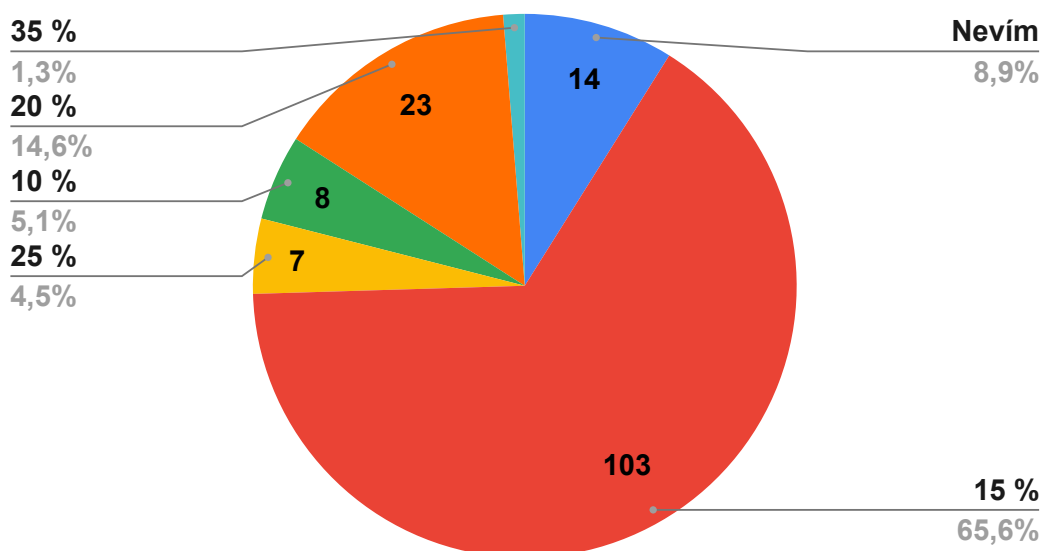
**Otázka č. 25:** Jaká je výše daně z příjmu u fyzických osob?

**Nabídka odpovědí:**

- 10 %
- **15 %**
- 20 %
- 25 %
- 30 %
- 35 %
- Nevím

Téměř dvě třetiny, 103 (65,5 %) absolventů správně odpověděly 15 % (viz obrázek 4.10). Jedná se o nárůst o 32 p. b. Druhou nejčastější odpovědí bylo 20 %. Tu zvolilo 23 (14,6 %) absolventů. Podobná část jako v případě žáků. Pouze 14 (8,9 %) absolventů zde odpovědělo, že neví. Jedná se o pokles o 22,1 p. b. Zbýlých 17 (10,8 %) absolventů uvedlo jinou odpověď. Překvapilo nás, že chybné odpovědi se často vyskytovaly i mezi absolventy VŠ, tedy staršími respondenty.

Jaká je výše daně z příjmu u fyzických osob?



Obrázek 4.10: Odpovědi na otázku č. 25 – Výše daně z příjmu u fyzických osob

**Otázka č. 26:** Jak často se podává daňové priznání?

**Nabídka odpovědí:**

- Jednou měsíčně
- Jednou za čtvrt roku
- Jednou za půl roku
- **Jednou ročně**
- Jednou za tři roky
- Nevím

Tato otázka patří mezi velice úspěšně zodpovězené v případě absolventů. Celkem 147 (93,6 %) správně zvolilo variantu *jednou ročně*. To je nárůst o 38,7 p. b.

Pouze 10 (6,4 %) absolventů odpovědělo jinak. Takto vysoká úspěšnost se dá odůvodnit tak, že mnozí z absolventů mají ve svém okolí někoho, kdo podává daňové příznání nebo ho dokonce podávají sami. Zatímco žáci ZŠ žádné daňové příznání nepodávají, a tak většina z nich netuší, jak často se takový úkon musí provádět.

**Otázka č. 27:** Co je to kapitál?

**Nabídka odpovědí:**

- Majitel italské společnosti (z ital. el Capitano)
- **Prostředky (peníze), které jsou použity s cílem dosažení zisku či vyšších výnosů v budoucnu.**
- Hlavní budova mateřské společnosti.
- Budova kongresu Spojených států amerických ve Washingtonu D.C.
- Nevím

Celý test je zakončen nejlépe zodpovězenou otázkou. Správnou odpověď v jejím případě vybralo 154 (98,1 %) absolventů. Odpověď tedy zaznamenala nárůst o 30,1 p. b.

## 4.2 Zadlužení a exekuce

Jedním z ukazatelů míry FG populace je její zadluženost. Naše republika bývá často vykreslována jako země s občany topícími se v dlužích. Jsou zmiňovány domácnosti, které nezvládají své dluhy splácet a situaci řeší další půjčkou. Dostávají se tak do dluhové pasti, ze které těžko nacházejí cestu ven. Jak bylo řečeno v úvodu, v roce 2020 bylo v ČR zhruba 720 tisíc osob v celkem 4,33 milionech exekučních řízení<sup>4</sup> [3]. To znamená, že přibližně 6,7 % obyvatel je v exekuci<sup>5</sup>. A pokud je někdo v exekučním řízení, v průměru řeší 6 exekucí najednou.

K výraznému nárůstu exekucí docházelo zejména v letech po hospodářské krizi, která se negativně promítla do finanční situace domácností. V té době neexistovaly dostatečné regulace poskytovaných úvěrů, a tak některé nebankovní společnosti poskytovaly půjčky s vysokou úrokovou sazbou a vydělávaly na sankcích za nesplácení. V posledních letech však byla přijata řada zákonů a legislativních změn, které cílí na prevenci vzniku dluhových pastí (např. zákon o spotřebitelském úvěru<sup>6</sup>). Díky těmto změnám ubývá těch, kteří nejsou schopni splácet své závazky. V důsledku toho klesá i počet nově zahájených exekucí a dá se tento trend očekávat i do budoucna. [56]

Na obrázku 4.11<sup>7</sup> vidíme zadlužení domácností vůči hrubému domácímu produktu (HDP) ČR v posledních 25 letech. Trend zadlužení je rostoucí až na výjimky od roku 2002. Pokud se podíváme na poslední 3 roky (viz obrázek 4.12), situace nebude jiná. Nutno dodat, že poslední 2 roky (2020, 2021) jsou ovlivněny celosvětovou pandemií koronaviru. V porovnání se zbytkem Evropy jsme na tom

<sup>4</sup>Aktuální k 11. 11. 2020

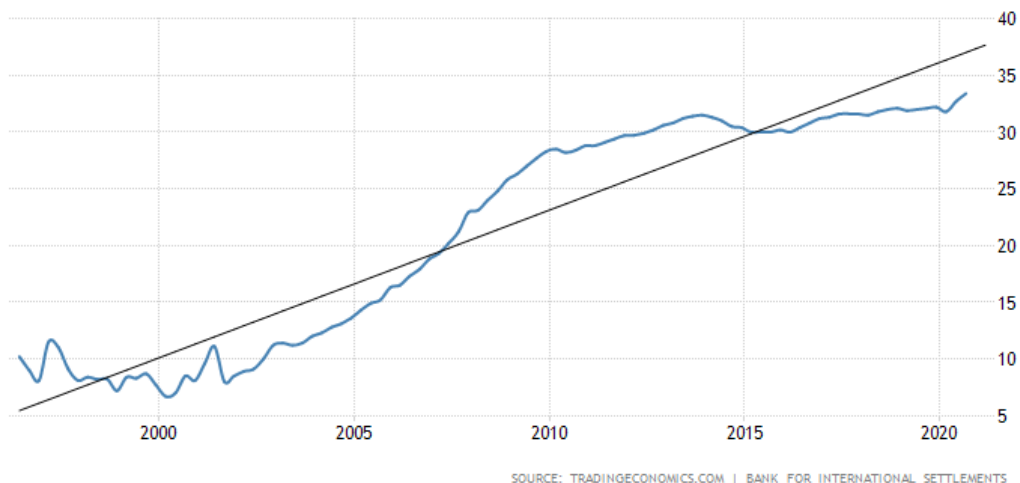
<sup>5</sup>Uvažujeme počet obyvatel ČR 10,7 milionu [4]

<sup>6</sup>Zákon č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru

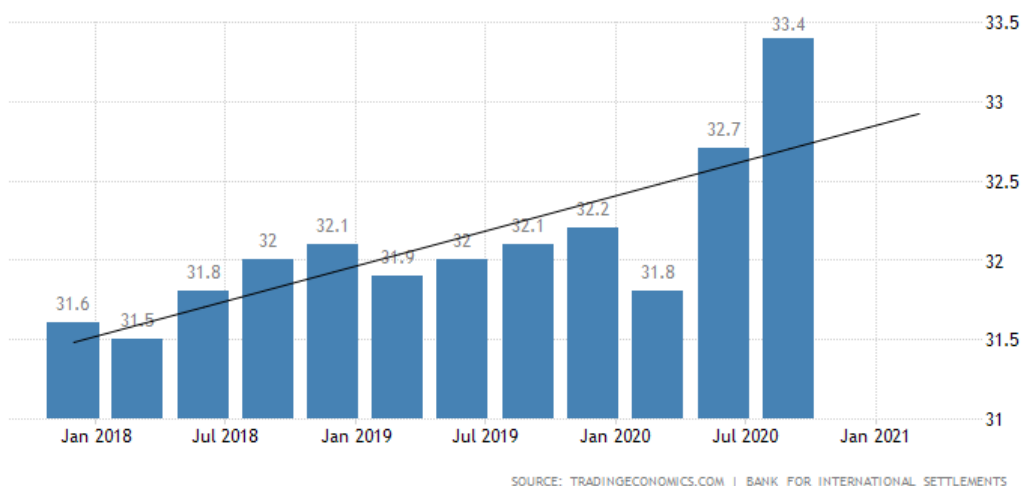
<sup>7</sup>Modrá křivka zobrazuje míru zadlužení domácností vůči HDP ČR v procentech. Černá křivka značí trend.

však celkem dobře, v červnu roku 2018 jsme byli na 3. místě. Předběhlo nás pouze Maďarsko a Litva. [57]

Zadlužení domácností vůči příjmům má taktéž rostoucí trend, jak posledních 20 let (viz obrázek 4.13), tak posledních 10 let (viz obrázek 4.14). [58]



Obrázek 4.11: Zadlužení domácností vůči HDP ČR za posledních 25 let

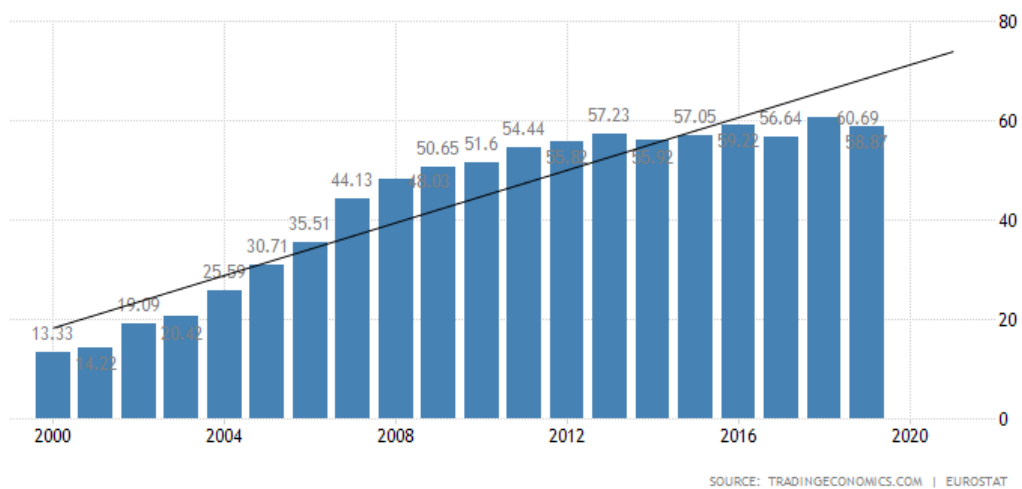


Obrázek 4.12: Zadlužení domácností vůči HDP ČR za poslední 3 roky

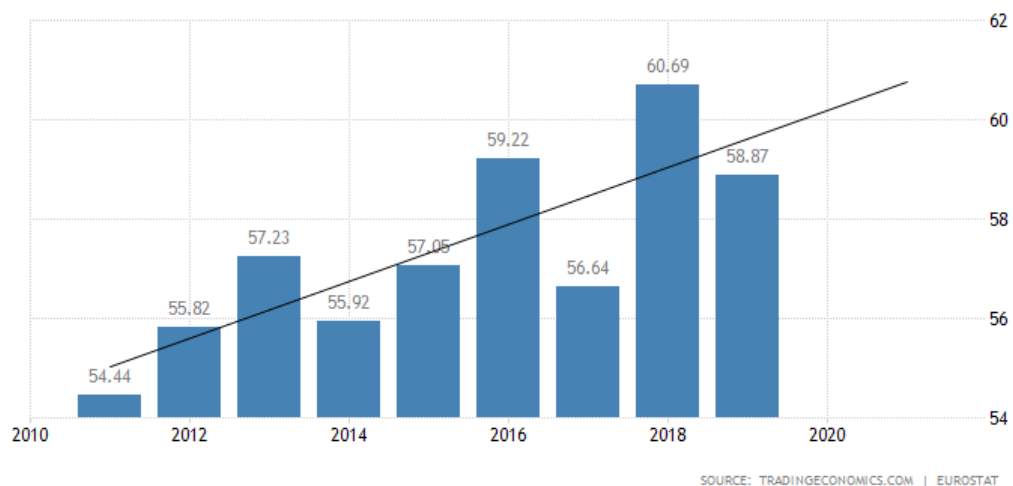
Dobrou zprávou je, že i když si dluhy vytváříme, jsme celkem schopni je včas splácet. ČR měla v roce 2017 2. nejnižší podíl dlužníků se závazky po splatnosti z celé Evropské unie. Průměrně mělo problém s placením těchto výdajů 9,3 % evropské populace<sup>8</sup>, v ČR šlo pouze o 3,2 % osob. Lépe se dařilo pouze obyvatelům Lucemburska.[56]

I přesto, že situace s dluhy v ČR není tak špatná, jak bývá vykreslována (viz začátek kapitoly), stále se jedná o zhoršující se trend. Existuje prostor pro zlepšení, který můžeme využít.

<sup>8</sup>Nejhůře dopadlo Bulharsko a Řecko, kde má více jak třetina obyvatel problém s placením svých závazků.



Obrázek 4.13: Zadlužení domácností vůči příjmům za posledních 20 let



Obrázek 4.14: Zadlužení domácností vůči příjmům za posledních 10 let

# 5. Návrhy na zlepšení a materiály

Z předchozích kapitol vyplývá, že jsou zde prostory pro zlepšení, co se výuky FG týče. Proto v této kapitole zmíníme některé návrhy, jak zvýšit FG populace. Zaměříme se na rodinu, učitelské obory, školu a učitele a doporučíme zajímavé materiály, které lze při výuce použít.

## 5.1 Rodina

Rodina má na vývoj a formování osobnosti dítěte nepochybně největší vliv, obzvláště v jeho mladším věku. Představuje první sociální prostředí, ve kterém si dítě osvojuje jisté návyky, pravidla, řád, jednání a vzory chování. Rodiče vnímá za vzor, a tedy se nevědomky stávají nejdůležitějšími učiteli svých dětí. Právě kvůli takové míře vlivu je důležité nad výchovou (nejen k FG) přemýšlet. [59, str. 15]

O výchově dětí k FG byly napsané například tyto práce:

- Bakalářská práce: *Děti a výchova k finanční gramotnosti* [59] – Práce se zabývá etapami dětského vývoje ve vztahu k penězům. Popisuje vliv rodiny na osobnost dítěte a jeho vztah k penězům.
- Diplomová práce: *Rodina a její vliv na formování finanční gramotnosti žáků druhého stupně základní školy* [60] – Práce zmiňuje hodnotovou orientaci jedince a taktéž popisuje vliv rodiny na vývoj dítěte a jeho vztah k penězům.

Níže nabízíme oblasti a cesty, jak dítě k FG vést již v rodinném kruhu. V jednotlivých odstavcích budeme mluvit přímo k rodičům, a tedy bude text koncipován v 2. osobě množného čísla.

### 5.1.1 Doplněte svoje znalosti z oblasti FG

Pokud chcete u svých dětí zvyšovat FG, je důležité, abyste si byli jistí, že jste sami finančně gramotní. Pokud cítíte, že máte mezery, vezměte si do ruky některou z učebnic FG pro ZŠ. Jejich seznam najdete v kapitole 5.3.3 nebo na konci práce v seznamu literatury.

### 5.1.2 Plánujte s myšlenkou na konec

Každé plánování začíná stanovením vize. Jakmile máte představu o tom, kdo je finančně gramotný člověk, co zná, umí a jaké má postoje, můžete si stanovit konkrétnější cíl vašeho projektu „Výchova finančně gramotného dítěte“. Pokud máte rozmyšleno, ale nevíte, jak k tomu dojít, pobavte se s přáteli, kteří uvažují podobně a své děti k FG už vedli. Přečtěte si metodiku výchovy dítěte k FG nebo využijte některý z nápadů níže.

### 5.1.3 Budte vzorem, mějte integritu

Jak bylo zmíněno na začátku kapitoly, děti k vám od počátku jejich života vzhlížejí. Přejímají vaše vzorce chování a názory. Proto si stanovte pravidla sami

pro sebe. Jejich dodržování je jedním z nástrojů výchovy k FG u vašich dětí. Pravidla mohou vycházet z vize, o které jsme se zmínili v předchozím bodu. Například si můžete říci, že nebudete utrácet za věci, které nepotřebujete a pokud, tak jen výjimečně a ve formě odměny za vykonanou práci. Pravidlem může být si odkládat část svých financí stranou pro případy nouze nebo se o desetinu svého výdělku dělit s těmi, kteří to potřebují. Mezi pravidla může patřit i rozumné nakupování. Tato pravidla dodržujte, mějte integritu.

#### **5.1.4 Budte doma ekonomičtí**

Velké množství času trávíte jako rodina v domácnosti, která je skvělým prostředím pro výchovu k FG. Můžete děti učit neplýtvat potravinami, dojídat jídla, šetřit energií a bavit se s nimi o tom, proč to tak chcete dělat.

#### **5.1.5 Diskutujte o financích**

V některých rodinách se finance probírají zcela a otevřeně, v některých se jedná o výjimečné téma. Odpovědi žáků na otázku, jak je to u nich doma, nalezneme na str. 42 v kapitole 3.2.1. Rodinné prostředí je dlouhou dobu to jediné, ve kterém mohou děti pozorovat a zkoumat svět financí. To, do jaké míry, jim určujete vy, rodiče.

S dětmi můžete probírat vaše příjmy, a výdaje. Například kolik utratíte za nákup, kolik stojí bydlení, kolik vás stojí dovolená. Mluvte o investicích v domácnosti či o rezervách na nečekané výdaje. Můžete dítě vzít do své práce (pokud máte možnost). Ukažte mu, co děláte a po hodině mu řekněte, kolik jste si vydělali, jakou hodnotu ten čas měl. Fyzicky mu ukažte peníze, které odpovídají těm vydělaným.

Přizvěte dítě k diskusi o rozpočtu. Neznamená to hned, že má poslední slovo, ale ukážete mu, že vás jeho názor zajímá. Bude mít prostor zmínit, co by ho potěšilo, kam by rád vyrazil na výlet, co by rád do domácnosti pořídil. Pokud to nebude rozumný nápad, máte možnost mu vysvětlit proč, i tím se zvyšuje jeho FG.

Vezměte ho nakupovat a bavte se s ním o cenách a slevách v obchodě. Hledejte slevy, které nejsou tak výhodné, ale mají upoutat vaši pozornost. Vysvětlíte mu, proč se nevyplatí jet přes celé město do jiného obchodního řetězce nakoupit jednu jedinou zlevněnou položku.

Mluvte o reklamách. Pracujte s konkrétními příklady a ptejte se ho, co tato reklama prodává, co se snaží čtenářům říct, co ho na reklamě zaujalo jako první, jestli v něm vzbuzuje nějaký pocit. Jestli se reklama snaží někoho přesvědčit, aby si koupil nějaký produkt či službu.

Vezměme dítě s sebou při výběru z bankomatu a položme mu otázku, jak je možné, že plastová kartička nám zůstává i když nám stroj vydal peníze. Navažte otázkou, čím peníze si myslí, že to jsou?

Přemýšlejte nahlas. Mnoho úvah probíhá jen v naší hlavě, do které děti nevidí. Naše úvahy se dětem ukládají do podvědomí a v budoucnu z nich mohou čerpat. Jedná se o jejich návyky.

Vše se snažte podávat maximálně pozitivně. Tak, že správným plánováním a hospodařením s příjmy vyjdete a zbytečně děti neděste. Koneckonců, vy jste ti,

kteří rozhodují o příjmech a výdajích vaší rodiny. Dětem sice chceme předávat zodpovědnost, ale tu, která se váže k jejich vlastním financím.

### 5.1.6 Demonstrujte hodnotu výrobků

Pokud máte zahradu, ukažte mu, co se pěstuje, kolik práce stojí za vypěstování pár kusů zeleniny či ovoce. Jaké má pro nás výhody pěstování vlastních plodin a jaké nakupování jich v obchodě. Upečte společně chleba, spočítejte, kolik stojí vyrobit dřevěnou skříňku do pokoje dítěte. Kolik by stálo si ušít vlastní tričko. Položte dítěti otázku, proč tričko v obchodě stojí mnohem méně, než jste spočítali, že by stálo vámi vyrobené. Děti tak vedete k uvědomění si hodnot věcí. Stejně tak k tomu přispěje i pravidlo, že když dítě něco rozbije, bude to muset nahradit z vlastních financí<sup>1</sup>.

### 5.1.7 Naučte dítě s penězi zacházet

Nelze dětem předat zodpovědnost za nakládání s vlastními financemi bez toho, abychom jim nevysvětlili pravidla zacházení s nimi. Taková pravidla si můžete nastavit společně. Domluvit se, co by bylo dobré s příjmy udělat. Nezapomeňte, že děti k vám vzhlížejí, a tak silným pomocníkem v argumentaci je váš vzor. Finance si děti mohou rozdělovat různě. Většinou taková rozdělení mají základní rozdělení na hromádku „šetření“ a „zábavy“. Můžete však přidat hromádku na „nezbytnosti“, „investice“, „dary“, „vzdělávání“, apod. Čím nižší věk dítěte, tím jednodušší rozdělení musí být. Později můžete zavést dělení na základě procent a dítě si může hlídat finance samo. Pro správu těchto částí financí můžete využít tabulky programu Microsoft Excel nebo jiné aplikace.

Pomozte dětem s rozhodováním ohledně konkrétního výrobku, který si pořídí. Vysvětlete jim nakupování s důrazem na dobrý poměr ceny a kvality, jaké má takové nakupování výhody do budoucna. Přidejte příklady z domova. Jaký výrobek nebyl moc kvalitní a projevilo se to na něm a který výrobek používáte už léta a není to na něm znát.

V dnešní době se často porovnává výhodnost pronájmu oproti koupi. Mnoho lidí využívá operativní leasing u automobilů, mají pronajaté bydlení nebo například placené poskytování filmů. Pokud bude si vaše dítě chtít koupit knihu, hudební CD nebo snowboard, pobavte se s ním o tom, jestli si je jisté, že je to dobrý nápad, jestli si danou věc nechce nejprve půjčit a vyzkoušet. Jaké má půjčování a vlastnění výhody a nevýhody.

Nechte dítě, ať platí samo. Jestliže máte oblíbenou prodejnu zmrzliny, kam rádi chodíte, párkrát kupte zmrzlinu vy a příště to již nechte na vašem dítěti.

### 5.1.8 Naučte dítě plánovat, mít cíl

Každý rodič se časem setká s výrokem dítěte: „Já chci tohle.“. Je v pořádku, že dítě po něčem touží, nás patrně nejčastěji vyvede z míry forma prosby, která je v této větě skrytá. Věta je ve skutečnosti pouhým konstatováním. Neměli bychom ho přejít s tím, že jsme neslyšeli otázku ani „prosím“, ale využít situace k rozvoji FG. S dítětem vymyslete, jak dané věci dosáhne. Kolik věc stojí a jak dlouho na

<sup>1</sup>Samozřejmě úměrně věku, situaci, finanční náročnosti produktu, apod.

ni bude muset šetřit. Nebo jestli se bude jednat o odměnu za vykonanou práci. Pomozte mu se zamyslet, jestli danou věc opravdu chce a jestli to není otázka jen posledních pár minut. Můžete si domluvit nějaký časový horizont, po kterém se k tomu opět vrátíte. Pokud po dané věci bude dítě stále toužit, pořídíte ji. Není nutné, aby měly děti všechno hned.

Předchozí návrhy vedou k vytvoření dlouhodobého cíle. Naučte děti si šetřit. K tomu mohou dobře posloužit třeba průhledné sklenice, ve kterých je dobře vidět, kolik už mají našetřeno. Pomozte jim vytvořit seznam věcí, které by chtěly, rozdělit ho na položky, které chtějí a které skutečně potřebují. Mohou si udělat nástěnku, na kterou si položky vylepí. Na obrázky budou každý den koukat a to je bude motivovat k šetření peněz nebo k případným brigádám v pozdějším věku.

### **5.1.9 Předávejte dítěti zodpovědnost – kapesné**

Prvotně je důležité si uvědomit, proč dítěti chcete dávat kapesné, čeho tím chcete dosáhnout. To vám pomůže k rozhodování o výši či frekvenci kapesného. Chování dítěte vám pomůže s následnou regulací a nastavením pravidel. Pokud bude dítě dostávat příliš vysoké kapesné, nebude nuceno šetřit, odkládat si peníze stranou. Pokud bude kapesné příliš nízké, dítě bude demotivované, zklamané a peníze pro něj získají negativní nádech. Začne být naladěno na stav „peněz je vždy nedostatek“. Nelze určit jednotná pravidla pro všechny děti. Situaci zvažte sami.

Jakmile však kapesné dítě dostává, nerozhodujte za něj<sup>2</sup>, na co smí peníze použít. Předejte mu zodpovědnost za jeho vlastní finance. Pokud se „spálí“ a bude svého rozhodnutí litovat, bude vědět, že rozhodnutí provedlo samo. Příště si dá pozor a případný nákup více promyslí.

### **5.1.10 Zřídte dítěti bankovní účet**

V současné době je platební karta standardním platebním nástrojem a není důvod tomu nepřizpůsobit i výchovu dítěte. Většina bank nabízí zřízení dětských bankovních účtů od narození<sup>3</sup> a vystavení platební karty od 8 let<sup>4</sup> dítěte [61]. Zákonní zástupci mají nad účtem kontrolu, vidí veškeré pohyby, a tak se nemusíte bát, že by malé dítě dělalo něco bez vašeho vědomí. K tomu nabízí banky i spořicí účet, na který může dítě odkládat větší část svých peněz, své úspory, které se mu tam budou zhodnocovat. I přesto, že v dnešní době je možné zřídit účet online, můžete si udělat návštěvu banky. Pro dítě to bude zážitek, bude to vnímat jako důležitý krok v jeho životě.

### **5.1.11 Hrajte si na banku**

Aby děti lépe pochopily systém fungování půjček, můžete si v malém měřítku doma hrát na banku. zaveďte si doma nízkou úrokovou sazbu, například symbolické 1 %. Pokud si dítě bude od vás chtít něco půjčit, vrátí vám danou částku

<sup>2</sup>Samozřejmě existují krajní případy, ve kterých je důležité zakročit. Takové případy si musí každý rodiče nastavit sami.

<sup>3</sup>Jmenovitě banky: Banka Creditas, UniCredit Bank, mBank, Komerční banka, aj.

<sup>4</sup>Jmenovitě banky: Fio banka a Česká spořitelna.



včetně příslušného úroku. Úrok není vysoký, a tak nemusíte mít pocit, že byste na dítěti nějak vydělávali. Strídejte to a občas si půjčete něco od svého dítěte. Samozřejmě, vrátíte mu trochu více, než jste si půjčili. Tak se dítě naučí, jak fungují půjčky a úroky. Můžete ho naučit počítat dané 1 % z celku a může si vše kontrolovat.

### **5.1.12 Hrajte s dítětem hry**

Děti si rády hrají. Pokud chceme dítě něco naučit, hry jsou dobrým nástrojem. O konkrétních příkladech her, které můžete s dítětem hrát se více dozvíte v kapitole 5.3.3 na straně 88.

### **5.1.13 Nerozmazlujte své dítě**

Pokud dítěti dopřejete vše, po čem touží, zvykne si na vzorec chování, kdy se mu všeho vždy dostane bez toho, aby pro to musel něco udělat. Čím bude starší, tím bude narážet na více překážek, které ho z tohoto omylu budou vyvádět. Místo toho můžete dítě od začátku zvykat na to, že ne vše je v rozsahu vašeho rozpočtu nebo že nevidíte důvod, proč mu danou věc koupit. Jakmile bude mít vlastní peníze, může si věc pořídit sám. Patrně nebude mít finanční prostředky na všechny věci, které by chtěl a bude se muset rozhodnout, který předmět má vyšší prioritu. Pokud ho budou dostatečně lákat i ostatní předměty, bude více motivován si na ně našetřit nebo vydělat na brigádě (v pozdějším věku dítěte).

### **5.1.14 Vytvářejte prostor pro přivýdělek**

V ČR může každý mladiství pracovat od 15 let, pokud má dokončenou povinnou školní docházku. Vy mu však podmínky a prostředí brigády můžete simulovat doma dříve. Děti se běžně zapojují do chodu domácnosti a za společné práce, jako je úklid či mytí nádobí, nic nedostávají. Ovšem můžete je finančně odměnit za úkoly, které nejsou samozřejmostí. Takové, které by vás stály čas, úsilí a nebo peněz v případě najatého člověka. Například umytí vašeho auta nebo posekání zahrady může být „brigáda“ navíc. Pozor, nesmí však dojít k tomu, že děti budou v domácnosti pomáhat pouze za odměnu. Nastavte si mez, které práce jsou nutností, a které jsou spadají již do oblasti „navíc“.

### **5.1.15 Rozvíjejte mysl podnikatele**

Podnikatelské prostředí dobře simulují různé deskové hry (více v kapitole 5.3.3). Další možností je domluvit se s dítětem na fiktivním akciovém trhu, který budete vymýšlet a řídit vy, jako rodič. Každý týden budete vyhlašovat jiné ceny akcií a přidávat nabídky. Opět připomeneme, že není cílem dítě připravit o úspory, ale naučit ho principu finančního trhu. A to i z pohledu investic. Růst a pokles cen takovýchto fiktivních akcií by měl být mírný. Dítě by mělo mít možnost své investice kdykoliv vzít zpět. Takováto a další pravidla můžete regulovat v závislosti na věku dítěte.

## 5.2 Učitelské obory

Příprava budoucích učitelů, tedy i těch, kteří ve svých předmětech učí FG, se odehrává na pedagogických fakultách, případně na fakultách s učitelstvími obory. To jsou místa, kde studenti získávají jak odborné znalosti, tak znalosti pedagogické a didaktické, pro své budoucí povolání. Podle našeho dotazníku adresovaného učitelům (výsledky najdete v kapitole 2.7.2) by více jak třetině učitelů pomohla konzultace s odborníky, případně s dalšími kolegy, kteří FG také vyučují. Pokud má být výuka FG kvalitní, musí se učitelé v této oblasti sami vzdělávat. Proto jedním z návrhů, jak zvýšit FG populace je navýšit počet hodin výuky FG na vysokých školách připravujících budoucí učitele. Vzhledem k tomu, že FG není zakotvena pevně v žádném předmětu, vyvstává otázka, které zaměření (která fakulta/obor) má zařadit více hodin výuky FG do své akreditace.

## 5.3 Škola a učitelé

### 5.3.1 Navýšení hodin výuky FG

Patrně nejefektivnější možností, jak zvýšit FG populace, je začít žáky více vzdělávat na ZŠ. Finanční gramotnost je sice implementován do RVP (viz kapitoly 1.1 a 1.5), ale školy často její výuku podceňují. Podle výsledků dotazníku učitelům (viz kapitola 2) je výuce FG věnováno průměrně 6 vyučovacích hodin za školní rok. Možným řešením, je vyhradit tématu FG v jednom předmětu (například *Výchova k občanství*) celý jeden ročník, a to v ŠVP samotných škol. Ideálním řešením by však bylo vytvoření speciálního předmětu *Finanční gramotnost*, jak tomu už na pár školách je (podle výsledků dotazníku učitelům zhruba v 29,3 %).

### 5.3.2 Školení pro učitele

Pokud učitel nezíská znalosti FG při studiu na fakultě, může si je doplnit na některém z kurzů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP). Tyto kurzy jsou součástí celoživotního vzdělávání a jsou těžištěm profesního rozvoje pedagogů. Učitelé mají právo i povinnost<sup>5</sup> účastnit se DVPP. To plní dvě hlavní funkce. Standardizační a rozvojovou. DVPP jednak udržuje kvalitu a úroveň vzdělávacího systému, jednak podporuje jeho rozvoj a inovace. Zákon přiznává pedagogickým pracovníkům celkem 12 pracovních dnů volna k samostudiu s náhradou platu ve výši ušlého platu<sup>6</sup>. DVPP organizuje ředitel školy<sup>7</sup> na základě zájmů pedagogických pracovníků, ale také na základě potřeb a možností školy. Pokud tedy ředitel školy uzná, že je ve škole nedostatek odborníků na výuku FG, může naplánovat DVPP. Druhy DVPP jsou následující:

1. studium ke splnění kvalifikačních předpokladů
2. studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů
3. studium k prohlubování odborné kvalifikace

<sup>5</sup>Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů - Hlava IV, § 24, 25, 26, 27, 28, 29

<sup>6</sup>Nejedná se tedy o plat, ale o jeho náhradu.

<sup>7</sup>Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) - § 7, 115, 160, 164, 169

DVPP se může uskutečnit pouze prostřednictvím akreditovaných programů a institucí. Akreditaci uděluje MŠMT.<sup>8</sup> [62]

Zde je seznam aktuálních<sup>9</sup> akreditovaných kurzů FG pro učitele ZŠ:

- **Finanční vzdělávání pro učitele ZŠ**<sup>10</sup>
- **Finanční gramotnost**<sup>11</sup>

### 5.3.3 Zajímavé materiály

Dle výsledků dotazníku by celkem 48,8 % učitelů pomohly nové materiály (viz kapitola 2.7.2). Proto v této podkapitole zmíníme zajímavé materiály, které mohou učitele využít ve své výuce. Závěr je věnován řešeným příkladům z oblasti finanční matematiky.

#### Webové stránky

Jednou z pomůcek učitelům mohou být internetové stránky. Na nich lze najít mnoho informací, pracovních listů, odkazů na školení nebo jen inspirace pro tvorbu vlastních pomůcek.

Zde uvádíme některé takové stránky:

- **www.zlatka.in** – stránka *Zlatka* patří mezi výukové stránky pro ZŠ a SŠ. Každá stránka má svého maskota a zaměřuje se na jiný školský předmět. Kromě FG najdeme i *matematiku*<sup>12</sup>, *gramatiku*, *zeměpis* a *kritické myšlení*. Na webu *zlatka* naleznete jak výukové materiály, tak pracovní listy. Stránky umožňují přihlášení žákům učitelům i rodičům. Učitelé pak mohou zadávat úkoly, ke kterým je připravena metodika, kontrolovat postup žáků nebo vytvářet testy. Vše je rozděleno na 1. stupeň ZŠ, 2. stupeň ZŠ a SŠ společně s gymnáziem.
- **www.financnivzdelavani.cz** – tyto stránky jsou společným projektem finančních asociací. Obsah je zde rozdělen na 4 části. V části *svět financí* najdeme celkem 7 detailně zpracovaných oblastí světa financí – od bankovníctví po úvěrové registry. Ta to oblast tedy popisuje svět kolem nás. Následující část, *jak na to?* radí, jak se v tomto světě chovat. Nalezneme zde popis platebních karet, půjčování peněz, spoření, ale také pojištění nebo zajištění na stáří. Celkem 11 oblastí. Třetí část, s názvem *já ve světě financí* obsahuje 9 oblastí. Například děti a finance, samostatná domácnost nebo penze. Poslední částí je *slovníček pojmů*. Stránky nabízí mnoho učebního materiálu, bohužel je nutné se k němu proklikat a rozřazení je dosti neintuitivní.
- **www.fgdoskol.cz** – „*Finanční gramotnost do škol* je nejkomplexnější projekt rozvoje finanční gramotnosti v ČR, je jedním z projektů společnosti *yourchance o.p.s.* a pomáhá vytvářet finančně gramotné školy. Projekt má za cíl vytvářet spolu se školami funkční systémy výuky FG

<sup>8</sup>DVPP taktéž upravuje vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků

<sup>9</sup>Aktuální ke dni 15. 5. 2021

<sup>10</sup>Více informací: <http://www.fgdoskol.cz/pro-skoly/dvpp/dvpp-zs-fg/>

<sup>11</sup>Více informací: <http://kurzyprocitele.pedf.cuni.cz/index.php/course/financni-gramotnost/>

<sup>12</sup>Úlohy jsou především s prostředím z Hejného výuky matematiky.

a podnikavost ve školách.“ [63]. Na stránkách naleznete aktuality výuky FG na ZŠ a SŠ. Taktéž tam najdete nabídky kurzů DVPP, projektových dnů či webinářů. Libovolná škola se může zapojit do certifikačního<sup>13</sup> procesu *Finančně gramotná škola*, díky kterému získá metodickou pomoc<sup>14</sup>. Zároveň je na stránkách rozcestník na projekty, portály, publikace, videa, výukové materiály, hry a aplikace nebo soutěže.

- **www.financnigramotnost.mfcr.cz** – Na úvodní stránce tohoto webu MF najdeme aktuality, novou definici FG, odkaz na slovník, tipy a návody na finanční vzdělávání nebo kalkulačky<sup>15</sup>. Po levé straně figuruje menu s položkami jako jsou úvěry, peníze a účty, investice, důchody nebo národní registr projektů. Stránky jsou dobrým rozcestníkem pro informace týkající se finančního světa, nejsou však koncipovány pro výuky, vzdělávací materiály je potřeba z nich vytvořit.
- **www.podnikavost.cz** – Oproti ostatním výše zmíněným webům, se tento zaměřuje na rozvoj podnikavosti jako klíčové kompetence pro život a osobní prosperitu. Na stránkách nalezneme záložky o metodické podpoře školám, rozvoji učitelů, soutěžích, ale také výukových materiálech, videích, hrách a knihách. Stránky poskytují i pracovní listy k výukovým prezentacím.

## Hry a soutěže

Program do vyučování (a i mimo něj) mohou oživit hry. Jedním z typů her, které zde zmíníme, jsou deskové hry:

- **Finanční svoboda**<sup>16</sup> – „V ekonomické hře *Finanční svoboda* se staráte o peníze mladé české rodiny. Vaším úkolem je v průběhu 30 let splnit cíle, které rodina má (např. rodinný dům nebo vysněná dovolená) a dostat ji za vodu – dosáhnout finanční nezávislosti. Hra věrně simuluje realitu. Používáte běžné produkty jako stavební spoření nebo hypotéky a čelíte stejným situacím, jako v životě – zvýšení daní, ztráta zaměstnání nebo propady na burze.“ [64]
- **Cashflow 101** – Desková hra zaměřená na životní rutinu zaměstnance (výplata, možnost propuštění, nutné výdaje), jehož cílem je však dostat se z této rutiny ven a stát se finančně nezávislým. Bohužel je hra vytvořena na základě amerického trhu, který se od trhu v ČR podstatně liší. Principy však zůstávají stejné. V ČR bohužel není momentálně<sup>17</sup> k sehnání, lze si ji však stáhnout v podobě hry na telefon<sup>18</sup>.
- **Monopoly** – Tato desková hra zprostředkovává hráčům různé mechanismy trhu (zejména koupě a pronájem nemovitostí). Jedná se o jednu z nejúspěšnějších deskových her. Nevýhodou je poměrně velký prvek náhody. V ČR je k dostání v mnoha variantách a podobách včetně varianty pro děti.

<sup>13</sup>Certifikát získává škola na 3 roky, pak následuje tzv. recertifikace.

<sup>14</sup>Lektora a metodika

<sup>15</sup>Např. RPSN, úroku úvěru nebo měsíčních splátek úvěru.

<sup>16</sup>Více informací: <https://www.financnisvoboda.cz/>

<sup>17</sup>Aktuálně ke dni 19. 5. 2021

<sup>18</sup>Více informací: <https://play.google.com/store/apps/details?id=air.com.tornscreen.cfgame101&hl=cs&gl=US>

- **Oeconomica** – „Stejně jako v reálném světě figurují i ve hře peníze jako prostředek směny – hráči investují do podniků, rozšiřují a zefektivňují výrobu, mnohdy jsou nuceni provést i výraznější restrukturalizaci své firmy. Hráči nakupují vstupy a prodávají výstupy za tržní ceny. K financování mají v dispozici vlastní i cizí kapitál.“ [65]
- **Dostihy a sázky** – „*Dostihy a sázky* je desková hra odvozená od starší hry Monopoly. Principem je během pohybu s kostkou a figurkou po herním plánu kupovat a prodávat koně i služby. Vítězem se stává ten, kdo získá ve hře největší imaginární majetek.“ [66]

Na internetu lze najít mnoho online her, ve kterých lze často soutěžit napříč školami. Zde uvádíme některé z nich:

- **FinGR play**<sup>19</sup> – V této online hře má hráč za úkol provést svěřenou rodinu nástrahami a příležitostmi, které ji v životě mohou potkat a úspěšně ji dovést ke splnění jejích cílů a k dosažení finanční nezávislosti. Hráč začíná ve věku 30 let rodiny, postupuje po tříletkách až do věku 60 let, kdy si chce rodina užít zasloužený odpočinek. [67] Ve hře se taktéž soutěží napříč ČR.
- **Peníze na útěku**<sup>20</sup> – Tento portál vytvořila ČNB. Žáci se zde pomocí hry a e-learningového programu naučí, jak „ovládnout a zkrotit“ svůj rozpočet. [68]
- **Chráníme korunu**<sup>21</sup> – Stránka nabízí mnoho zásadních informací o české měně. Návštěvník se dozví o zpracování peněz, inflaci, falešných bankovkách i porušování pravidel na finančním trhu. Kromě článků nabízí i minihry, které této tematiky využívají. [68]
- **Rozpočti si to!**<sup>22</sup> – Jedná se o on-line hru a soutěž pro ZŠ a SŠ. Žáci se během ní učí základy finanční gramotnosti a osvojí si zdravé finanční návyky. Děti si vytvoří vlastní tým a ty nejlepší se utkají v celostátním kole. [68]

Spolek *Junák – český skaut, z.s.* vydal v roce 2012 sborník her na téma finance s názvem *Hry a peníze: programy pro rozvoj finanční gramotnosti*. Sborník je metodická publikace obsahující teorii i hry k získání FG. Popisuje jak s tématem pracovat, proč je potřeba se mu věnovat a jaký specifický přínos mohou mít právě aktivity ve skautském oddíle<sup>23</sup>. Ukazuje jak tato témata jednoduše zahrnout do programu, jak k nim využít stávající činnosti a naučit tak mladé lidi dovednostem nezbytným pro orientaci v současném světě. [69]

Na závěr zmíníme celoevropskou soutěž ve FG, European Money Quiz<sup>24</sup>. Principem soutěže je odpovědět na 15 otázek správně a v co nejkratším čase. Na zodpovězení každé otázky je 60 sekund, kdy s ubývajícím časem ubývá i počet bodů, které může soutěžící získat. Pokud na otázku odpoví soutěžící správně, získá počet bodů podle toho jak dlouho mu trvalo na otázku odpovědět. Pokud na otázku odpoví špatně nebo mu vyprší časový limit, nezíská žádné body. Cílem hry je získat co nejvyšší počet bodů. [70]

<sup>19</sup>Více informací: <https://www.fingrplay.cz/>

<sup>20</sup>Více informací: <https://www.penizenauteku.cz/>

<sup>21</sup>Více informací: <https://www.chranimekorunu.cz/>

<sup>22</sup>Více informací: <http://www.rozpocetisito.cz/>

<sup>23</sup>Lze aplikovat i na školní prostředí.

<sup>24</sup>Více informací: <https://www.europeanmoneyquiz.cz/>

## Videa

Výuku mohou zpestřit videa, na která jsou žáci dnešní doby velmi zvyklí. Videa jsou taktéž vhodná pro samostudium či distanční výuku. Zmíníme zde některá zajímavá videa.

- **Finanční gramotnost – NEZkreslená věda<sup>25</sup> II<sup>26</sup>** – V tomto videu jsou zmíněny pojmy: FG, finančně gramotný člověk, hrubý příjem, čistý příjem, banky a účty, platební karta, typy výdajů, úvěry, RPSN (včetně konkrétního příkladu), reklama, cena výrobku, DPH, reklamace a ochrana spotřebitelů. Video má celkem 8 minut a 25 sekund.
- **Dějiny peněz – NEZkreslená věda III<sup>27</sup>** – ve videu je zmíněno: co jsou to peníze, funkce peněz, hodnota peněz, směnný obchod, první platidla, první mince, papírové bankovky, banky a vklady, bezhotovostní převod, platební karta, placení telefonem, internetové bankovníctví, internetové krádeže, ochrana plateb (3D secure). Video má celkem 9 minut a 49 sekund.
- **www.fgdoskol.cz/rozcestnik/video** – rozsáhlý seznam zajímavých videí a kanálů na již zmiňované stránce. Mezi odkazy najdeme i výše zmíněná videa od NEZkreslené vědy.
- **Vzdělávací videa - finanční gramotnost<sup>28</sup>** – YouTube kanál stránek [www.fgdoskol.cz](http://www.fgdoskol.cz).

## Učebnice a pracovní sešity

Na trhu učebnic a pracovních sešitů existuje mnoho takových, které můžeme využít pro výuku FG. Zde vypíšeme některé z nich. Inspirovat se budeme mimo jiné materiálem [71], ve kterém najdete další literaturu včetně metodických příruček.

### Učebnice, pracovní sešity a metodiky k výuce finanční gramotnosti

- *Výchova k finanční gramotnosti: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií* (nakl. Fraus) [34][35]
- *Rozumíme penězům pro 2. stupeň základní školy* (nakl. Aisis) [72]
- *Finanční gramotnost* (nakl. Computer Media) [29][30]
- *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: výchova k občanství: stát a hospodářství* (nakl. Scientia) [31][32][33]
- *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy* (nakl. Fortuna) [25][26][27][28]
- *Osobní finance: základy podnikání* (nakl. Generation Europe) [43]
- *Jak učit o podnikání - Metodický manuál* (nakl. Generation Europe) [44]
- *Základy finanční gramotnosti* (nakl. Generation Europe) [38]

---

<sup>25</sup> „Ojedinelý popularizačně-vzdělávací cyklus Akademie věd České republiky, kterým provází nezaměnitelný komentář Pavla Lišky. Krátká animovaná videa tematicky zaměřená na vědu a poznání edukační a zábavnou formou přibližují zajímavé jevy z vědní oblasti (nejen) studentům a pedagogům základních a středních škol.“ (Zdroj: <https://www.otevrenaveda.cz/cs/pro-v erejnost/nezkreslena-veda/>)

<sup>26</sup>Odkaz na video: <https://youtu.be/ukhM4c-WXoM>

<sup>27</sup>Odkaz na video: [https://youtu.be/o\\_fLzJv6Q9g](https://youtu.be/o_fLzJv6Q9g)

<sup>28</sup>Odkaz: [https://youtube.com/playlist?list=PLeHpXXzZpcX-w6WvZuBQA8Z\\_B6CiD2GM3](https://youtube.com/playlist?list=PLeHpXXzZpcX-w6WvZuBQA8Z_B6CiD2GM3)

- Výchova k občanství 9 (nakl. Nová Škola) [39]
- Finanční gramotnost I + II (nakl. Raabe) [36][37]
- Hravá občanská výchova 7–9 (nakl. Taktik) [40][41][42]
- Dnešní finanční svět: školní atlas (nakl. Terra–klub) [48]

### Učebnice finanční matematiky

- Matematika pro 9. ročník ZŠ, 3. díl - Finanční matematika (nakl. Prometheus) [47]
- Finanční matematika pro každého (nakl. Grada) [73]

### Příklady z finanční matematiky

V tomto odstavci naleznete řešené příklady z oblasti finanční matematiky, které mohou učitelé využít ve svých hodinách. Vybrané úlohy obsahují metodická doporučení jak s úlohami dále pracovat. Příklady jsou volně inspirovány [47], [74], [75], [76] a [77].

Každý příklad s procenty se dá řešit několika postupy. Běžně se v učebnicích matematiky pro ZŠ vyskytují 3 následující typy:

1. Pomocí přímé úměrnosti
2. „Přes jedno procento“
3. Pomocí desetinných čísel

U prvního příkladu uvedeme řešení všemi třemi způsoby, u následujících příkladů by řešení probíhalo obdobně.

**Příklad č. 1:** Na internetovém obchodu si chcete pořídit telefon, u kterého je uvedena cena 12 550 Kč bez DPH. Jaká je cena telefonu s DPH, když víte, že DPH je 21 %? Výsledek zaokrouhlete na celé Kč.

**Řešení:** Cena bez DPH je základ. Počet procent je 121 %, neboť DPH se připočítává k základu. Procentovou část mohou spočítat:

1. Pomocí přímé úměrnosti:

$$\begin{array}{rcl} 12\,550 \text{ Kč} & \dots & 100 \% \\ x \text{ Kč} & \dots & 121 \% \end{array}$$

$$\frac{x}{12550} = \frac{121}{100} \implies x = \frac{121}{100} \cdot 12550 = 15185,5$$

2. „Přes jedno procento“:

$$\begin{array}{rcl} 12\,550 \text{ Kč} & \dots & 100 \% \quad / : 100 \\ 125 \text{ Kč} & \dots & 1 \% \quad / \cdot 121 \\ 15\,185,5 \text{ Kč} & \dots & 121 \% \end{array}$$

3. Pomocí desetinných čísel:

$$121 : 100 = 1,21 \implies x = 1,21 \cdot 12550 = 15185,5$$

Cena telefonu včetně DPH je **15 186 Kč**.

U této úlohy můžete žáky vybídnout, aby si na internetovém obchodě našli libovolný telefon a zkusili si vypočítat cenu s DPH na základě ceny bez DPH.

Můžete se s žáky pobavit o tom, k čemu slouží DPH, kam peníze za telefon z jejich kapes jdou.

**Příklad č. 2:** Za výlohou vidíte vystavenou pátku na stolní tenis. Původní cena pátky je 659 Kč. Ta cena je přeškrtnuta a u ní nápis „zlevněno o 35 %“. Tento nápis je však již také přeškrtnutý a přes něj napsaný nový nápis „zlevněno na 35 %“. Neznamenaají nápisy to samé? Výpočtem ukažte rozdíl. Výsledky zaokrouhlete na celé Kč.

**Řešení:** Rozdíl je v tom, že poprvé měla být pátku zlevněna o 35 % na 65 %, zatímco podruhé na 35 %. První cenu vypočítáme následovně:

$$0,65 \cdot 659 = 428,35$$

Cena po prvním zlevnění měla být **428 Kč**. Druhou cenu vypočítáme takto:

$$0,35 \cdot 659 = 230,65$$

Cena po druhém zlevnění bude **231 Kč**.

Můžete žákům položit otázku, v případě jaké výše procent by předložky „na“ a „o“ nezměnily výsledek. S žáky se můžete pobavit o vlivu reklamy. O tom, jaké může mít reklama cíle a jaké k jejich dosažení využívá prostředků.

**Příklad č. 3:** V prodejně elektroniky hlásí, že po Vánocích přijdou 40% slevy. Za kolik korun si budou moci vaši rodiče koupit vytoužený kávovar, který nyní stojí 4 999 Kč? Výsledek zaokrouhlete na celé Kč.

**Řešení:** Úlohu vyřešíme za pomoci přímé úměrnosti

$$\frac{x}{4999} = \frac{60}{100} \implies x = \frac{60}{100} \cdot 4999 = 2999,4$$

nebo za pomoci desetinných čísel, pokud si uvědomíme, že 60 % je 0,6násobek celku:

$$4999 \cdot 0,6 = 2999,4$$

Kávovar bude po slevě stát **2999 Kč**.

Po této otázce můžete rozvést diskuzi domácího rozpočtu. Byl by kávovar zbytnost nebo nezbytnost? Jaká část financí by měla směřovat na zbytné věci? Dělají si rodiče žáků rozpočet? Jak by takový rozpočet mohl vypadat?

**Příklad č. 4:** Sportovní taška byla z původní ceny 2200 Kč dvakrát za sebou zlevněna. Poprvé o 15 %, podruhé o 20 %. Jaká je cena sportovní tašky po druhém zlevnění? Výsledek zaokrouhlete na celé Kč.

**Řešení:** Tuto úlohu můžeme vypočítat opět přes přímou úměrnost tím, že ji aplikujeme dvakrát. První sleva:

$$\frac{x}{2200} = \frac{0,85}{100} \implies x = \frac{85}{100} \cdot 2200 = 1870$$



Druhá sleva:

$$\frac{x}{1870} = \frac{80}{100} \implies x = \frac{80}{100} \cdot 1870 = 1496$$

Cena pátky na stolní tenis po druhém zlevnění je **1496 Kč**.

Opět bychom mohli počítat výrazně rychleji „přes desetinné číslo“. Tedy si uvědomili, že 100 % odpovídá celku, 85 % odpovídá 0,85násobku celku a 80 % odpovídá 0,8násobku celku:

$$2200 \cdot 0,85 \cdot 0,8 = 1496$$

Zeptejte se žáků, jestli se někdy s tímto dvojitým zlevněním setkali. U jakého zboží to nastává a kdy? Jak na nás toto dvojitě zlevnění působí?

**Příklad č. 5:** V neděli stála rajčata 49,9 Kč/kg. Od pondělí jsou ve slevě za 35,5 Kč/kg. Určete výši slevy, zaokrouhlete na celá procenta.

**Řešení:** Nejprve si určíme cenový rozdíl. Ten vychází 14,4 Kč/kg. Dále využijeme přímou úměrnost, abychom zjistili výši slevy:

$$\frac{14,4}{49,9} = \frac{x}{100} \implies x = \frac{14,4}{49,9} \cdot 100 \doteq 28,86$$

Výše slevy je zhruba 29 %.

**Příklad č. 6:** Notebook, který si chcete koupit, momentálně stojí 20 000 Kč. Obchod ho bude každý týden zlevňovat o 5 % z aktuální hodnoty. Po kolika týdnech si ho budete moci dovolit, pokud máte připraveno 16 500 Kč?

**Řešení:** U tohoto příkladu nám nezbyvá nic jiného, než jednotlivé ceny po slevě spočítat.

$$\begin{aligned} 0,95 \cdot 20000 &= 19000 \\ 0,95 \cdot 19000 &= 18050 \\ 0,95 \cdot 18050 &= 17147,5 \\ 0,95 \cdot 17147,5 &= 16290,125 \end{aligned}$$

Vidíme, že notebook si budete moci koupit **po 4 týdnech**, kdy bude jeho cena 16 290 Kč.

Zeptejte se žáků, jestli mají nějakou věc, na kterou šetří nebo na to, jak nakládají se svými financemi. Příklad se dá modifikovat i do podoby, ve které cena notebooku zůstává stejná, ale žákům se na spořicímu účtu zhodnocují peníze a oni musí vypočítat za jak dlouho si budou moci notebook dovolit koupit. Úloha se bude počítat obdobně.

**Příklad č. 7:** Vaši rodiče si na opravu automobilu vzali v bance úvěr 50 000 Kč. Po roce musí peníze vrátit a k zapůjčené částce musí navíc zaplatit úrok daný úrokovou sazbou 4,3 %. Jak vysoký je úrok? Kolik vaši rodiče zaplatí bance celkem?

**Řešení:** Úrok můžeme spočítat následovně:

$$\frac{x}{50000} = \frac{4,3}{100} \implies x = \frac{4,3}{100} \cdot 50000 = 2150$$

Úrok činí **2 150 Kč**. Rodiče celkem bance zaplatí **52 150 Kč**.

Tento příklad je dobrou příležitostí na otevření tématu úvěrů. V jakém okamžiku je dobré brát si úvěr? Podle čeho hledat vhodný úvěr? Jaké známe typy úvěrů?

**Příklad č. 8:** Do banky jste si uložili obnos peněz. Úroková sazba činí 2,1 % p.a. Daň z příjmu<sup>a</sup> je 15 %. Pro roce máte na účtu oproti původní částce navíc 5 355 Kč. Jak velký obnos peněz jste do banky na začátku uložili? Zaokrouhlete na celé Kč.

<sup>a</sup>V tomto případě se také hovoří o dani z úroku nebo srážkové dani.

**Řešení:** Vidíme, že úrok po odečtení daně z příjmu činí 5 355 Kč. Nejprve si spočítáme, kolik činil úrok před odečtením daně z příjmu:

$$\frac{x}{5355} = \frac{100}{85} \implies x = \frac{100}{85} \cdot 5355 = 6300$$

Tento úrok odpovídá úrokové sazbě 2,1 % p.a. Z ní si vypočítáme vloženou částku:

$$\frac{x}{6300} = \frac{100}{2,1} \implies x = \frac{100}{2,1} \cdot 6300 = 300000$$

Do banky jste vložili **300 000 Kč**.

Položte žákům otázku, kdy se platí daň z příjmu? Co je to čistý výnos? Podporuje stát některá spoření? Která a v jaké míře?

**Příklad č. 9:** Váš kamarád, Milan, si do banky na 5 let uložil 400 000 Kč s úrokovou sazbou 1,1 % p.a. Úrok mu každý rok banka vyplácí na běžný účet. Kolik korun by po 5 letech nastřádal, pokud by z úroků nic neutratil? Daň z příjmu pro tento příklad zanedbejte. Výsledek zaokrouhli na celé Kč.

**Řešení:** Nejprve si spočítáme roční úrok:

$$\frac{x}{400000} = \frac{1,1}{100} \implies x = \frac{1,1}{100} \cdot 400000 = 4400$$

Tentok úrok Milanovi banka každý rok pošle na účet. Po 5 letech tam tedy má nastřádaná  $5 \cdot 4400 =$  **22 000 Kč**.

S žáky můžete spočítat stejný příklad a započítat i daň z příjmu.

**Příklad č. 10:** Váš kamarád, Milan, si do banky na 5 let uložil 400 000 Kč s úrokovou sazbou 1,1 % p.a. Úrok mu každý rok banka připisuje k vkladu. Kolik korun bude mít po 5 letech k dispozici? Daň z příjmu pro tento příklad zanedbejte. Výsledek zaokrouhli na celé Kč.

**Řešení:** Oproti předchozímu příkladu banka Milanovi peníze na účet neposílá, ale připisuje je ke vkladu a dál je úročí. Musíme proto vypočítat jednotlivé částky pokaždé znovu:

$$\begin{aligned} 400000 \cdot 1,011 &= 404400 \\ 404400 \cdot 1,011 &= 408848,4 \\ 408848,4 \cdot 1,011 &\doteq 413345,7 \\ 413345,7 \cdot 1,011 &\doteq 417892,5 \\ 417892,5 \cdot 1,011 &\doteq 422489,4 \end{aligned}$$

Stejnou částku bychom dostali i po výpočtu

$$400000 \cdot 1,011 \cdot 1,011 \cdot 1,011 \cdot 1,011 \cdot 1,011 = 400000 \cdot 1,011^5 \doteq 422489,4$$

Milan bude mít po 5 letech k dispozici **422 489 Kč**

Můžeme si všimnout, že Milan má k dispozici o 489 Kč více, než v předchozím případě. Předchozí příklad demonstruje tzv. *jednoduché úročení*, zatímco tento demonstruje tzv. *složené úročení*. Tyto úlohy můžete použít jako úvodní k demonstraci rozdílu mezi jednoduchým a složeným úročením. Nechte žáky spočítat, jak se mění přírůstek u složeného úročení v čase. Po tom můžete nastínit rozdíl mezi *lineárním růstem* a *exponenciálním růstem*. Doporučujeme využít grafů lineární a exponenciální funkce.

**Příklad č. 11:** Za poskytnutí úvěru 300 000 Kč na 1 rok požaduje X–banka úrok ve výši 7,9 % z dlužné částky. Y–banka úrok ve výši 7,8 % z dlužné částky. Zpaměti spočítej, kolik korun je rozdíl mezi úroky z poskytnutého úvěru v X–bance a v Y–bance. Daň z příjmu v tomto případě zanedbejte.

**Řešení:** Pokud se podíváme na rozdíl úroků, tak zjistíme, že se liší o 0,1 %. Tedy je pro nás již jednoduché spočítat rozdíl mezi úroky:

$$\frac{0,1}{100} \cdot 300000 = 0,001 \cdot 300000 = 300$$

Rozdíl v úrocích je **300 Kč**.

**Příklad č. 12:** Pan Dřevěný si chce uložit na konci roku na vkladní knížku s výpovědní lhůtou 1 rok částku 60 000 Kč. Uvažuje o bankách A, B a C. Všechny poskytují stejnou roční úrokovou sazbu 2,3 %, ve všech jde o složené úročení. Liší se pouze v délce úrokovacího období. V A–bance se úročí ročně, v B–bance půlročně, v C–bance čtvrtročně. Daň z příjmu na vkladních knížkách je 15 %. Poradte p. Dřevěnému, která ze tří bank je pro jeho vklad finančně nejvýhodnější.

**Řešení:** Vypočítáme, jak vysokou částku by p. Dřevěný měl na konci kalendářního roku na vkladních knížkách:

1. A–banka:

$$60000 + (0,85 \cdot 0,023 \cdot 60000) = 61173$$

2. B-banka:

$$60000 + \frac{1}{2}(0,85 \cdot 0,023 \cdot 60000) = 60586,5$$
$$60586,5 + \frac{1}{2}(0,85 \cdot 0,023 \cdot 60586,5) \doteq 61178,7$$

3. C-banka:

$$60000 + \frac{1}{4}(0,85 \cdot 0,023 \cdot 60000) \doteq 60293,3$$
$$60293,3 + \frac{1}{4}(0,85 \cdot 0,023 \cdot 60293,3) \doteq 60587,9$$
$$60587,9 + \frac{1}{4}(0,85 \cdot 0,023 \cdot 60587,9) \doteq 60884,1$$
$$60884,1 + \frac{1}{4}(0,85 \cdot 0,023 \cdot 60884,1) \doteq 61181,6$$

Částky po roce v bankách by byly následující:

1. A-banka: **61 173 Kč**
2. B-banka: **61 178,7 Kč**
3. C-banka: **61 181,6 Kč**

Pro pana Dřevěného by byla nejvýhodnější **C-banka**.

S žáky můžete navázat tématem o frekvenci úročení. Posoudit typ investičního produktu a nejčastější frekvenci úročení. Bude vždy platit, že čím častěji banka úročí, tím vyšší bude úrok? V této úloze byla zmíněna vkladní knížka. Jaké další způsoby spoření žáci znají?

# Závěr

Cílem práce bylo zmapovat aktuální situaci FG v ČR se zaměřením na její výuku. Prvním krokem ke splnění cíle bylo prozkoumat kurikulární dokumenty a zjistit, na čem se výuka FG na ZŠ zakládá. Zjistili jsme, že ČR v roce 2019 revidovala dokument *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*, který definuje zásadní problémy a navazující prioritní úkoly v oblasti FG, a určuje konkrétní úlohy a role subjektů, kterými jsou školy, ministerstva a úřady. Cílovou úroveň FG pro žáky ZŠ a SŠ pak stanovuje *Standard finanční gramotnosti* v revidované verzi z roku 2017. Z těchto dokumentů vychází MŠMT při tvorbě jednotlivých RVP, tedy i programu pro ZŠ, RVP ZV.

Při bližším zkoumání RVP ZV jsme objevili mnoho míst a kompetencí, dotýkajících se FG. Na 1. stupni se žáci učí o financích především v předmětech vzdělávacích oblastí *Matematika a její aplikace* a *Člověk a jeho svět*. Na 2. stupni se žáci setkají s Finanční gramotnost (FG) v předmětech vzdělávacích oborů *Matematika a její aplikace* (ve formě finanční matematiky), *Výchova k občanství*, *Zeměpis*, *Výchova ke zdraví*, *Člověk a svět práce*. I přesto, že jsou kompetence související s FG v RVP ZV hojně zastoupeny, počty hodin přiřazených jednotlivým vzdělávacím oblastem jsou nízké a je jen na školách, jak hodiny mezi vzdělávací obory rozdělí. Například na oblast *Člověk a společnost* připadá 10 vyučovacích hodin týdně za celý druhý stupeň. Do této oblasti však kromě oboru *Výchova k občanství*, který je pro naši práci stěžejní, spadá i obor *Dějepis*, který se musí o hodiny dělit.

Další částí mapování situace byl dotazník učitelům k ověření toho, jak se FG skutečně učí. I přes velké množství oslovených učitelů dotazník vyplnilo pouze 41 z nich. Důvodem může být skutečnost, že příliš málo škol se věnuje výuce FG. Z odpovědí respondentů vyplynulo, že se výuce FG věnují především v 9 ročníku ZŠ. Průměrně se však jedná pouze o 6 vyučovacích hodin ročně v jednom ročníku. Mezi častá témata patří zejména *rozpočet*, *mince a bankovky*, *úvěry*, někdy také *pojištění a bankovní sektor*. Nejčastěji se FG učí v samostatném předmětu, *matematice* nebo v *občanské výchově*. Mezi nejpoužívanější metody práce patří *výklad*, *hry*, *skupinová práce a projekty*. Učitelé často používají *vlastní poznámky*, *učebnice*, *pracovní sešity*, *hmotné modely* a *videa*. Největší počet respondentů zvolil učebnici *Finanční gramotnost* od nakladatelství *Fortuna* jako tu, kterou ve výuce používá. Dvě třetiny učitelů jsou s množstvím času věnovanému výuce FG spokojeni, třetina ne. Ke kvalitnější výuce FG by jim pomohla *změna RVP/ŠVP*, *nové materiály*, *konzultace s odborníky a kolegy*, *podporující prostředí* nebo *více času na přípravu*.

Abychom ověřili znalosti žáků, vytvořili jsme test FG, který absolvovalo celkem 113 žáků a žákyň ZŠ. Na úvod jsme se zeptali na jejich situaci ve škole. Převážná část žáků navštěvuje 8. a 9. ročník ZŠ. Téměř polovina žáků si není jistá, zdali se u nich na škole FG vyučuje, čtvrtina odpověděla, že ne. Relativně dobrých výsledků jsme dosáhli u otázky na otevřenost tématu financí u žáků v rodinách. Pouze malá část žáků zvolila krajní variantu, že se doma o financích nehovoří. Většina odpověděla, že se o financích baví, v každé rodině však v jiné míře a s jinou otevřeností. V testu dělaly žákům problémy zejména kapitoly *Cena a trh*, *Spoření* a *Zdravotní pojištění, sociální pojištění a daně*. Chyby dělali také

v početních příkladech. Dobře dopadla kapitola *Rozpočet*. Mimo tento test jsme se podívali, jak dopadli žáci v mezinárodním testu PISA v roce 2012. Zjistili jsme, že žáci ČR dosáhli průměrných výsledků.

Pro srovnání jsme zadali totožný test i absolventům ZŠ. Zúčastnilo se 157 absolventů. Téměř polovina disponuje vysokoškolským vzděláním, čtvrtina středoškolským vzděláním s maturitou a zbytek pouze základoškolským vzděláním. Vzhledem k věku absolventů můžeme předpokládat, že se v případech posledních dvou zmíněných věkových skupin jedná o žáky SŠ a studenty VŠ. Výsledky absolventů jsou příznivější než v případě žáků, problém však stále dělaly početní příklady. Jako další ukazatel úrovně FG populace jsme zvolili míru zadlužení a exekucí. Zjistili jsme, že zadlužení českých domácností každý rok roste (jak v poměru k HDP ČR, tak v poměru k příjmům domácnosti), nicméně, domácnosti jsou schopny tyto dluhy včas splácet. Počet obyvatel v exekuci je vysoký, ale každým rokem se nepatrně snižuje.

V poslední kapitole jsme se zabývali možnostmi, jak situaci v ČR zlepšit. Těmi, kteří mohou přispět ke zlepšení situace, jsou rodiče. Nabídli jsme jim proto konkrétní cesty, jak vychovávat dítě k FG. Dalším krokem může být zvýšení počtu hodin zaměřených na FG na fakultách připravující budoucí učitele. Na závěr jsme se zaměřili na školy. Ty mohou klást na výuku FG větší důraz, vyčlenit pro ni samostatný předmět. Pro učitele jsme nashromáždili řadu materiálů, ze kterých mohou čerpat informace a aktivity pro své hodiny FG. Kapitulu uzavírají řešené příklady z oblasti finanční matematiky, jejichž součástí jsou krátká metodická doporučení.

Dotazník a test byly vytvořeny v nástroji Formuláře Google, celá práce byla sázena pomocí programu L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X v editoru T<sub>E</sub>Xstudio 3.0.1

# Seznam použité literatury

- [1] PRACOVNÍ SKUPINA PRO FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. 2019. 11 stran. Dostupné online: [https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV\\_2020\\_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf](https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf) [cit. 15. 5. 2021].
- [2] VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE. *Vymezení pojmu finanční gramotnost* [online]. 2011. Dostupné online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13213/VYMEZENI-POJMU-FINANCNI-GRAMOTNOST.html/> [cit. 16. 5. 2021].
- [3] EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Základní statistické údaje* [online]. 2020. Dostupné online: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky> [cit. 12. 5. 2021].
- [4] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Pohyb obyvatelstva – rok 2020* [online]. 2021. Dostupné online: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020> [cit. 12. 5. 2021].
- [5] NOVÁKOVÁ, Daniela. 2020. *Výuka finanční gramotnosti v základním vzdělávání* [online]. Brno. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné online: <https://is.muni.cz/th/m78vy/> [cit. 15. 4. 2021].
- [6] PRACOVNÍ SKUPINA PRO FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. 2010. 27 stran. Dostupné online: [https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV\\_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani.pdf](https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani.pdf) [cit. 15. 5. 2021].
- [7] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice* [online]. 2019. 22 stran. Dostupné online: [https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV\\_2020\\_Financni-vzdelavani-a-jeho-vyvoj-v-CR.pdf](https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Financni-vzdelavani-a-jeho-vyvoj-v-CR.pdf) [cit. 16. 5. 2021].
- [8] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2015* [online]. 2016. Dostupné online: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2601> [cit. 16. 5. 2021].
- [9] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Shrnutí výsledků mezinárodního měření úrovně finanční gramotnosti dospělých* [online]. 2017. Dostupné online: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2016/shrnuti-vysledku-mezinarodniho-mereni-ur-2988> [cit. 16. 5. 2021].
- [10] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření finanční gramotnosti 2015: Kompletní výsledky* [online]. 2016. Dostupné online: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2784> [cit. 16. 5. 2021].

- [11] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření finanční gramotnosti 2020* [online]. 2020. Dostupné online: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/mereni-financni-gramotnosti-2020-3302> [cit. 16. 5. 2021].
- [12] PPM FACTUM RESEARCH S.R.O. *Finanční gramotnost 2020 - zpráva z výzkumu pro Ministerstvo financí ČR* [online]. 2020. 121 stran. Dostupné online: [https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV\\_Zprava\\_2020\\_Financni-gramotnost-2020.pdf](https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financni-gramotnost-2020.pdf) [cit. 15. 5. 2021].
- [13] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: Celkové výsledky* [online]. 2020. Dostupné online: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286> [cit. 16. 5. 2021].
- [14] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Standard finanční gramotnosti* [online]. 2017. Dostupné online: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163> [cit. 16. 5. 2021].
- [15] JANKO, Tomáš a ŠEVČÍK, Karel. *Komparativní analýza standardů finanční gramotnosti v České republice a ve vybraných zahraničních státech* [online]. *Orbis Scholae*. 2017. 19 stran:6, Dostupné online: [https://karolinum.cz/data/clanek/5522/OS\\_11\\_2\\_0011.pdf](https://karolinum.cz/data/clanek/5522/OS_11_2_0011.pdf) [cit. 16. 5. 2021].
- [16] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Finanční vzdělávání na školách* [online]. 2014. Dostupné online: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/financni-vzdelavani-na-skolach> [cit. 16. 5. 2021].
- [17] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategické dokumenty* [online]. 2014. Dostupné online: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#standard> [cit. 16. 5. 2021].
- [18] NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Rámcové vzdělávací programy* [online]. 2021. Dostupné online: <http://www.nuv.cz/t/rvp> [cit. 15. 5. 2021].
- [19] WIKIPEDIE. *Rámcový vzdělávací program* [online], 2021. Dostupné online: [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=R%C3%A1mcov%C3%BD\\_vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%AD\\_program&oldid=19335590](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=R%C3%A1mcov%C3%BD_vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%AD_program&oldid=19335590) [cit. 16. 05. 2021].
- [20] TUPÝ, Jan. *Vznik RVP a ŠVP* [online]. 2019. 26 stran. Dostupné online: [http://www.nuv.cz/file/3645\\_1\\_1/](http://www.nuv.cz/file/3645_1_1/) [cit. 15. 4. 2021].
- [21] TUPÝ, Jan a JEŘÁBEK, Jaroslav. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2021. 173 stran. Dostupné online: <http://www.nuv.cz/file/4982/> [cit. 15. 4. 2021].
- [22] ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Počet OSVČ v ČR* [online]. 2020. Dostupné online: <https://data.cssz.cz/web/otevrena-data/graf-pocet-osvc-v-cr> [cit. 12. 5. 2021].



- [23] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo* [online]. 2020. Dostupné online: [https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo\\_lide](https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide) [cit. 12. 5. 2021].
- [24] FREIWALDOVÁ, Pavla. *PŘEHLEDNĚ: Jaké účty nabízejí banky pro děti* [online]. 2019. Dostupné online: [https://www.idnes.cz/finance/financni-radce/detske-ucty-nabidka-bank-jak-vybirat.A191002\\_084646\\_vit\\_eze\\_frp](https://www.idnes.cz/finance/financni-radce/detske-ucty-nabidka-bank-jak-vybirat.A191002_084646_vit_eze_frp) [cit. 12. 5. 2021].
- [25] JAKEŠ, Petr. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. ISBN: 978-80-7373-089-5.
- [26] JAKEŠ, Petr. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. 32 stran. ISBN: 978-80-7373-090-1, Pracovní sešit (peníze).
- [27] JAKEŠ, Petr. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. 32 stran. ISBN: 978-80-7373-091-8, Pracovní sešit (hospodářství domácnosti).
- [28] JAKEŠ, Petr. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*. Fortuna, Praha, 2011. 40 stran. ISBN: 978-80-7373-092-5, Pracovní sešit (finanční produkty).
- [29] NAVRÁTILOVÁ, Petra, ZLÁMAL, Jaroslav a JIŘÍČEK, Michal. *Finanční gramotnost*. 4. vydání. Computer Media, 2021. 104 stran. ISBN: 978-80-7402-409-2, Učebnice žáka.
- [30] NAVRÁTILOVÁ, Petra a JIŘÍČEK, Michal. *Finanční gramotnost*. Kralice na Hané: Computer Media, 2013. 184 stran. ISBN: 978-80-7402-151-0, Učebnice učitele.
- [31] SKOŘEPA, Michal. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: výchova k občanství: stát a hospodářství*. Praha: Scientia, 2008. 200 stran. ISBN: 978-80-86960-40-1, Manuál pro učitele.
- [32] SKOŘEPA, Michal. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: výchova k občanství: stát a hospodářství*. Praha: Scientia, 2008. 60 stran. ISBN: 978-80-86960-42-5, Pracovní sešit 2.
- [33] SKOŘEPA, Michal. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: výchova k občanství: stát a hospodářství*. Praha: Scientia, 2008. 76 stran. ISBN: 978-80-86960-41-8, Pracovní sešit 1.
- [34] ISTENČIN, Lukáš a KAŠOVÁ, Jitka. *Výchova k finanční gramotnosti: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 2. vydání. Plzeň: Fraus, 2020. 104 stran. ISBN: 978-80-7489-621-7, Učebnice pro žáky.
- [35] KAŠOVÁ, Jitka. *Výchova k finanční gramotnosti: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Plzeň: Fraus, 2012. 80 stran. ISBN: 978-80-7238-176-0, Příručka učitele.
- [36] CIPROVÁ, Jarmila. *Finanční gramotnost I*. Praha: Raabe, 2012. 74 stran. ISBN: 978-80-86307-45-9.

- [37] STEHLÍKOVÁ, Jana. *Finanční gramotnost II*. Praha: Raabe, 2012. 70 stran. ISBN: 978-80-86307-44-2.
- [38] CHMELAŘOVÁ, Pavlína a PETÝRKOVÁ, Lenka. *Základy finanční gramotnosti*. Praha: Generation Europe, 2011. 96 stran. ISBN: 978-80-904974-8-1.
- [39] LAICMANOVÁ, Antonie. *Výchova k občanství 9*. Brno: Nová škola, 2014. 88 stran. ISBN: 978-80-7289-598-4.
- [40] GÉRINGOVÁ, Anna. *Hravá občanská výchova 7*. Praha: Taktik, 2017. 56 stran. ISBN: 978-80-7563-047-6, Pracovní sešit.
- [41] MALINSKÁ, Anna. *Hravá občanská výchova 8*. Praha: Taktik, 2017. 56 stran. ISBN: 978-80-7563-048-3.
- [42] MALINSKÁ, Anna. *Hravá občanská výchova 9*. Praha: Taktik, 2017. 56 stran. ISBN: 978-80-7563-049-0.
- [43] STREJČKOVÁ, Šárka. *Osobní finance: základy podnikání*. Praha: Generation Europe, 2011. 160 stran. ISBN: 978-80-904974-2-9.
- [44] INSTENČIN, Lukáš. *Jak učit o podnikání - Metodický manuál*. Praha: Generation Europe, 2012. 133 stran. ISBN: 978-80-904974-7-4.
- [45] JIROTKOVÁ, Darina, HEJNÝ, Milan a ŠALOM, Pavel. *Matematika E (5. díl)*. Praha: H-mat, 2019. ISBN: 978-80-88247-00-5.
- [46] H-MAT. *Popis učiva a činností k výstupům dle RVP ZV v dílech E + F* [online]. Dostupné online: <https://www.h-mat.cz/sites/default/files/kestazeni/rvp-ucivo-cinnosti-ef.pdf> [cit. 12. 5. 2021].
- [47] ODVÁRKO, Oldřich. *Matematika pro 9. ročník ZŠ – 3. díl – Finanční matematika*. Praha: Prometheus, 2014. 80 stran. ISBN: 978-80-7196-442-1.
- [48] SVOBODA, Miroslav, DEJNOŽKA, Petr, LAVICKÝ, Martin, ROD, Aleš a SLINTÁKOVÁ, Barbora. *Dnešní finanční svět: školní atlas*. Praha: Terra-klub, 2014. 64 stran. ISBN: 978-80-902282-8-3.
- [49] ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *PISA* [online]. Dostupné online: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA?page=3> [cit. 16. 5. 2021].
- [50] ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Zpráva z tiskové konference v ČR* [online]. 2001. Dostupné online: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA?page=3> [cit. 16. 5. 2021].
- [51] OECD. *PISA 2012 Results in Focus* [online]. 2013. Dostupné online: <https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf> [cit. 16. 5. 2021].
- [52] OECD. *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework* [online]. 2019. Dostupné online: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1787/b25efab8-en> [cit. 16. 5. 2021].

- [53] HRADIL, Dušan. *Měření finanční gramotnosti v PISA 2012* [online]. 2014. 22 stran. Dostupné online: <https://docplayer.cz/8021541-Mereni-financni-gramotnosti-v-pisa-2012.html> [cit. 16. 5. 2021].
- [54] HESOVÁ, Alena. *Testování finanční gramotnosti v rámci šetření PISA* [online]. 2012. Dostupné online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/16847/TESTOVANI-FINANCNI-GRAMOTNOSTI-V-RAMCI-SETRENI-PISA.html/> [cit. 16. 5. 2021].
- [55] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Čeští žáci jsou ve finanční gramotnosti nadprůměrní* [online]. 2014. Dostupné online: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/cesti-zaci-jsou-ve-financni-gramotnosti-nadprumerni> [cit. 16. 5. 2021].
- [56] ČEŠI V PRÁVU. *Zadlužení Čechů* [online]. Dostupné online: <https://www.cesivpravu.cz/zadluzeni-cechu> [cit. 16. 5. 2021].
- [57] TRADING ECONOMICS. *Czech Republic Households Debt To GDP* [online]. Dostupné online: <https://tradingeconomics.com/czech-republic/households-debt-to-gdp> [cit. 17. 5. 2021].
- [58] TRADING ECONOMICS. *Czech Republic Households Debt To Income* [online]. Dostupné online: <https://tradingeconomics.com/czech-republic/households-debt-to-income> [cit. 17. 5. 2021].
- [59] NĚMCOVÁ, Marie. *Děti a výchova k finanční gramotnosti* [online]. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Dostupné online: <https://theses.cz/id/oz7xyn/1929984> [cit. 18. 5. 2021].
- [60] KOVÁŘOVÁ, Markéta. *Rodina a její vliv na formování finanční gramotnosti žáků druhého stupně základní školy* [online]. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné online: [https://is.muni.cz/th/n3nw8/M.\\_Kovarova\\_diplomova\\_prace\\_finalni\\_verze.pdf](https://is.muni.cz/th/n3nw8/M._Kovarova_diplomova_prace_finalni_verze.pdf) [cit. 18. 5. 2021].
- [61] BANKY.CZ. *Dětské účty* [online]. Dostupné online: <https://www.banky.cz/prehled-a-porovnaní/bezny-ucet/detsky-ucet/> [cit. 12. 5. 2021].
- [62] TUŽILOVÁ, Michaela. *Co je to vlastně DVPP?* [online]. 2016. Dostupné online: <https://epale.ec.europa.eu/cs/resource-centre/content/co-je-vlastne-dvpp> [cit. 18. 5. 2021].
- [63] FINANČNÍ GRAMOTNOST. *Projekt Finanční gramotnost do škol* [online]. Dostupné online: <http://www.fgdoskol.cz/> [cit. 17. 5. 2021].
- [64] FINANČNÍ SVOBODA. *Hra Finanční svoboda* [online]. Dostupné online: <https://www.financnisvoboda.cz/financni-svoboda/> [cit. 17. 5. 2021].
- [65] LABYRINT. *Oeconomica* [online]. Dostupné online: <https://www.hry-hlavolamy.cz/oeconomica/> [cit. 17. 5. 2021].

- [66] WIKIPEDIE. *Dostihy a sázky* [online]. 2021. Dostupné online: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Dostihy\\_a\\_s%C3%A1zky](https://cs.wikipedia.org/wiki/Dostihy_a_s%C3%A1zky) [cit.: 17. 05. 2021].
- [67] FINGR PLAY. *FinGR Play – hra o život(ě) - Pravidla* [online]. 2021. Dostupné online: <https://www.fingrplay.cz/cs/pravidla> [cit. 18. 5. 2021].
- [68] POROVNEJ24. *Finanční gramotnost: Nejlepší deskové a online hry pro děti* [online]. 2020. Dostupné online: <https://www.porovnej24.cz/clanky/financni-gramotnost-nejlepsi-deskove-online-hry-deti> [cit. 18. 5. 2021].
- [69] KŘENKOVÁ, Helena. *Hry a peníze: programy pro rozvoj finanční gramotnosti* [online], Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2012. 146 stran. ISBN: 978-80-86825-78-6. Dostupné online: [https://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/17707/hry\\_a\\_penize\\_\\_sbornik.pdf](https://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/17707/hry_a_penize__sbornik.pdf) [cit. 19. 5. 2021].
- [70] EUROPEAN MONEY QUIZ. *O soutěži EMQ* [online]. 2021. Dostupné online: <https://www.europeanmoneyquiz.cz/o-soutezi-emq/> [cit. 18. 5. 2021].
- [71] HESOVÁ, Alena. *Katalog materiálů pro rozvoj finanční gramotnosti* [online]. 2014. 24 stran. ISBN: 978-80-7481-088-6. Dostupné online: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=63902&view=2939&view=2939> [cit. 19. 5. 2021].
- [72] KAŠOVÁ, Jitka. *Rozumíme penězům pro 2. stupeň základní školy*. Kladno: AISIS, 2013.
- [73] RADOVÁ, Jarmila, DVOŘÁK, Petr a MÁLEK, Jiří. *Finanční matematika pro každého*. 8. rozš. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4831-3.
- [74] KRYNICKÝ, Martin. *Finanční procenta* [online]. 2019. Dostupné online: <http://www.realisticky.cz/ucebnice/03%20Matematika%20Z%C5%A0/04%209.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk/05%20Data,%20statistika,%20finance/10%20Finan%C4%8Dn%C3%AD%20procenta/p%C5%99%C3%ADklady.pdf> [cit. 19. 5. 2021].
- [75] KRYNICKÝ, Martin. *Spoříme a půjčujeme I* [online]. 2019. Dostupné online: <http://www.realisticky.cz/ucebnice/03%20Matematika%20Z%C5%A0/04%209.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk/05%20Data,%20statistika,%20finance/14%20Spo%C5%99%C3%ADme%20a%20p%C5%AFj%C4%8Dujeme%20I/p%C5%99%C3%ADklady.pdf> [cit. 19. 5. 2021].
- [76] KRYNICKÝ, Martin. *Spoříme a půjčujeme II* [online]. 2019. Dostupné online: <http://www.realisticky.cz/ucebnice/03%20Matematika%20Z%C5%A0/04%209.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk/05%20Data,%20statistika,%20finance/15%20Spo%C5%99%C3%ADme%20a%20p%C5%AFj%C4%8Dujeme%20II/p%C5%99%C3%ADklady.pdf> [cit. 19. 5. 2021].
- [77] ODVÁRKO, Oldřich a ROBOVÁ, Jarmila. *Matematika a budování finanční gramotnosti* [online]. Praha: P3K, 2012. 52 stran. ISBN: 978-80-87186-72-5. Dostupné online: [https://kdm.karlin.mff.cuni.cz//oppa/matematika\\_fingram\\_blok.pdf](https://kdm.karlin.mff.cuni.cz//oppa/matematika_fingram_blok.pdf) [cit. 19. 5. 2021].

# Seznam obrázků

1.1	Očekávané výstupy tematického okruhu <i>Závislosti, vztahy a práce s daty</i> pro 1. období ([21, str. 32]) . . . . .	10
1.2	Očekávané výstupy tematického okruhu <i>Závislosti, vztahy a práce s daty</i> pro 2. období ([21, str. 33]) . . . . .	10
1.3	Očekávané výstupy tematického okruhu <i>Lidé kolem nás</i> ve 2. období ([21, str. 50]) . . . . .	11
1.4	Minimální doporučená úroveň tematického okruhu <i>Lidé kolem nás</i> ve 2. období ([21, str. 51]) . . . . .	12
1.5	Učivo tematického okruhu <i>Lidé kolem nás</i> ([21, str. 51]) . . . . .	12
1.6	Tematické okruhy receptivních činností – <i>Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení</i> ([21, str. 146]) . . . . .	13
1.7	Očekávané výstupy tematického okruhu <i>Člověk, stát a hospodářství</i> ([21, str. 64]) . . . . .	14
1.8	Učivo tematického okruhu <i>Člověk, stát a hospodářství</i> ([21, str. 64, 65]) . . . . .	15
1.9	Učivo tematického okruhu <i>Společenské a hospodářské prostředí</i> ([21, str. 84]) . . . . .	16
1.10	Očekávané výstupy tematického okruhu <i>České republika</i> ([21, str. 85])	17
1.11	Učivo tematického okruhu <i>Česká republika</i> ([21, str. 85]) . . . . .	17
1.12	Učivo tematického okruhu <i>Provoz a údržba domácnosti</i> ([21, str. 115])	18
2.1	Výuka FG v jednotlivých ročnících . . . . .	20
2.2	Učivo 6. ročníku týkající se FG . . . . .	22
2.3	Učivo 7. ročníku týkající se FG . . . . .	23
2.4	Učivo 8. ročníku týkající se FG . . . . .	25
2.5	Učivo 9. ročníku týkající se FG . . . . .	26
2.6	Počet hodin FG v 6. ročníku ZŠ . . . . .	27
2.7	Počet hodin FG v 7. ročníku ZŠ . . . . .	28
2.8	Počet hodin FG v 8. ročníku ZŠ . . . . .	29
2.9	Počet hodin FG v 9. ročníku ZŠ . . . . .	29
2.10	Celkový počet hodin na druhém stupni za jednotlivé respondenty	30
2.11	Předměty, ve kterých se FG učí . . . . .	32
2.12	Nejčastější formy výuky FG . . . . .	33
2.13	Materiály při výuce FG . . . . .	35
2.14	Učebnice a pracovní sešity . . . . .	36
2.15	Míra spokojenosti s množstvím času věnovanému výuce FG . . . . .	37
2.16	Co by učitelům pomohlo . . . . .	38
3.1	Složení žáků podle ročníků . . . . .	42
3.2	Jak se FG na školách učí . . . . .	43
3.3	Jak se doma probírají finance . . . . .	43
3.4	Odpovědi na otázku č. 3 – Ochranné prvky bankovek . . . . .	45
3.5	Odpovědi na otázku č. 4 – Vliv inflace . . . . .	46
3.6	Odpovědi na otázku č. 5 – Odhad výše slevy . . . . .	47
3.7	Odpovědi na otázku č. 7 – Tvrzení související s bankami . . . . .	48

3.8	Odpovědi na otázku č. 8 – Co znamená zkratka RPSN . . . . .	49
3.9	Odpovědi na otázku č. 12 – Tvrzení související s bankomaty . . . . .	52
3.10	Odpovědi na otázku č. 13 – Rozdíl mezi debetní a kreditní kartou . . . . .	53
3.11	Odpovědi na otázku č. 14 – Význam dluhové pasti . . . . .	54
3.12	Odpovědi na otázku č. 15 – Co je to exekuce . . . . .	55
3.13	Odpovědi na otázku č. 16 – Jak předejít exekuci . . . . .	56
3.14	Odpovědi na otázku č. 17 – Půjčka od souseda . . . . .	57
3.15	Odpovědi na otázku č. 19 – Způsoby spoření . . . . .	59
3.16	Odpovědi na otázku č. 23 – Kdo hradí za žáky zdravotní pojištění . . . . .	61
3.17	Odpovědi na otázku č. 24 – Souvislost výše příjmu s výší daní z příjmu . . . . .	62
3.18	Odpovědi na otázku č. 25 – Výše daně z příjmu u fyzických osob . . . . .	63
3.19	Odpovědi na otázku č. 26 – Podání daňového přiznání . . . . .	64
3.20	Odpovědi na otázku č. 27 – Co je to kapitál . . . . .	64
4.1	Věkové složení absolventů ZŠ . . . . .	65
4.2	Nejvyšší dosažené vzdělání absolventů ZŠ . . . . .	66
4.3	Odpovědi na otázku č. 3 – Ochranné prvky bankovek . . . . .	67
4.4	Odpovědi na otázku č. 4 – Vliv inflace . . . . .	68
4.5	Odpovědi na otázku č. 5 – Odhad výše slevy . . . . .	69
4.6	Odpovědi na otázku č. 7 – Tvrzení související s bankami . . . . .	70
4.7	Odpovědi na otázku č. 8 – Co znamená zkratka RPSN . . . . .	71
4.8	Odpovědi na otázku č. 23 – Kdo hradí za žáky zdravotní pojištění . . . . .	75
4.9	Odpovědi na otázku č. 24 – Souvislost výše příjmu s výší daní z příjmu . . . . .	76
4.10	Odpovědi na otázku č. 25 – Výše daně z příjmu u fyzických osob . . . . .	77
4.11	Zadlužení domácností vůči HDP ČR za posledních 25 let . . . . .	79
4.12	Zadlužení domácností vůči HDP ČR za poslední 3 roky . . . . .	79
4.13	Zadlužení domácností vůči příjmům za posledních 20 let . . . . .	80
4.14	Zadlužení domácností vůči příjmům za posledních 10 let . . . . .	80

# Seznam tabulek

2.1	Statistika počtu hodin FG v jednotlivých ročnících . . . . .	31
3.1	Odpovědi na otázku č. 9 – Co je příjem a co výdaj . . . . .	50
3.2	Odpovědi na otázku č. 11 – Typy rozpočtu . . . . .	51

# Seznam použitých zkratek

- ČNB** Česká národní banka. 47, 48, 69, 70, 89
- ČR** Česká republika. 4, 6, 7, 8, 16, 19, 41, 60, 78, 79, 85, 87, 88, 89, 97, 98, 106
- ČŠI** Česká školní inspekce. 6, 41
- DPH** Daň z přidané hodnoty. 21, 23, 62, 90, 91, 92
- DVPP** Další vzdělávání pedagogických pracovníků. 86, 87, 88
- EU** Evropská unie. 24
- FG** Finanční gramotnost. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 50, 65, 78, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 97, 98, 109
- HDP** Hrubý domácí produkt. 78, 79, 98, 106
- MF** Ministerstvo financí České republiky. 6, 7, 8, 88
- MŠMT** Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. 8, 87, 97
- NFC** Near Field Communication. 52
- NSFV** Národní strategie finančního vzdělávání. 6, 7
- OECD** Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. 7, 8, 41
- OSVČ** Osoba samostatně výdělečně činná. 19, 24, 26
- PSFV** Pracovní skupina finančního vzdělávání. 6, 8
- RPSN** Roční procentní sazba nákladů. 7, 26, 49, 70, 88, 90
- RVP** Rámcové vzdělávací programy. 1, 4, 5, 8, 86, 97
- RVP ZV** Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 1, 4, 9, 12, 19, 20, 21, 31, 32, 38, 39, 42, 97
- SFG** Standard finanční gramotnosti. 6, 8
- SŠ** Střední škola. 5, 6, 8, 21, 33, 65, 75, 87, 88, 89, 97, 98
- ŠVP** Školní vzdělávací program. 4, 5, 8, 9, 20, 39, 86, 97
- TP** Tematický plán. 4, 8
- VŠ** Vysoká škola. 5, 65, 70, 77, 98
- ZŠ** Základní škola. 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 20, 21, 23, 29, 30, 31, 33, 36, 39, 41, 42, 43, 47, 57, 65, 66, 71, 73, 74, 76, 78, 81, 86, 87, 88, 89, 91, 97, 98, 106, 109



# A. Přílohy

## A.1 První příloha – dotazník pro učitele

Příloha A.1 je příliš velká pro vložení do samotné práce, a tak ji naleznete jako elektronickou přílohu této práce v repozitáři závěrečných prací UK.

## A.2 Druhá příloha – test FG pro žáky a absolventy ZŠ

Příloha A.2 je příliš velká pro vložení do samotné práce, a tak ji naleznete jako elektronickou přílohu této práce v repozitáři závěrečných prací UK.